CHANG SHIANG HUA

LACRIMA

ORIENT ŞI OCCIDENT

Versiunea românească: Duşan Baiski

Timişoara
Editura Anthropos, 2000

CUGETARE FACULTATIVĂ ASUPRA POEZIEI

1.

Într-o după-amiază liniştită, stând în fotoliu, lângă fereastră, gândurile îmi erau preocupate cu versul unei poezii, însă fără nici un rezultat. Mi-am ridicat mâinile neputincioasă, m-am sculat şi am privit în depărtare cugetând la o întrebare: cum am crescut? Deodată, de afară se auzi ciripitul unei păsărele care ţâşni grăbită şi zbură prin faţa ochilor mei, găsi coroana unui copac şi se pierdu în ea. Şi-atunci mă asaltă un gând: ce a vrut să-mi spună această pasăre? Sau majoritatea lucrurilor din lume sunt doar o banală întâmplare?

Când am împlinit trei ani, mama, răpusă de boală, a murit; de atunci amintirea despre ea a fost un mare gol. După venirea mamei vitrege, tata nu a mai pomenit-o niciodată. "Mama", acest cuvânt a fost pentru mine zăvorât în timp. Şi asta a durat până am ajuns la patrusprezece-cincisprezece ani şi când, într-o anumită ocazie, am întâlnit pe neaşteptate un domn necunoscut, mai în vârstă, din locurile mele natale.

Când m-a zărit, a exclamat surprins: "De cum te-am văzut, am ştiut că eşti fiica lui Cui Jun[1]. Eşti leit maică-ta. Să ştii că mama ta a fost o femeie deosebită. Pe vremea aceea, în societatea noastră conservatoare, doar o femeie curajoasă, aşa, ca maică-ta, a avut îndrăzneala să intre la şcoală la Guandong, un loc necunoscut, aflat la şapte sute de kilometri depărtare." Mi-a spus în câteva cuvinte o mulţime de lucruri despre care nu mi-a vorbit niciodată nimeni şi nici nu am visat că vorbele acestea mi se vor întipări adânc în inimă. Mai târziu, ele mi-au devenit o forţă motrice deosebită, care m-a condus spre căutarea cunoaşterii şi la dezvoltarea inteligenţei. Cred că nu este important atunci când omul îşi pierde bogăţia, imaginea bună, cariera ori şansa succesului. Cea mai mare pierdere este atunci când orizontul cunoaşterii sale este îngust, când el face dovada unei minţi superficiale. Acest gând mă stimulează întotdeauna , mă face să nu-mi permit nici un fel de relaxare şi să-mi păstrez faţă de toate cele o neascunsă fervoare pentru dobândirea cunoaşterii. Deoarece nu vreau ca duhul mamei mele, de vede una ca asta, să creadă că fiica ei nu a putut să se cultive şi să se educe şi că devine un copil retardat şi prost! Timpul, însă, se scurge implacabil. Mi-am terminat studiile şi am început să predau şi să scriu proză şi poezie; aceasta în vreme ce, pe de altă parte, mi-am întemeiat o familie şi am devenit mamă a trei copii. Am aceeaşi experienţă pe care o au şi alte femei răstignite între familie şi serviciu. Am gustat gusturile succesului şi insuccesului şi am trecut prin simţămintele amestecate ale bucuriei şi tristeţii, m-am zbătut fără cale de ieşire între câştig şi pierdere. În perioada creşterii copiilor, am înscris pe răbojul vieţii un divorţ şi întemeierea unei noi familii. Şi sunt de acord că mamele vremurilor apuse, care s-au jertfit din cauza copiilor, a soţului, chiar şi a normelor de bază ale societăţii şi a înrădăcinatelor obiceiuri ale supunerii şi devotamentului, au dat societăţii nepreţuitul lor prinos. Din acest motiv, faţă de asemenea femei, care au acceptat rolul oferit, nutresc cel mai mare respect şi mă plec dinaintea lor. Nu pot să uit că, în toată perioada cât mi-am crescut copiii, am dat totul de la mine pentru a le cunoaşte, pentru a fi alături de ele şi a le aduce la cunoştiinţă faptul că sunt pregătită să le ofer oricând susţinere şi ajutor şi că nu

sunt singure. Cred că nimic în lumea asta nu se poate întemeia doar pe noroc şi întâmplare. Dacă şi aşa nu pot să scriu poezie, atunci dați-mi voie să am măcar succes în viață.

Vedeam prin geam cum norii de la marginea cerului deveneau tot mai compacți; în aceeaşi clipă, pe neaşteptate, am auzit două picături mari de ploaie cum lovesc - tup-tup - sticla geamului, tulburând astfel pacea după-amiezii. Într-o clipă, iute, mi-a fulgerat prin față o păsărică ce se grăbi să se ascundă de ploaie în coroanele copacilor.

2.

Nu sunt oare cei care scriu poezie hipersenzitivi prin naştere? Socot că răspunsul la această întrebare trebuie să fie afirmativ. Când am fost tânără, într-o lungă perioadă de timp nu m-am gândit prea mult la oameni şi evenimente. Deseori am lucrat bazându-mă pe dispoziția de moment. Odată, discutând cu prietenii, am spus că există diferite tipuri de oameni. Careva dintre prieteni a spus că unii îşi exteriorizează simțămintele, alții nu; că oamenii inteligenți când trebuie să-şi dea pe față sentimentele ei le dau, iar când nu trebuie, nu. La care un altul a zis imediat: "Zhang Xianghua aparține tipului de om care-şi exteriorizează simțămintele şi anume tipului care se lasă complet descoperit pe sine însuşi." Şi exact aşa şi este. Față de asta, viața mea ar trebui să fie în aşa fel încât tot ceea ce fac să fac din toată inima. Însă în fapt nu e chiar aşa. În realitate, câteodată nu doar că mă căiesc amarnic, ci sunt şi furioasă pe mine însumi şi mă ruşinez de faptele mele. De pildă: îmi exteriorizez în mod greşit supărarea, dar după aceea nu am ocazia să mă scuz pentru aceasta; învinuiesc greşit pe un altul, însă nu-mi pot îndrepta propria greşeală. Ori îmi dau cuvântul, iar apoi, nu sunt în stare să mi-l țin. Sau mă bucur prea repede, iar evenimentele evoluează în afara tuturor aşteptărilor. Astfel că apar ridicolă şi cel mai rău este atunci când apar drept o dură, lipsită de scrupule, neconsolată, ba, mai mult, las în urma mea şi multă suferință. După numeroase greşeli, am învățat încetul cu încetul să mă atenționez pe mine însumi: "Păstrează-ți mintea limpede şi sufletul bun!", pentru a-mi regulariza astfel hipersensibilitatea înnăscută. Am descoperit că acea aptitudine denumită analiză rațională poate fi cultivată şi că, mai târziu, aceasta se dobândeşte prin efort personal. Că pentru bunătatea sufletească este necesară, în afară de ceea ce se dobândeşte prin născare, cultivarea simțământului de compasiune pentru alții. Astfel că mă străduiesc cu sârguință să-mi păstrez echilibrul interior.

Numai că aproape întotdeauna sunt nemulțumită de mine însumi, deoarece viața este un fel de ghiveci; e foarte greu să desparți grâul de neghină. De aici şi faptul că viața mea e mereu plină de greşeli şi de nesfârşită pocăință. Viața reală este alcătuită din: divinizare, respect, compromisuri, renunțări, ba chiar şi din răbdare, piedici şi sacrificii. Cum poți să-ți permiți ție însuți să ți-o consumi prin emoții tari şi după propriile-ți renunțări? Aceasta e întrebarea pe care mi-o pun adeseori.

Citiți poezie, scrieți poezie! Lumea omenească este deosebit de complicată şi doar în lumea poeziei poți şi trebuie să te străduieşti, fără compromisuri şi renunțări, să-ți exteriorizezi cele mai sincere simțăminte. Poezia e măsura după care măsor lumea sufletului meu.

DRUMUL ÎMPODOBIT CU FLORI DE CEIBA*

Pe amîndouă părţile drumului - copaci de ceiba în floare. Nu ştiu a cui a fost ideea de a-i planta chiar aici.

Iarna trecută, în fiecare zi am trecut printre aceste rînduri. Înainte de amiază, cînd plecam la muncă, mergeam pe partea dreaptă, iar seara, întorcându-mă de la muncă, pe partea stângă. Păşeam grăbită, purtând în suflet un simţământ de însingurare şi gol. Eram asemenea copacilor printre care am trecut o iarnă întreagă, fără nici o frunză, cu ramurile dezgolite şi caraghioase. Treceam pe sub ei, numărând paşii, dinadins făcând acelaşi număr de paşi între doi copaci: "unu, doi, trei, patru, cinci, şase, şapte, opt...". Acele mişcări mă duceau cu gândul la teatrul învăluit de umbre, silindu-mă să-mi aduc aminte de scenografia simbolică unde se dansau dansuri contemporane, o scenografie care era abstractă şi goală, în vreme ce scena scăldată de lumină îşi oferea întunecimea. De cum îmi ridicam capul, zăream crengile de ceiba goale, fără flori... Vederea lor îmi amplifica sentimentul însingurării şi sărăciei lor.

Zilele mi le petreceam copleşită de muncă şi fiecare clipă liberă era încărcată cu "programe". Mă gândeam că, în comparaţie cu distanţa la care fuseseră plantaţi pomii unii de alţii, activităţile mele erau şi mai dese. Pe lângă munca istovitoare de noapte şi de cum se ivea ceva timp liber, mă grăbeam să mă dedic organizării diverselor activităţi, inclusiv mitinguri, adunări, prelegeri, iar câteodată eram invitată şi să iau cuvântul. În afară de asta, aveam o mulţime de alte preocupări, ca de pildă: bridge-ul, fotografia, tenisul, călătoriile... Câţiva prieteni care nu puteau să mă găsească m-au poreclit... titirezul. Mă întrebam pe mine însumi dacă nu cumva era chiar adevărat? Nu cumva, într-o bună zi, voi cădea asemeni unui titirez, obosită, epuizată, fără putinţa de a mă jertfi în continuare? Unde se află estul, vestul, nordul şi sudul? Pentru a tempera tristeţea ce se iveşte după prăbuşirea unei lumi, mi-am petrecut viaţa supărată aidoma unuia căruia nu-i pasă de sine; nu mi-am lăsat mie însămi nici un pic de timp liber, nu mi-am permis mie însămi să fiu copleşită de emoţii.

În amurgul unei ierni, lângă mare, m-am plimbat pe plajă urmărind soarele care apunea, colorând norii din jur în auriu. Prin aerul răcoros răzbăteau zgomotele valurilor fluxului ce se apropia. Sus, nu departe de locul unde stăteam, un grup de tineri dintr-o comunitate creştină tocmai aprinsese un foc de tabără. În jurul acestuia stăteau o mulţime de fete şi băieţi, cu feţele "luminate" de o lumină spirituală neobişnuită. După râsetele fericite cineva a propus să se cânte un cântec religios: "micuţa ta mână e-n mâna Domnului". Am ascultat cu atenţie cântarea lor pe mai multe voci şi, după cel de al doilea semn cu mâna al câtorva tineri, m-am apropiat încet de ei şi m-am alăturat prin cîntec cântecului lor simplu, pe care ei îl reluau fără schimbare. Acest lucru mi-a sădit în suflet o rază de linişte. Însă oricum ar fi, vremea despărţirii vine la sfârşit cu repeziciune. Am ieşit la drum, mi-am introdus mâinile strânse pumn în buzunarele goale ale paltonului pentru a le încălzi şi, cu îndoială, m-am întrebat unde sunt acum mâinile Domnului?

"Trebuie să-ţi oferi o şansă, să o smulgi cu mâinile. Nu te strecura în casă, ieşi printre lume."

Li, care stătea în birou vizavi de mine, mă sfătuia încrezătoare după fiecare aventură norocoasă a ei. Într-adevăr, ea nu putea să ştie că eu obosisem deja de multă vreme de orbecăială prin viață. Nici una dintre stațiile vieții nu m-a reținut prea mult. Aidoma unui vapor pentru călătorii transoceanice, care navighează printre nenumărate insule, se opreşte pentru scurtă vreme, apoi pleacă mai departe. Într-un astfel de amurg am primit de la ea un telefon:

"Hei, în stradă e plin de flori de ceiba... s-a deschis un restaurant vegetarian unde hrana se prepară în spiritul învățăturii yoga. Hai să mergem să vedem despre ce este vorba..."

Aceasta era o nouă preocupare a ei, pe care o pomenise deja peste zi în birou.

"Hrana vegetariană în spiritul învățăturii yoga este deosebit de bună pentru sănătate, contribuie la o mai bună circulație... şi, dacă omul i se consacră un oarecare timp, ajunge la puteri supraomeneşti..."

Curiozitatea ei avea întotdeauna fundament ştiințific şi exemple plastice. Dar când e vorba de mine, eu mă entuziasmez cu simțămintele şi cu un exemplu anume, specific; şi-mi ajung lucruri dintr-acestea care-ți oferă teorii bogate. De aceea faptul că i-am refuzat invitația va fi mâine zi, la birou, un pretext pentru sfaturi suplimentare.

Vizavi de tot ceea ce mi s-a întâmplat, iarna aceea a fost una a tonurilor "joase", în care rațiunea şi simțămintele mi-au fost înlăturate din albiile lor.

Minunea s-a petrecut când am intrat în primăvară şi rândurile acelea de pomi au înflorit. Nu a trecut mult şi mugurii au înflorit unul după altul. Florile erau mari cât palma, de un galben luminos, portocalii, roşii. Au năpădit coroanele pomilor, dar şi mie, care treceam pe sub ei, mi-au indus gânduri fantastice. Mă gândeam în fiecare seară cum se transformă aceste flori în stele care din nou, stinse, se lasă din cer şi atârnă astfel deasupra capetelor noastre, provocând simțăminte ciudate, indefinibile. În asemenea clipe, inima mea, aidoma acelor flori, acelor stele, înflorea şi răspândea o lumină scânteietoare. Aceste flori nu atât de frumoase şi atât de atrăgătoare au înflorit pe copacii fără frunze. Alcătuiau efectiv o imagine ireală, ciudată. Totuşi, era aceasta cea mai frumoasă, cea mai luminoasă vreme din an.

La fel cu tot ceea ce e frumos, şi florile acestea țineau puțin şi îşi aveau sfârşitul lor. Aceste flori, aceste stele se ofileau una după alta. Prima dată când am observat pe pământ florile uscate şi ofilite, colorate cu un galben luminos şi călcate de picioarele trecătorilor, nu am putut să nu scap din adâncul sufletului un "ah"! Inima mi s-a strâns, o speranță s-a stins în clipa în care purta în ea o mulțime de simboluri. Când privesc toți aceşti "meteoriți" florali care au acoperit ambele părți ale drumului, inconştenți de ceea ce li se întâmplă, călcați de picioarele oamenilor, nu pot să nu mă întreb, cu inima plină de tristețe: "de ce au ei o perioadă atât de scurtă de înflorire?" Privind însă în sus, vedeam prin coroanele pomilor flori rare, necăzute, îmbrăcate în culoarea crepusculului, care emanau o strălucire divină.

Potrivit legilor naturii, la sfârşitul unei ierni lungi, urâte, urmează zilele de basm ale primăverii. Mi-era foarte clar că frumusețea înseamnă în acelaşi timp şi tristețe şi că tragicul nu trebuie întotdeauna să fie în sine şi ceva înălțător. Aceasta în vreme ce iarna se afla deja relativ departe de noi. Şi cum nu ştiam cine anume sădise atâția copaci de ceiba..., nu ştiam nici a cui pensulă m-a transpus în această grădină de primăvară.

Astăzi, pomii au cules în ei toate florile lor şi în locul acestora s-au ivit frunzele verzi, pufoase şi moi. În câteva zile, fiecare pom avea coroana sa uriaşă ce oferea o umbră deasă. Oamenii care aşteptau autobuzul foloseau coroanele ca pe nişte umbrele, adăpostindu-se la umbra

lor răcoroasă, în vreme ce frunzele de deasupra lor anunţau răcoarea zilelor de vară. Dar, iată, vara se află deja în prag.

MINCIUNA

Pe stradă mergea un tată între două vârste, care-şi ducea de mână fiul ceva mai mare de trei ani. Paşii copilului erau mărunţi, astfel că rămânea în urma lui şi el îl trăgea de mână. Copilul îşi iuţea paşii, însă tatăl îl trăgea mai departe încovoindu-i puţin trupul. Au mers aşa o bucată de drum şi au trecut pe lângă o tarabă pe care erau înşirate fel şi fel de reviste şi cărţi. Tatăl se opri, se întoarse la tarabă şi răsfoi superficial câteva din volumele aflate la îndemână. Îl întrebă pe vânzător de preţuri şi în vreme ce se gândea dacă să cumpere sau nu, copilul observă dintr-o dată jucăriile înşirate în faţa tarabei. Îşi îndreptă cu repeziciune degeţelul înspre o locomotivă cu baterii, trăgându-l pe tată de mânecă să i-o cumpere. Acesta înapoie precipitat cărţile pe raft, îl prinse pe copil de mână şi o luă din loc. Acum, însă, din pricina smuciturii prea puternice, aproape că-l trase pe copil pe sus. Dar acesta repeta neîncetat, cu voce tare: “Puiul vrea să cumpere trenul, puiul vrea...”. Tatăl îi răspunse neputincios, însă hotărât:

“Mergem, nu putem cumpăra asta.”

“De ce?”, întrebă copilul răzvrătindu-se.

“Nu putem, fiindcă e fals.”

Dacă se compară cu copiii, adulţii sunt mai deştepţi şi în stare să recunoască un adevăr, să demaşte o minciună; adulţii sunt în stare să hotărască într-o singură clipă ceea ce doresc şi ce nu şi cu siguranţă că nu vor irosi multă vreme pentru lucruri fără importanţă. Limba adulţilor este ipocrită, iar activitatea lor - prudentă şi rapidă. Nu are importanţă că atunci când spun că pleacă ei chiar şi pleacă imediat, fără cuvinte în plus. Un pas a fost îndeajuns pentru ca micuţul să rămână mult în urma lui.

În acelaşi timp, însă, privită dintr-un alt unghi, lumea copilului este cu mult mai cuprinzătoare şi mai adâncă decât lumea adulţilor. În această lume, adevărul nu se deosebeşte de minciună, ceea ce există de ceea ce nu există, nu se analizează şi nu se divizează “haosul” primordial. Oricum ar fi lumea configurată, ea este bună aşa cum este; bucuria lui vine de la suprafaţa lucrurilor. Şi de cum priveşte el cu ochii săi de copil aceste lucruri, în acelaşi moment ele devin parcă divine şi elevate. Zice-se că aura divină a omului se află aşezată “la un metru deasupra capului său, în timp ce, în acelaşi loc, copilul îşi poartă aura sa angelică.”

“Fals”, un cuvânt atrăgător, cu formă frumoasă, este în stare ca într-o clipită să transforme bucuria copilului în nimic, dar, în acelaşi timp, are puterea să distrugă tot ceea ce există în lumea adulţilor.

Pe o altă stradă, la prânz, într-un restaurant în stil occidental, doi adulţi discută:

“Frate H’, eşti incredibil. Se spune că, deşi lucrezi de mai puţin de o jumătate de an pentru această firmă, departamentul de vânzări deja se va extinde. Totul este meritul tău. Directorul vostru general ştie cu adevărat să lucreze cu oamenii”, spuse Li.

“A, nu, eu doar am avut mai mult noroc. Colegii au colaborat cu mine, astfel că meritul nu este numai al meu”, surâse H’ plin de sine. Însă în ideea de a-i întoarce complimentul cu aceeaşi măsură, zise:

“Dar tu, în domeniul culturii, ai mai multe merite decât mine. Noi, oamenii de afaceri, ştim doar să facem bani, nu suntem atât de distinşi.”

“Dar numai cu banii fratelui H’ suntem în stare să supravieţuim. Vom ruga din nou compania ta să ne ajute la reclama acestui număr”. Asemenea unui vapor care acostează în portul său, discuţia se apropia de ţelul său. Li arătase cartea doar aşa, într-o doară, şi dezvăluise care anume era adevăratul motiv al acestui prânz. Însă observă imediat că nu trebuia să toarne acum gaz peste foc şi cu siguranţă că ştia că trebuie să aducă în discuţie şi alte teme care să atragă şi mai mult atenţia interlocutorului. Erau din ce în ce mai aproape de chiar problema pentru care se găseau aici. Li adăugă: “În numărul viitor, vom lansa o nouă temă legată de scumpirea în lume a ţiţeiului şi aurului. Vom invita specialişti renumiţi care să-şi prezinte lucrările. Cred că fratele H’ poate să reprezinte lumea afacerilor şi să contribuie. În afară de asta, pentru acest număr noi am angajat economişti, psihologi, profesori, dar şi actori renumiţi... Frate H’, tu, oricum... ne vei ajuta”

În majoritatea cazurilor, în lumea adulţilor ne întâlnim în permanenţă cu asemenea discuţii. În comparaţie cu lumea celor mici, o astfel de lume este prea eschivantă şi ocolitoare. De pildă, pentru a fi pe placul altora, cei mari sunt pregătiţi să exagereze laudele pe seama altuia. Iar pentru a ascunde ceea ce alţii nu vor să audă, cei mari evită dinadins anumite teme. În lumea adulţilor, acest lucru se numeşte “a face bine altuia”, “a avea simţ pentru un comportament adecvat în situaţii delicate”. Uneori, adulţii sunt siliţi ca în cuvântul lor să atingă şi lucruri care nu sunt pe placul altora. Atunci ei se folosesc de o altfel de “tehnică”: “părţile rele împachetează-le într-o poveste bună”, “tăcerea e de aur” etc. Într-un cuvânt, este mult mai greu să înţelegi cuvântul celor mari decât cuvântul celor mici. Greutatea constă în faptul că la adulţi trebuie descifrate adevărata intenţie şi adevărul vorbelor lor; cu cât cineva nu este îndeajuns de abil, cu atât binele se transformă în rău şi omul se aduce pe sine într-o situaţie neplăcută.

De unde nici nu este de mirare că lumea adulţilor e cu mult mai grea decât lumea copiilor. Asta deoarece adulţii îşi propun să amestece “adevărul” cu “minciuna”, dar să şi deosebească, în acelaşi timp, ceea ce este în “minciună” “adevăr”. În acest fel, totul este pe dos şi în locul greşit, prin urmare omul e dezorientat şi înnebunit; deseori ne aflăm în pericolul de a nu deosebi minciunile de adevăruri. De aceea pe adulţi este mai greu să-i satisfaci decât pe copii, respectiv să le dai ceea ce se numeşte “chiar că-mi place falsul”.

Copilul pomenit mai sus a părăsit taraba de cărţi convins de tată. Pe drum, tatăl şi fiul au mai schimbat câteva cuvinte. Tatăl spuse: “Ascultă-l, puiule, pe tata. Ceea ce ai vrut să-ţi cumpăr nu este o locomotivă adevărată. Mai încolo o să-ţi cumpere tata una adevărată.”

Că îi va cumpăra o locomotivă adevărată este, evident, o minciună notorie, însă când asta spune un om mare, totul e încărcat de seriozitate şi intenţii sincere.

“Dar de ce ai vrut să cumperi cărţile acelea?”, întrebă copilul.

“Tata nu le-a cumpărat, şi ele sunt false...”, răspunse părintele, tulburat. A rămas însă neclar dacă a rostit aceste cuvinte pentru a-l linişti pe copil ori a ajuns cu adevărat la o asemenea concluzie.

UN SPIC DE IARBĂ, O PICĂTURĂ DE ROUĂ
(Un pas, o urmă)

Am auzit că vestita companie americană ce produce aparatele de uz casnic *Whirlpool* a realizat la un moment dat un nou tip de maşină de spălat cu sistem automat de uscare incorporat care, după scurgerea timpului programat, atenţionează cu voce umană că: "Rufele sunt uscate." Neaşteptat, însă, acest nou şi cumva neobişnuit produs nu a cules aplauzele consumatorilor. Nivelul scăzut al vân-zărilor a determinat retragerea de pe piaţă a acestor maşini şi depozitarea lor în fundul magazinelor, în aşteptarea de a fi trimise la unităţile de reparaţii, unde le vor repara şi vor scoate din ele altceva. Şi toate celelalte produse care s-au bazat pe tehnologia imitării vocii umane au ajuns la insuccese unul după altul; de pildă: ceasul deşteptător care atenţionează omul cum că trebuie să se scoale, cuptorul cu microunde care-l atenţionează când e gata mâncarea, noul tip de automobil care-l atenţionează pe şofer să-şi pună centura de siguranţă în timpul mersului. Motivul principal al retragerii lor de pe piaţă este acela că oamenii nu pot accepta vocea produsă de maşini şi care imită vocea umană, deoarece ei le asociază cu frica pe care au resimţit-o cu prilejul vizionării filmelor ştiinţifico-fantastice ori le aminteşte de ciudăţeniile din filmul "Războiul stelelor". Acestea sunt lucruri la care trebuie să cugetăm adânc. Cum e posibil că asemenea descoperiri noi şi lucide nu sunt în stare să ne satisfacă în mod convenabil nevoile?! Sufletul omului este cu mult mai fragil decât maşina, iar organele umane sunt de departe mai complicate şi au o structură cu mult mai fină. Acesta şi este, probabil, motivul pentru care ne folosim noi mintea şi adunăm cunoştinţe şi de ce, chiar şi în prezent, nu am reuşit să dezlegăm enigma vieţii noastre.

Cu mulţi ani înainte, am acceptat să cresc un căţel care încă mai sugea şi a cărui mamă a murit printr-un concurs de împrejurări. Nu a trecut mult timp şi eu am fost nevoită să plec în străinătate şi să stau acolo câtva vreme. Câteva zile după plecarea mea, am primit un telefon de la ai mei. Mi-au spus că puiul de câine, care a fost despărţit de mama sa şi care nu s-a învăţat cu noii săi companioni, latră cât e ziua de mare. Astfel, fără vreun motiv vizibil, începea să latre tare şi pătrunzător, lătrat pe care cei din jur nu au putut să-l mai suporte. Mulţi au venit să se plângă. Din această pricină, ai mei m-au întrebat dacă-l pot dărui cuiva, iar eu, la celălalt capăt al liniei telefonice, foarte îngrijorată, nu am putut pe moment să gândesc ceva mai bun. Atunci, unul dintre prieteni care, întâmplător, se găsea alături de mine, m-a sfătuit să luăm un ceas şi să-l punem în căsuţa câinelui; mi-a spus că, astfel, ceasul poate înlocui ritmul bătăilor inimii mamei căţelului şi că el va crede că mama se află alături de el şi astfel se va linişti. Şi chiar că nu am mai primit telefoane care să se refere la căminul nostru şi am fost foarte îndatorată prietenului care mi-a dat un asemenea sfat.

După o lună de zile, când m-am întors acasă, în Taiwan, nu am văzut casa căţelului. Abia atunci mi-au spus că micuţul fusese de multă vreme dăruit unor oameni a căror căţea tocmai fătase. Iar ticăitul ceasului care trebuia să imite bătăile inimii mamei nu a avut nici un efect. Căţelul, la fel ca şi înainte, a lătrat cât era ziua de mare, scâncind cu tristeţe. În final, ascunzând asta de mine, l-au dăruit altcuiva. Viaţa este ceva ce nu se poate compara cu nimic.

Şi tot la fel, când am luat odată parte la o masă rotundă, dedicată popularei teme despre drepturile femeilor, un domn, care participa la discuții, a spus: "Mie mi-este cel mai mult teamă de femeile puternice; tipul de femei care-mi place este acel tip de femei de casă; aceasta este femeia care conduce casa, care se preocupă de copii. Nu-i permit soției mele să participe la nici un fel de adunări cum, de exemplu, este aceasta de astăzi şi unde se vorbeşte despre drepturile femeii..."

Nici măcar nu-şi terminase alocuțiunea când o femeie îl întrerupse supărată, lovi cu pumnul în masă şi spuse: "Nu pot să ascult aşa ceva! În cazul meu, mie îmi place să fiu activă şi în afara căminului, iar îngrijirea copiilor am cedat-o dădacei. Nu-mi place să mă ocup cu treburile casnice şi să cresc copii. În cazul că m-ar obliga cineva la asta şi mi-ar interzice să ies şi să mă ocup de treburile mele, aş fi foarte nefericită. Iar dacă o mamă nu este fericită, atunci asta se răsfrânge şi asupra fericirii şi educației copiilor; aceasta nu ar influența fundamental sănătatea mintală a copiilor şi calitatea relațiilor cu ei?"

Ambele părți îşi aveau motivele lor şi, ascultându-le, parcă asistam la un adevărat "război". Acel domn, care vorbise primul, este scriitor şi fervent credincios budist. Oponenta lui era o femeie emancipată din lumea culturală, care se pregătea să intre în curând în campania electorală de la sfârşitul anului. Se pare că pe acel domn ideea budistă despre indulgență nu l-a clintit şi nu l-a determinat să respingă egoismul. Iar cuvintele "luptătoarei" din lumea culturii au fost la fel ca şi cuvintele lui. Au fost, după toate cele spuse, o manifestare a egoismului.

Ce este, de fapt, adâncul conținut al vieții? Şi, la urma-urmelor, cum să-i defineşti adevăratele calități? Oameni din lumea ştiințifică şi tehnică ne oferă neîncetat ideea progresului, realizând mărfuri care sunt tot mai atrăgătoare şi care ne uşurează viața. Oamenii din lumea religiei, care sunt creatorii unor opere esențiale şi tulburătoare totodată, scot carte după carte, mărind peste măsură piața cărții. Care dintre aceste numeroase şi diferite năzuințe ne aduce fericirea vieții şi bogăția? Dacă nu luăm în considerare factorii geologici şi nu am pregătit satisfăcător infrastructura împotriva cutremurelor, goale sunt laudele despre măreția şi strălucirea zgârie-norilor când cutremurul se petrece cu adevărat; aceşti zgârie-nori devin principalii purtători ai vinii şi vinovații pentru catastrofă. Pescuitul eficace poate satisface apetitul uman, însă el este urmarea unui pescuit fără măsură, realizat cu "plase cu ochi cât urechea acului".

În fiecare faptă a omului contemporan se vede dorința supremă de exteriorizare a "eului", de joc a "rolurilor" sale, de folosire a talentelor şi darurilor "sale", de construire a "lumii" sale, de cheltuire a forței şi minții "sale" şi totul cu scopul ca totul în lume să fie spre "propria" folosință. Fiecare al doilea om este sluga "mea". Şi când se observă că un asemenea curs nu este satisfăcător, atunci se recurge la noi produse şi clonări şi nu există lucru pe care să nu-l fi încercat. Când actualele resurse naturale nu pot să le satisfacă nevoile, ei apelează la "avansuri" şi astfel cheltuie izvoarele fericirii urmaşilor noştri, totul în ideea ca "eul" să aibă pentru moment clipe de bucurie şi distracție. Un asemenea comportament extrem a influențat negativ şi a determinat deprecierea galopantă a mediului nostru natural şi social.

Inventivii negustori au intuit această goană şi îngrijorare a oamenilor din zilele noastre, le tatonează psihologia, urmăresc ceea ce e la modă şi inventează numeroase modalități de a "sluji" omul şi, evident, scot din asta un însemnat profit. Analiştii condițiilor sociale încă mai avertizează că, dacă luăm în considerare creşterea populației şi procentul de redistribuire a resurselor naturale în cazul Taiwanului, de exemplu, nevoia

de diverse servicii în societatea viitoare va fi în creştere. O companie mixtă, creată de personalităţi din diverse sfere ale vieţii sociale, oferă diverse servicii familiale. Această companie a fost creată de curând şi oferă toate serviciile necesare, de la investiţii şi management şi până la servicii operative pentru familie, turism, sport, creşterea copiilor, ducerea acestora la şcoală... etc., altfel spus, este atotcuprinzătoare. Oare, mă întreb, nu cumva o societate, în care se oferă toate serviciile şi în care oamenii nu pot supravieţui fără acestea, creindu-le, la urma-urmei, dependenţă în loc să ducă la condiţii de viaţă mai agreabile, duce mai degrabă la o viaţă anormală, seacă?

Dacă nu suntem în stare ca în realitatea vieţii să simţim importanţa îndatoririlor noastre, dacă nu putem să privim cu limpezime lipsa de importanţă a propriei noastre existenţe în nesfârşitul cosmosului, dacă în orânduirea lumii, dominată de interedependenţă, nu putem să construim relaţii de respect faţă de celălalt, dacă am uitat cuvintele pline de duh ale bunicelor noastre: "un spic de iarbă şi o picătură de rouă" în raport cu "un pas, o urmă", atunci, în epoca ce urmează, până şi Calea Lactee* va deveni un loc al haosului; steaua Altair va fi poate deranjată de distanţă şi poate va dori ca steaua Vega să-i fie mai aproape şi să-i ofere cele mai rapide servicii!

PRIMA FELICITARE DE ANUL NOU

Încă nici nu se consumaseră zilele de noiembrie. Într-o dimineaţă, am deschis cutia poştală şi am zărit, pe neaşteptate, o felicitare de Anul Nou. Era prima din anul acesta. Incredibil, anul a trecut cât ai bate din palme şi a venit iar sezonul trimiterilor de felicitări.

Am deschis plicul şi am ştiut imediat că felicitarea mi-a fost trimisă de către Sue, întrucât numai ea alege pentru mine reproducerea unei lucrări a artistei plastice Georgia O'Keeffe. Într-adevăr, pe felicitare era reprodusă o lucrare denumită "culoare neagră". Suprafaţa felicitării era neagră, în timp ce chenarul pentru această negreală era de-un albastru spălăcit. De la colţul din stânga de sus şi până la colţul din dreapta de jos al acestui perimetru negru, era desenată litera L, pe care artista a realizat-o cu o linie fină. Din ea răzbătea strălucirea unui alb ascuns. Cel mai atrăgător era faptul că la bucla unde se uneau liniile literei se găsea un punct mic şi alb. Dacă omul se scufunda în negrul acesta fără de sfârşit, în sublimul negrului, în eleganţa negrului, de îndată îl asaltau "marile gânduri".

Într-un anume an, la San Francisco, am fost la spectacolul primului ansamblu din U.R.S.S. care se afla în America. Am împins prin noapte căruciorul în care se afla Sue. La întoarcere, de la teatru la casa ei, am trecut prin mai multe străzi; locuia în apropiere de cartierul negrilor. Am văzut pe stradă beţivani care zăceau adunaţi ghemotoc, care mormăiau ceva împleticindu-se şi am resimţit teamă. Dar Sue, care stătea în cărucior, mi-a spus pe un ton liniştit: "Ei au băut ceva mai mult decât trebuie, nu ne vor face nimic!" Cuvintele ei ne-au trezit din nou starea de mai înainte, care ne-a stăpânit în timp ce urmăream dansul cazacilor. Purtaţi de această stare, ne-am întors acasă în siguranţă. Experienţa acelei nopţi a semănat cu simţământul pe care mi l-a dat Sue şi parcă acea

noapte a fost lumina stelei care, din neant, ne luminează şi pe mai departe. Purta cu ea un fel de putere deosebită, invicibilă.

Printre prieteni americani pe care i-am întâlnit, Sue a fost o persoană deosebit de înzestrată. Deschiderea ei spre cultura chineză a determinat-o să-şi dea doctoratul din literatura chineză. Astfel a vizitat şi Taiwanul, unde s-a preocupat de cercetare şi, în acelaşi timp, a ținut cursuri. A cultivat o bunăvoință deosebită față de cultura chineză şi poporul chinez. Şi-a însuşit profunzimea şi înțelepciunea lor şi resimte un puternic sentiment de mulțumire pentru prietenia călduroasă dovedită de chinezi față de ea. Era atentă, suferea din cauza relațiilor complicate dintre chinezi şi față de predispoziția acestora vizavi de carierism şi câştig. O tulbura abordarea studiului de către studenții chinezi întrucât îşi dădea seama că ei nu urmăresc decât notele şi nu dovedeau atracție față de dobândirea adevăratei cunoaşteri. Cu un anumit prilej, mi-a spus că, atunci când a lucrat la una din universitățile de stat din Taiwan, l-a prins pe un student înşelând. Nu a vrut să-i dea notă din dorința de a înlătura greşeala. La început, şeful de catedră a susținut-o, însă câteva zile mai târziu, studentul şi-a pus relațiile în mişcare şi, prin prietenii puternici şi influenți, părinții l-au silit să-şi revizuie decizia. El a invitat-o pe Sue la discuții şi i-a dat de înțeles, discret, să cedeze în cazul cu pricina. Atunci Sue l-a invitat, la rândul ei, pe student şi, criticându-l pentru purtarea lui, i-a spus: “De ce te-ai folosit de neadevăr? Ştii că studentul care a fost la examen în locul tău a fost mult mai slab decât tine? El a făcut o mulțime de greşeli. În dobândirea cunoaşterii este necesar să te bizui pe propriile-ți puteri.” Studentul nu a rostit nici un cuvânt în apărarea sa şi nici nu a arătat vreo fărâmă de pocăință pentru purtarea sa. Ci doar a pronunțat, fără încetare, întrebarea: “Voi lua examenul?” Nu a luat în seamă cele spuse de Sue, ci doar repeta într-una “Voi lua examenul?” Pentru ea toate acestea sunau aiurea. A renunțat, a promis că-l va trece şi i-a spus să plece. Sue m-a întrebat: “El e atât de neînțeles, la ce bun atâta grijă pentru numărul de puncte şi pentru note?” Nici eu nu am fost în stare să o ajut să înțeleagă. În spatele acestui student stă o societate care caută doar formalitatea şi nu acordă suficientă atenție esenței. Acesta era lucrul care îi determina pe studenți să ia o asemenea atitudine față de învățătură. Când s-a reîntors în America, la San Francisco, în juru-i s-au aflat o mulțime de chinezi. Majoritatea studenți din Taiwan care luau ore de la ea. Spuneau că “învață”, însă, de fapt, îi aduceau teme de casă cu rugămintea să le rezolve ea în locul lor şi doar cu un singur țel: să-şi onoreze obligațiile şcolare şi să primească note mari; chiar şi studenții care studiau managementul veneau la ea după ajutor. Evident că, astfel, aceştia primeau calificativul cel mai mare, A, şi treceau potrivit aşteptărilor. Numai că lui Sue nu-i era nimic limpede şi m-a întrebat din nou: “Ei nu ştiu să compună nici o banală scrisoare, la ce le-o fi folosind calificativul A?” Nu am fost în stare să-i ofer nici un fel de răspuns satisfăcător. Adesea, se întâlneşte şi cu astfel de cazuri ca, de exemplu, când vin studenții şi-i destăinuie că nu le place nicidecum managementul, însă i-au silit părinții la studiu. Cele mai uzuale teme în discuțiile dintre aceşti studenți şi Sue aveau un asemenea conținut: în ce parte a oraşului s-au scumpit locuințele, unde au cumpărat terenuri intravilane pentru părinți, câți bani au câştigat etc. De fiecare dată când auzea aşa ceva, pe de o parte simțea o mare neînțelegere, iar pe de alta, nu ştia ce să le spună.

Pentru toate fenomenele pe care le simțim a fi aşa şi aşa important este că sunt exact aşa; rezultatul unei astfel de gândiri este că, printr-o asemenea atitudine, ne-am minimalizat nouă înşine autocritica, posibilitatea îndreptării şi progresul. De aceea,

înşelăciunile de la examene nu le produc nici un fel de remuşcări, unicul lucru care îi preocupă fiind acela de a trece. Este oare posibil să fie acesta modelul tipic, ridicat de chinezi la rangul de lege, şi anume că scopul scuză mijloacele? Şi că de fac ceva rău nu simt nici un fel de remuşcare? Pe de o parte, în asta găsesc motivul nemuncii lor şi toată vina pentru insuccesele în învăţătură o aruncă pe seama părinţilor care, vezi Doamne, i-au silit la aşa ceva; iar pe de altă parte, abia aşteaptă să li se ofere ocazia să fie ei aceia care să conducă afacerile familiei. În realitate, greşelile tineretului chinez, care nu-şi are propriile aspiraţii, sunt, din această cauză, în aşa fel încât tinerilor chinezi nu le trece prin cap să se elibereze de canoanele impuse de părinţi şi rezultate sunt controversatele lor acţiuni, care duc la ideea că în tot ceea ce fac se vede clar insatisfacţia lor.

Îmi aduc aminte de prima mea vizită la Sue. Vorbind cu ea la telefon despre vizită, mi-a spus să sun la uşă şi să aştept puţin. A adăugat că ea este o invalidă ţintuită de scaunul cu rotile. Sue a fost înainte o femeie tânără şi sănătoasă. Câţiva ani înainte, în vremea când a fost în Taiwan, îşi pierdea deseori echilibrul şi cădea, aşa, fără motiv. La întoarcerea în America, după nenumărate analize medicale, s-a descoperit că suferă de o boală rară: atrofierea muşchilor. Sistemul nervos începuse să o trădeze şi problemele i se iveau începând de la picioare înspre părţile superioare ale corpului. Când am cunoscut-o, evoluţia bolii fusese stopată, însă ea era ţintuită în scaunul cu rotile. Datorită unui timp îndelungat necesar pentru tratament, a fost nevoită să renunţe la slujba de la facultate, astfel că pentru moment locuia într-o casă ce-i fusese alocată din considerente sociale şi care se găsea în apropiere de cartierul negrilor.

Anul trecut, mi-am petrecut o vreme la San Francisco. La sfârşitul verii, razele soarelui de septembrie pătrundeau prin geamul camerei ei situată cu faţa spre stradă. Lângă fereastră se aflau două ghivece cu flori, abandonate, pline cu flori violete; castronul pentru fructe, în care se aflau câteva mere şi pere, expus în razele de soare, s-a transformat într-o suprafaţă fierbinte. Sub fereastră se auzeau strigătele bătrânilor şi chemările în ajutor ale beţivanilor. Am observat că amândurora ne place povestea populară chineză, "povestea despre şarpele alb*", care studiază şi descoperă nebănuitele adâncimi ale naturii umane, la fel ca şi tema ei de dragoste care abundă în sentimente şi cutezanţă. Îmi aduc aminte de acea după-amiază când m-am dus după Sue să mergem împreună la plimbare, la Sansalito. Acest loc se afla la periferia oraşului San Francisco şi era plin de peisaje artistice. Sue m-a rugat să o aştept puţin, a scos dintr-un sertar o pereche de cercei, şi i-a pus la urechi şi apoi a adăugat: "Haide să mergem!"

În felicitarea pe care am primit-o, a pomenit de un cutremur puternic, care s-a întâmplat nu demult, pe care mi l-a descris astfel: "Da, cutremurul a fost dramatic, dar, în afară de faptul că au căzut câteva cărţi de pe poliţe şi de faptul că am rămas o zi şi jumătate fără curent electric, nu am avut alte neplăceri." Şi a mai adăugat:" o mulţime de oameni care au fost cu mine în relaţii convenţionale mi-au devenit după cutremur chiar apropiaţi. Aceasta deoarece şi-au dat seama că pământul nu este chiar atât de stabil şi solid..." Eh, Sue este omul care, după o catastrofă în viaţa sa personală, îşi dă seama că în lumea asta nu există nimic care să compenseze seismele şi s-a speriat. În orice vreme şi în fiecare situaţie, ea era dispusă să privească lumea cu ochii plini de mirare şi curiozitate.

LEGĂTURI DE TEFLON

Dintr-un magazin, de la raionul unde se vând bunuri de uz casnic, am cumpărat o tigaie. În timpul în care o cumpăram, vânzătorul mi-a arătat cu atenție modalitățile de folosire a acesteia, spunându-mi că e făcută din cunoscutul material numit teflon. Mi-a garantat că mâncarea nu se va prinde de ea. A mai adăugat faptul că se spală mai uşor şi că nu mai trebuie frecată. Când am ajuns acasă şi am dat jos vechile cratițe de metal am simțit că parcă ascund vechile mele obiecte. Aşa mi-am adus aminte de unele întâmplări legate de această tigaie.

Când am fost mică, am trăit la țară. Deseori am văzut femeile care, în grupuri, duceau oale şi cratițe pe malul cu pietriş al unui râu. Alegeau un asemenea loc unde apa avea o anumită adâncime şi unde se putea lucra. Se aşezau pe vine şi alegeau o piatră potrivită cu ajutorul căreia dădeau jos, cu apă, funinginea şi resturile unsuroase de pe oale şi cratițe. Sunetul ce se auzea când zgâria piatra metalul se contopea cu țârâitul greierilor şi țipetele păsărilor din pădurile din depărtare. Completate cu monotonia şi ritmul, toate acestea inspirau un sentiment aparte ce respira, în acelaşi timp, cu armonia. În sufletul meu, suflet de copil care se juca, aici, lângă ele, aceste imagini mi-au rămas bine întipărite în minte. După o vreme, femeile îşi limpezeau vesela cu apă, se ridicau şi plecau. Oalele şi cratițele acelea, acoperite cu funingine, care îşi schimbau înfățişarea devenind curate şi strălucitoare, arătau ca şi noi. Stăteam lângă ele, le încurajam şi cu ele împărțeam sentimentul victoriei care, evident, le umplea inimile.

Au trecut de atunci câțiva ani, iar noi ne-am mutat într-un orăşel în apropierea căruia nu exista nici un râu. S-a schimbat, de asemenea, şi imaginea curățitului veselei. În acel timp, viața în Taiwan nu a fost tocmai uşoară. De obicei, familiile îşi trimiteau copiii pe uliță să aducă pietre cu ajutorul cărora să spele cratițele. Însuşi faptul alegerii îşi avea unele secrete ale sale: trebuia aleasă piatra cu o formă anume, trebuia să fie ca un ou şi netedă în acelaşi timp, astfel încât omul să o apuce uşor cu mâna. Calitatea pietrei trebuie să fie una anume, piatra să aibă o suprafață zgronțuroasă care, prin frecare, să curețe vesela şi să nu se spargă şi, în acest fel, să vatăme atât vesela, cât şi mâinile. Astfel s-a derulat istoria veselei de la spălatul pe malul râului şi până la maşina de spălat veselă.

În acele timpuri de lipsuri materiale, societatea a fost cu mult mai închisă. Dacă vreunul din apropiații noştri, vreun văr sau prieten, pleca în străinătate, era un mare eveniment pentru toți. Întoarcerea lor din străinătate ridica şi mai mult praf. Chiar dacă petreceau puțină vreme acolo, la întoarcerea din străinătate ei trebuiau să-şi viziteze toate rudele şi toți prietenii şi să le dea în dar câte ceva. Asta s-a transformat în obicei pe care era greu să nu-l respecți. Îmi aduc aminte cum, odată, un văr mai în vârstă s-a întors din străinătate şi, pe lângă o cutie de ciocolată, frumos împachetată, pe care mi-a dăruit-o mie, a adus şi ceva ce în mână arăta ca un burete țepos. Vărul ne-a spus că în America aşa ceva foloseşte la spălatul veselei. Toți au despachetat în grabă, curioşi să vadă ce se află înăuntru. Când colo, înăuntru nu se afla decât o sârmă strălucitoare. Cu ea spălatul veselei era mai eficace şi mai bun decât cu piatra. De aceea, această sârmă a devenit imediat cel mai de preț lucru din bucătăria noastră. Fiecare membru al familiei a vrut să încerce cum se spală vesela cu un asemenea lucru. De atunci, tehnologia spălatului

veselei a trecut prin schimbări revoluționare: de la primitiva şi naturala piatră şi de la buretele de bostan am făcut un salt uriaş până la “prelungirile nervoase” de oțel ale civilizației industriale.

Când se termină o epocă, vine alta şi o schimbă. Acum a venit rândul “teflonului”. Pentru mine, cratițele unsuroase după prăjit sau fiert este îndeajuns să le ştergi uşor cu o cârpă şi ele sunt iarăşi curate şi strălucitoare de parcă ar fi noi. Ventilatorul din bucătărie, care luni şi ani de-a rândul a adunat fumul şi aburii unsuroşi, în care s-au depus sedimente unsuroase, este îndeajuns să-l ştergi cu o cârpă şi astfel să-l cureți. Toate acestea sunt posibile datorită unei proprietăți esențiale a produselor din teflon: respingerea materiei străine. Chiar de se lipeşte ceva de suprafața lui, nu pătrunde şi în el. Tocmai datorită unei asemenea caracteristici a determinat teflonul marile schimbări în domeniul veselei de bucătărie. Gospodinele de astăzi nu mai trebuie să meargă la râu şi să frece oalele cu piatra, nici nu mai au grijile ce se iveau la folosirea buretelui din bostan vechi şi cu atât mai puțin îşi fac probleme că degetele lor îngrijite şi fragile se vor zgâria. Dacă e aşa, femeile din ziua de astăzi au o viață mai relaxată şi mai calitativă decât a fost viața în vremurile apuse? De fapt, nu e totul chiar atât de roz. Motivul e că omul contemporan parcă trăieşte într-o navă cosmică, iar aceasta zboară cu o viteză mai mare decât timpul. Pe de o parte, pe primul loc este eficacitatea, iar pe de altă parte, involuntar, omul îşi face singur şi mai mari greutăți. Cu cât este mai mare în societatea contemporană procentul eliminării şi uitării, cu atât este mai mare sentimentul de nesiguranță, astfel că, aproape la toți, se ivesc griji inexplicabile. De urmărim asta la o femeie de afaceri dedicată carierei, vedem că ea nu poate evita asemenea griji, îndeosebi atunci când se întoarce acasă şi se transformă de îndată într-o gospodină harnică. Este vorba de o povară ce apare ca o urmare necesară unui asemenea mod de viață. Totul nu e altceva decât o povară suplimentară pentru femeia contemporană.

Noi nu avem puterea să întoarcem înapoi roata timpului, să o oprim; să ne reîntoarcem la apele râurilor ce oglindesc în ele cerul şi ne mângâie picioarele; şi nici nu vom mai trăi vreodată bucuria cunoaşterii faptului că sârma pentru veselă este ceva prețios prin sine însăşi. Dar, privind dintr-un alt unghi, putem trage foloase din modernizarea uneltelor contemporane, economisind pentru noi mai mult timp liber atât de prețuit. Întrebarea e cum să ne organizăm acest timp, întrebarea este legată de noua organizare a vieții noastre, iar asta e ceva deosebit de serios. Pentru că influențează hotărâtor bogăția şi sărăcia vieții noastre, la împlinirea sau golirea ei. Atenția noastră trebuie să fie atrasă şi de faptul că “teflonul” nu a schimbat numai vesela noastră de bucătărie, ci trăsătura aceea care-l înfrumusețează - că el nu se aliază cu alte materiale - a devenit parte integrantă a vieții noastre.

În baza celor mai noi date statistice, în lume, una din douăzeci de familii se sfârşeşte prin divorț. Există şi aceia care doresc o căsătorie dar nu şi copii; iar în ultimul timp, este ştiu că e la modă ca femeile contemporane să dea naştere la copii fără a întemeia o familie. Într-un cuvânt, a fi “bogat şi singur” devine încetul cu încetul cel mai de prețuit model al acestei societăți. În viitor va creşte procentul populației vârstnice, tinerii vor fi în minoritate ş.a.m.d. Toate astea ne arată că între oameni s-a ivit aşa zisa “legătura de teflon” care, de fapt, s-a şi instituit.

În aceste vremuri “de teflon” ale noastre, unii au şi stabilit un diagnostic potrivit căruia oamenii le doresc pe toate: imagine, profit, putere, sex, dar nu şi obligații. Nu

doresc mai cu seamă să poarte povara pe care relațiile omenești, prin însăşi natura lor, le poartă în sine. Suntem noi oare chiar aşa?

MAMA ESTE CEA MAI PUTERNICĂ
Acesta e unicul lucru pe lume veşnic şi de neschimbat

De două ori în viața mea am avut ocazia să vizitez Coreea de Sud. Intervalul de timp între aceste două vizite a fost de unsprezece ani. Schimbările care au survenit în vremea aceasta au fost uriaşe; aşadar, cum este acest nou chip al Coreii de Sud? În avion, pe drumul spre Seul, m-am gândit mereu la asta.

Această țară vecină, care şi mai înainte a avut legături diplomatice cu Taiwanul, se găseşte în aceeaşi situație ca Taiwanul. Ne unesc legături istorice adânci. În anii aceia, când am călătorit pentru prima dată în Coreea de Sud, am fost surprinsă de simplitatea, de sinceritatea, de conştiința de sine, de perseverența poporului. Astăzi, Coreea de Sud trece printr-un boom economic şi a devenit unul dintre cei patru dragoni economici, în vreme ce scena sa politică a trecut printr-o serie de cutremure, care sunt legate de schimbările de pe scena politică mondială. Cum mă va întâmpina noua Coree de Sud? Stând acolo, în avion, îmi roiau prin minte diferite gânduri, ca unei femei căsătorite de multă vreme care merge acum la întâlnire cu fostul iubit. Am ajuns la timpul stabilit şi m-am pregătit ca în timpul sejurului meu să cunosc mai bine această țară. Poate a fost vorba de un concurs de împrejurări, însă pe drum am observat o mulțime de sud-coreence singure în călătorie. La intrarea în avion, călătorii se înghesuiau între cele două rânduri de scaune pentru a-şi aşeza bagajele. Coreeanca dinaintea mea a ridicat cu toate puterile bagajul său greu şi l-a pus pe scaun. Era exact aceeaşi femeie pe care personalul aeroportului a scos-o din rândul celor ce trebuiau să urce în avion. Nu mi-a fost clar cum a reuşit totuşi să urce. I-am făcut semn cu mâna şi i-am dat de înțeles că sunt gata să o ajut, însă ea a păşit deja spre scaun, şi-a ridicat bagajul deasupra umerilor şi l-a împins cumva în spațiul rezervat bagajelor. Înainte ca stewardul să ajungă să se apropie şi să o ajute, ea a închis uşa cu mişcări repezi. Pe fața ei împurpurată se prelingeau picături de sudoare. Le-a şters de pe frunte cu o mişare uşoară a mâinii şi a alunecat în scaun. Toată această scenă nu a durat mai mult de câteva secunde, însă m-a impresionat profund.

Am cercetat cu privirea în jur. Asemenea coreence erau destule şi fiecare purta în mâini destule bagaje. Numai de se uita omul la înfățişarea lor şi-şi dădea seama că ele nu se duceau în Taiwan în călătorie de plăcere, ci pentru a cumpăra lucruri pe care apoi să le vândă şi să obțină profit. Toate aceste femei aveau aproximativ cincizeci de ani. Imediat după decolarea avionului, cineva m-a bătut pe umăr. M-am întors să văd cine este şi am zărit o femeie din Coreea care mă atenționa să ridic scaunul. Ținea în mâini un bagaj incredibil de voluminos, însă era şi ea o femeie mai robustă, astfel că scaunul meu lăsat în jos îi micşora spațiul şi aşa prea mic pentru ea. Am îndreptat scaunul imediat, gândind că încă o coreeancă a pornit în lume să lupte. Următoarea scenă s-a derulat la aeroportul Jinpu, când m-am proptit cu coatele de pult pentru a completa declarația vamală. Cineva

m-a împins din spate şi atunci m-am întors şi am văzut încă o coreeancă de vârstă mijlocie, care căra după ea bagaje mari şi mici, grăbindu-se cu paşi mari spre rândul la vămuire. Datorită numărului de bagaje, cărat o parte pe umăr, iar o altă parte târât, din întâmplare m-a agăţat . Era o femeie bondoacă, îndesată, între cincizeci şi şaizeci de ani, cu fire albe în păr, însă cu o putere deosebită în mişcări şi, întrucâtva, neîndemânatică. Cu toate că ducea atâtea bagaje, nu părea obosită şi pe faţă nu i se vedea vreun semn de oboseală. M-a împins la o parte şi, de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic, de parcă nici nu aş fi existat, s-a aşezat la rând.

Îmi aduc aminte că, în urmă cu unsprezece ani, gazdă mi-a fost responsabilul cultural de la minister, astfel că s-au purtat cu mine ca şi cu o deosebit de importantă personalitate. Indiferent de faptul că ne-am fi aflat la o seară festivă, luxoasă sau la o întâlnire cu înalţi funcţionari din regiunea Quingwatai sau pe scena palatului Huake, cunoscută prin ospitalitate, am văzut peste tot frumuseţi fardate, cu feţe fine, cu trupuri înfăşurate în tradiţionalele chimonouri cu desene roşii, galbene şi verzi. În comparaţie cu femeile pe care le-am întâlnit astăzi, arătau cu totul altfel şi asta m-a surprins. În anii aceia, Coreea de Sud nu doar că avea femei frumos împodobite, ci şi în viaţa de zi cu zi puteai întâlni femei deosebit de puternice.

Odată am discutat despre această putere cu unul din prietenii mei sud-coreeni ca despre o trăsătură caracteristică poporului lor şi el mi-a spus că puterea respectivă este cel mai frecvent întâlnită nu la participanţii la demonstraţiile studenţeşti, o tot mai des formă de exprimare a puterii străzii, aşa cum se subliniază deseori prin presă, ci la coreence. Spiritul lor de îndârjire şi răbdare, de fanatism şi rezistenţă, precum şi mentalitatea lor de învingători, au fost acea forţă motrice a renaşterii societăţii coreene în care, de fapt, după război, au fost vizibile greutăţile vieţii, dar şi necesităţile pentru o renaştere amplă. La care el a adăugat: “În vremea aceea am fost săraci şi înfometaţi, fără mijloace materiale pentru întreţinere, cu o economie distrusă, însă coreencele şi-au ridicat copiii unul câte unul, învăţându-i să fie silitori, perseverenţi, harnici, într-un cuvânt câştigători. După care a adăugat: “Îndeosebi acele coreence de cincizeci de ani care se încadrează, acum, în generaţia celor mai puternici!”

Trebuie să-ţi închipui cum coreencele, pe vremea aceea, în floarea tinereţii lor, au transformat gingăşia şi fragilitatea în putere, într-o putere tenace asemenea rădăcinii unei buruieni!”

Un alt prieten din Coreea de Sud mi-a spus că o cunoscută mişcare de rezistenţă a studenţilor coreeni, o mişcare a sentimentelor naţionale profunde, a luptei împotriva guvernării, împotriva Americii, poartă pecetea unui fanatism de puber care, de cum trece perioada exaltării tinereşti, deseori se stinge de la sine. Aşa că, la terminarea universităţii, o mulţime de asemenea activişti studenţi extremişti caută de urgenţă debutul în “ape liniştite”, ajungând astfel până la companiile americane, care oferă o plată bună. Cu aceasta vieţile lor devin parte a imaginii societăţii ce respiră prin toţi porii linişte şi stabilitate.

Viaţa omenească este plină de turbulenţe fără de sfârşit, binele şi răul nostru, credinţa noastră, idealurile, aspiraţiile... prin câte schimbări mai poate trece şi cât de slab este de fapt omul, cât de inert devine şi cât de neputincios în a se schimba pe sine. Din acest motiv, şi asta se întâmplă adesea, el nu este în stare să redobândească hotărârea de odinioară. Numai că în lume există un lucru care nu se schimbă şi care nu e supus

schimbărilor: dragostea de mamă faţă de copiii ei. Câte din micile şi marile nevoi şi necazuri nu au fost astfel învinse prin această dragoste.

Când am auzit cuvintele prietenului meu, mi-am adus aminte de acele femei pe care le-am văzut în avion şi asta m-a determinat să scriu un cuvânt, unul simplu, însă care nu e înțeles aşa cum se cuvine: mama este cea mai puternică.

NORA A PLECAT

Ne aflăm în Orient, în Asia, iar eu, într-un colț, în sud-estul Asiei, în Taiwan. Privesc la surorile mele din Coreea de Sud, care, în partea de nord a acestei țări...

Seul, în nord, început de toamnă; în lumina portocalie a razelor de soare, a început deja să se lase voalul unei ceți albăstrui, vizibilă îndeosebi dimineața şi în amurg, când sunt mari diferențele de temperatură în raport cu acelea din timpul zilei. În plimbarea sa pe străzile oraşului, prietenul meu sud-coreean a observat că m-am cutremurat de frig, a zâmbit, şi-a dezbrăcat sacoul, mi l-a dat să mi-l pun pe umeri şi a spus: "Un asemenea timp în Coreea de Sud e încă departe de adevărata iarnă!" Pe neaşteptate, cuvintele lui mi-au oferit răspunsul la întrebarea de ce încă mai păstrează sud-coreencele portul lor tradițional. Înainte de toate, este greu să delimitezi moştenirea culturală de port şi nenumăratele schimbări ce se desfăşoară de la mediu natural până la cel cotidian, care-l asaltează pe om. Aşa pământ - aşa copaci, aşa climă - aşa flori, aşa mediu - aşa port.

Datorită îndeosebi climei uscate din Coreea de Sud, nici verile nu sunt ca şi-n Taiwan, care se găseşte în sudul Chinei, sufocant de calde. Chiar dacă îmbrăcămintea tradițională a coreencelor este largă şi pe mai multe rânduri, ea nu e atât de greu de suportat, astfel că deseori se văd şi astăzi femei îmbrăcate în portul tradițional. Lucru valabil îndeosebi la ocazii festive, chiar dacă pe străzi, în vitrinele magazinelor, se poate întâlni deseori un asemenea fel de haine - kimonouri, fâlfâitoare şi lungi, care îmi aduc aminte de portul larg răspândit în timpul dinastiei Tang - haine largi cu mâneci lungi.

Să privim portul tradițional al chinezoaicelor. Îmi aduc aminte de când eram copil că femeile purtau o îmbrăcăminte pe-atunci la modă, haine cu un guler înalt şi despicat pe ambele părți; stilul era sobru, însă creea sentimentul de frumusețe clasică şi de grațiozitate. Se deosebea prin toate de cel de astăzi. Datorită căldurilor şi ritmului de viață tumultuos, acest fel de îmbrăcăminte nu se mai întâlneşte. Cel mai puțin se poate spune despre el că şi-a schimbat forma şi este evident că aspectul acestei haine chinezeşti de modă veche nu mai e actual. Ziariştii au realizat un interviu cu croitorii vârstnici care încă mai cos asemenea haine tradiționale şi aceştia au declarat: "Diferă doar timpul; atunci ne-am chinuit mult şi am muncit pentru maestrul nostru, petrecând mulți ani alături de el pentru ca, în cele din urmă, să ni se ofere ocazia de a deveni independenți. Cine s-ar fi aşteptat că astăzi vom fi din nou împinşi în planul doi?"

În schimbările felului de îmbrăcare putem vedea şi schimbările din cultură. Confruntarea cu trecutul irecuperabil, la fel ca şi nostalgia romantică, nu pot schimba concret nimic. Timpul curge implacabil înainte şi se comportă aidoma apei care prin

asalturi în forță schimbă cursul râului. După război, coreencele au devenit o nouă putere socială, asemenea unui râu nou format. În avântul dezvoltării industriei s-a ivit marea nevoie de forță de muncă feminină, care era indispensabilă în desfăşurarea unor munci la liniile de producție. O dată cu dezvoltarea comerțului a fost stimulată dorința de a consuma mai mult. Influențele reciproce între industrie şi comerț au făcut ca femeile din păturile de mijloc şi de jos ale societății să înceapă să gândească noi modalități pentru ocupații suplimentare, pentru a-şi întări astfel bugetul. Toate acestea au făcut posibil ca puterea economică a femeilor să crească puternic, iar prin asta s-a schimbat şi rolul lor social. De fapt, şi noi, cei din Taiwan, am parcurs acelaşi drum. Nu am avut şi noi cândva zicala "o casă ca o fabrică"? Numărul femeilor angajate a crescut şi ele au devenit în acelaşi timp noua forță a societății noastre. Astăzi, coreencele nu mai acceptă să se supună moralei tradiționale, să joace rolul "femeii ascultătoare" - termen care, după cum ştiți, este moştenit din tradiția chineză. Astăzi, coreencele îşi au temele lor populare: angajarea socială a femeii, dobândirea unei conştiințe politice, importanța mişcării feministe etc., teme care sunt în deplină contradicție cu tradiționala înțelegere a rolului femeii în societate. Şi mai bine este exprimat acest lucru în media ce critică direct şi aspru confucianismul care, timp de mii de ani, le-a subordonat pe coreence. La noi, în Taiwan, luptătorii radicali pentru drepturile femeilor merg pe drumul postmodernist care schimbă totul. Ei li se împotrivesc şi mai mult conservatorilor care cred că bărbații sunt purtătorii principali ai acțiunilor sociale. Au gândit şi sloganul "idoloplecăciunea dinaintea organelor masculine" şi folosesc cuvinte ce acționează distrugător.

În baza contactelor şi experienței lor personale, coreencele pe care le-am întâlnit prin anii cincizeci au fost în majoritatea lor tăcute. Luând de mai multe ori prânzul în compania lor, am fost tentată să le întrerup tăcerea, să închinăm, să încep discuția, însă ele îmi răspundeau în cele din urmă ruşinate, cu privirea aplecată. În acelaşi timp, însă, coreenii care se aflau la aceeaşi masă, erau efectiv altfel: expresivi şi vorbăreți. Femeile din anturaj însemnau ceea ce însemnau pentru prânz garnitura de tacâmuri sau şervețelele. Pe lângă beneficiile pe care le aveau de la ele, acestea se aflau aici şi pentru decor. Anul acesta, drumul meu în Coreea mi-a lăsat cu totul altfel de impresii. Coreencele au devenit mai vioaie şi mai cordiale, mai directe, mai pline de poveşti, de zâmbete şi de expresivitate. Am întâlnit o poetă care vorbea doar o engleză de bază, drept pentru care, pentru a comunica, a căutat un traducător de engleză. A vrut să ne facem surori. Am ştiut că mâna pe care mi-a întins-o nu a fost doar un simbol al prieteniei, ci şi dorința de cercetare a unei altfel de lumi.

Noile vremuri poartă o frumusețe nouă, dar şi noi amărăciuni. Fără a ține seama de asta, educația femeilor, îmbunătățirea statutului lor social, toate acestea reprezintă ceva ce face societatea mai bogată şi mai fericită. Lumea este făcută ca rezultat al luptei, al râurilor de lacrimi vărsate, al sudorii şi sângelui şi nu a fost primită, doar aşa, din mâini bărbăteşti. Aceasta este o nouă provocare pentru societatea noastră țesută din cultură şi tradiție, a cărei parte sunt atât bărbații, cât şi femeile. În această luptă a fost plătit un preț neaşteptat de mare. În el intră pierderea vieții de familie, divorțul şi viața de unul singur, alocarea inechitabilă a locurilor de muncă, salariile mai mici pentru femeile ce realizează aceleaşi munci ca bărbații etc., dar şi presiunile sociale care sunt trăsături ale acestei perioade tranzitorii de dezvoltare. Poeta coreeană Shan Dung-chun, care este creatoarea frumosului vers: "Când ne despărțim şi drumurile ne duc departe unul de celălalt, când ochii noştri în aceeaşi clipă cu privirea cuprind stelele de deasupra noastră, simțămintele

noastre devin unul singur", mi-a spus odată că, după divorț, a trebuit să crească fără nici un ajutor doi copii şi să-şi termine şi facultatea. Apoi a adăugat: "Situația mea financiară nu a fost rea, ci catastrofal de rea!" Actualmente, ea predă la Facultatea Han Jang din Seul. Povestea ei ne spune că, în tradiția societăților dezvoltate, viața unei mame unic susținător este o luptă grea şi plină de suferință.

Într-o revistă care se ocupă de studiul problemei femeii în Coreea am dat de următoarea informație: din totalul numărului de familii, 8,9 la sută o reprezintă mamele unic susținător, care cresc copii mai mici de optsprezece ani. Acesta este un indicator care arată că în Coreea de astăzi, la fiecare zece familii există mai mult de o familie destrămată, în timp ce din zece familii una este întreținută de mamă ca unic susținător. Această informație este catastrofală pentru societate. Responsabilitatea cade pe noul tip de femeie, care a decis să divorțeze. Dar, în spatele tuturor lucrurilor se află o societate conservatoare care, la fel, trebuie să poarte răspunderea pentru toate acestea.

Amurg în nord. Început de iarnă. Cerul încă nu a fost acoperit de vălul întunecat, ici-colo se văd stele. Prietenul din Coreea m-a luat la plimbare pe largile bulevarde din Seul. Încet-încet ne apropiam de o construcție modernă, luxoasă, contemporană. În aceeaşi clipă, în fața mea se opri un automobil, se deschise o portieră şi din el coborî o coreeancă îmbrăcată într-o rochie lungă, tradițională. Compar aceasta cu ceea ce se vede deseori pe străzile Taiwanului şi anume că omul întâlneşte persoane despre care nu poate spune că sunt de sexul masculin ori feminin. Curios este faptul că luând în considerare îmbrăcămintea nu se poate recunoaşte sexul. Mi-am adus aminte de Nora, eroina piesei "Nora, casa păpuşilor", a dramaturgului norvegian Ibsen, în care aceasta, trezită la realitate, hotărăşte să plece de acasă pentru a-şi găsi libertatea. Da, Nora a plecat, dar se pare că încă îşi mai caută fericirea.

O POVESTE IMAGINARĂ

Sunt un vechi musafir al acestui restaurant de tip occidental şi vin aici de aproape zece ani. Trec pe-aici de câteva ori pe săptămână. Nu are importanță de comand sau nu ceva de mâncare, îmi este îndeajuns şi o ceaşcă de cafea.

Motivul de bază care mă determină să-mi placă acest restaurant e acela că se găseşte lângă două şiruri de copaci. Astfel, atunci când e timp frumos, coroanele verzi pătrund cu răcoarea lor prin ferestrele sale largi, lăsând o impresie deosebit de frumoasă. În afară de asta, proprietarul şi personalul restaurantului sunt deosebit de amabili şi niciodată nu am simțit insatisfacția lor. Întotdeauna am rămas aici oricât am dorit. Deseori aleg un loc retras şi petrec o după-amiază întreagă, corectând câte-un text pe care l-am luat cu mine şi urmărind oaspeții din jurul meu. Există aici tot felul de oameni care, prin felul lor, îmi îmbogățesc imaginația. În calitate de observator, asist în tăcere la dramele lor intime. După un timp mai lung, încetul cu încetul, ei devin pentru mine nişte actori, iar eu spectatorul care priveşte gratuit la spectacol. Câteodată, îmi imaginez din nou poveştile lor, făcând ca totul să fie altfel. Astfel am imaginat o mulțime de scenarii

cu diferite subiecte, aşa cum, de exemplu, este acela unde principalele roluri masculine şi feminine aparţin, de altfel, vechilor clienţi ai acestui restaurant, iar mai târziu...

Într-o zi am zărit intrând în restaurant o pereche pe care de multă vreme nu am mai văzut-o pe-aici. La fel ca altădată, au ales o masă în faţa mea, în dreapta. La început am rămas surprinsă, întrucât mi-am amintit că ultima oară când i-am văzut împreună a fost în urmă cu vrei patru-cinci ani. Am observat că li s-a schimbat înfăţişarea, îndeosebi cea a bărbatului, care a căpătat toate trăsăturile oamenilor de vârstă mijlocie. În ziua aceea, feţele lor erau parcă acoperite cu nişte măşti artificiale, pe care se putea citi un soi de crispare studiată. Şi astfel s-a născut povestea:

După "războiul rece" care dura între ei de zile întregi, se apropia săptămâna când trebuiau să marcheze cel de al zecelea an al căsătoriei lor. În cele din urmă, Chen Zhi a cedat în faţa lui Le Mei. Pentru a dezgheţa relaţiile, el a invitat-o să iasă împreună în acest weekend, la prânz, şi să atenueze astfel "relaţiile încordate" dintre ei. Prânzul comun în weekendul de dinainte de cununia lor a fost un moment deosebit de important, pe care l-au păstrat multă vreme şi după căsătorie. După o săptămână epuizantă, în weekend, înainte de amiază, când nu se grăbeşte nimeni, găseau câte un mic restaurant prin apropiere, în care se puteau relaxa. Dacă erau bine dispuşi, plecau să dea o raită prin librării, cumpărau câteva discuri muzicale sau se duceau să vadă vreun film. Toate acestea îi apropiau deosebit de mult. Cultivarea unor asemenea obişnuinţe era în parte determinată de locurile convenabile în care se aflau situate firmele lor, respectiv la numai trei intersecţii una de cealaltă. O asemenea aranjare a întâlnirilor a provocat printre colegi atât admiraţia, cât şi gelozia. La firma lui era un director adjunct pe nume Wang, care păşise adânc în cel de al patruzecilea an de viaţă, însă era tot burlac. Deseori îl invita pe Chen Zhi la prânz şi la o partidă de majiang*. De câteva ori Chen Zhi l-a refuzat politicos astfel că, în cele din urmă, Wang a renunţat să-l mai invite. Mai târziu, povestea s-a răspândit în întreaga firmă şi toţi i-au aprobat modul în care a acţionat.

În această dimineaţă, Chen Zhi şi Le Mei s-au înţeles să se întâlnească în vechiul loc. Era vorba de un restaurant chinezesc obişnuit, bine întreţinut. La fel ca înainte, de cum se aşezau, comandau câteva feluri de mâncare şi câte o sticlă de bere. Însă astăzi la prânz, el se grăbea spre locul din faţa restaurantului şi o zări de departe cum stătea cu umbrela în mână, în ploaia măruntă. Când trecu pe partea pe care se afla restaurantul şi privi înăuntru, văzu că era plin până la ultimul loc. Unde era acum restaurantul acela liniştit de demult? Ceea ce sărea în ochi în mod deosebit era mărimea localului şi noul său decor interior; pe o tablă roşie, lăcuită, cu un chenar aurit, scria cu litere negre numele lui şi totul respira a lipsă de bun gust şi a kitsch. La urma urmelor, nici eu nu am venit aici de multă vreme. "Să schimbăm restaurantul", spuse Le Mei. "Unde să mergem?! Abia am găsit loc de parcare", răspunse Chen Zhi.

"Să căutăm în împrejurimi."

"În regulă, merg cu tine!" El luă umbrela din mâna ei.

Dacă tot am amintit de maşină, şi aceasta era unul dintre motivele pentru care au renunţat la unele din vechile lor obişnuinţe: prânzul în doi. Şase ani după cununie, când le crescuseră deja şi copiii iar situaţia lor economică s-a refăcut, el, datorită rezultatelor bune de la locul de muncă, a devenit şef de birou. Atunci au cumpărat o maşină şi n-au mai mers pe jos. Din cauza copiilor, Le Mei a renunţat la serviciu cinci ani de zile, pentru ca în cel de al şaselea să şi-l reia. Mai înainte, ea nu a fost excesiv de ambiţioasă şi de dedicată carierei, însă felul ei de a fi nu i-a permis să rămână în urma celorlalţi.

Poate şi datorită acestei pauze lungi şi revenirii la locul de muncă, s-a dedicat trup şi suflet serviciului şi s-a evidențiat mai mult chiar decât colegii ei mai vârstnici. În nici trei ani a devenit şefă de sector. Datorită volumului mare de muncă şi-a jertfit numeroase după-amieze de weekend, învățând diferiți specialişti să predea angajaților un curs sau altul. Iar ea, în calitate de şef, se înțelege, a trebuit să asiste la toate cursurile, oferind astfel un exemplu pentru ceilalți.

Ieşirile lor comune de după-amiaza au devenit astfel un trecut îndepărtat. Ea s-a consacrat efectiv serviciului şi carierei. S-a întâmplat ca la sărbătorirea a zece ani de la examenul de maturitate să observe că foştii ei colegi de şcoală de altădată, care n-au obținut la ore nişte rezultate grozave, au devenit astăzi specialişti cunoscuți şi de succes; unul era avocat, un altul - profesor reputat pe care-l exploatau nenumărate publicații, în timp ce una dintre colegele ei a mers cu un pas mai departe, devenind femeie emancipată şi director al câtorva firme. Provocarea de moment de la serviciu era acum pentru ea mai mult un real prilej de avansare pe care nu-şi permitea să-l piardă.

De câteva ori, când, spre seară, se întorcea de la serviciu cu taxiul, fiul a întâmpinat-o spunându-i:

“Şi tata doar ce a sosit.”

“Tu n-ai terminat demult serviciul?”, îşi întreba ea pe neaşteptate soțul.

“Am trecut pe la adjunctul meu şi am sporovăit despre serviciu.”.

“Când ai plecat spre casă, de ce nu ai trecut să mă iei?”

“E departe. Şi nici nu mi-a fost în drum.”

Se părea că era totul în regulă. Asta s-a întâmplat de câteva ori, iar mai apoi a devenit obişnuință. Le Mei îşi concentra toată atenția asupra serviciului şi organizării cursurilor, fără a se gândi prea mult la alte lucruri. Chiar şi atunci când soțul ei se întorcea acasă şi după masa de seară. Totul până într-o zi când a auzit din întâmplare din discuția soțului cu nişte colegi de-ai lui pe care el îi invitase la masă:

“Ciudat, adjunctul Chen este o femeie atât de deosebită, cum de nu a pus capăt unei căsătorii atât de nefericite?” - a zis unul dintre colegi cu o voce plină de compasiune.

“Se spune că trăiesc despărțiți deja de mai mulți ani, iar procesul de divorț este pe rol”, a răspuns un altul.

Chen Zhi tăcea, neamestecându-se, pentru ca mai apoi să schimbe tema discuției într-o altă direcție. Le Mei fierbea cafeaua şi, deodată, lovită parcă de trăsnet, o trecută fiorii şimâinile începure să-i tremure...

În seara aceea, Chen Zhi i s-a jurat de mai multe ori că între ei nu a fost nimic. Însă ea nu a putut şterge umbra de îndoială şi sentimentul de rănire.

“Dacă nu s-a întâmplat nimic, de ce ai ascuns asta de mine?, insistă L’mei.

El n-a răspuns nimic.

Zilele le-au devenit mai întunecate. Amândoi au început să se întoarcă acasă la timp. Astăzi era cea de a opta zi de când a început între ei “războiul rece”. Au intrat într-un mic restaurant în stil occidental, care era amenajat deosebit de interesant. Stilul specific se vedea la fiecare pas, începând cu interiorul şi terminând cu garniturile de tacâmuri. Se simțeau de parcă s-au întors dintr-o dată în trecutul lor, în zilele pline de sentimente reciproce. Le Mei îşi ridică privirea şi observă că bărbatul care stătea vizavi nu era mai gras decât în urmă cu zece ani, că tâmplele-i erau acoperite de fire cărunte. De ce vedea toate acestea abia astăzi?, se întrebă ea pe sine însăşi.

El întinse mâna pe sub masă, îi cuprinse palmele şi spuse încet:

"De fapt, de nu te-aş avea pe tine şi pe copil nu aş avea nimic. Bărbatul este uneori deosebit de slab. Am nevoie de tine."

Ea îşi întoarse capul, neputând să-şi stăpânească lacrimile. În clipa aceea observă, pe neaşteptate, că pe o parte a zidului restaurantului era agăţată o tablă pe care scria: "Reţetă pentru o familie fericită: patru pahare de dragoste; două pahare de fidelitate; trei pahare de toleranţă; un pahar de prietenie; cinci linguri de speranţă; două linguri de tandreţe; sută la sută încredere; o vadră de zâmbete, toate acestea se amestecă bine cu înţelegere, căinţă, într-ajutorare, încurajare şi, la sfârşit, se presară cu râs dulce şi limpede ca razele de soare şi se mănâncă."

Le Mei observă deodată că în toţi anii aceştia îi lipsiseră multe din cele scrise pe tablă, că prea mult se consacrase muncii şi carierei. Pe neaşteptate, ochii ei deveniră plini de tandreţe, îl privi pe Chen Zhi care de multă vreme nu stătuse astfel dinaintea ei şi-l întrebă:

"Există speranţă pentru noi?"

El se apropie mai mult, mişcat de cuvintele ei, şi o îmbrăţişă strâns...

***

Nu ştiu nici singură când s-a acoperit cerul cu nori întunecaţi. Ca în timpul furtunilor de vară de după-amiază, veni chelnerul la masa mea şi mai turnă apă rece în pahar. Am tresărit: păi asta a fost iar una din închipuirile mele. Din faţa mea lipsea un "rol". Adică a rămas să stea doar bărbatul care, cu privirea în pământ, se afla vizibil într-o stare depresivă. Îşi aprinse o ţigară. "Rolul" feminin plecase nu se ştie când.

Iar realitatea era în aşa fel încât fiecare clipă putea începe furtuna...

INSTRUMENTUL CU TREI COARDE
(Shamisen)*

În ultimul timp, scandalul sexual al preşedintelui american Clinton şi al asistentei sale Monica Levinski a atras atenţia tuturor mijloacelor de comunicare în masă. Pe Internet s-a ajuns la o adevărată aglomeraţie la accesarea site-ului dedicat lor. Mi-am amintit de evenimentele de acum câţiva ani şi de scandalurile sexuale de pe scena politică din întreaga lume.

Un fost premier japonez a trebuit ca sub acuzaţiile amantei-gheişe să-şi dea demisia şi să pună astfel capăt strălucitoarei sale cariere de până atunci. Acest eveniment a fost deosebit de mediatizat de toate ziarele şi revistele din lume. Mediatizarea scandalurilor cunoscutelor personalităţi politice a constituit întotdeauna o temă interesantă de discuţie care, de regulă, se consumă la o cafea, la ceai sau la prânz, actualitatea fiindu-i garantată.

Cândva, o englezoaică, "femeie de moravuri uşoare", a scos la vedere toate rufele murdare legate de culisele muncii guvernului englez. Au fost atinşi toţi miniştrii din guvern şi din această cauză s-au simţit cu toţii vizibil jenaţi. Senatorul american Kennedy şi-a ucis în stare de ebrietate secretara. Cu toate că, la mulţi ani după aceea, a fost scos de

pe rol, Kennedy fiind absolvit de fapta pe care, evident, el nu a intenționat să o săvârşească, acest caz încă mai aruncă uneori scântei ce produc diverse povestiri "neoficiale". Dependenți de diferite culturi, de împrejurări sociale şi obiceiuri, la asemenea scandaluri oamenii nu reacționează la fel.

Când gheişa japoneză şi-a făcut publică povestea în ziare şi la TV mergând ea singură la redacțiiile respective, am observat că era deosebit de frumoasă şi că poveştile despre frumusețea ei nu erau exagerate. Ea a abordat scandalul deosebit de onorabil şi elegant. Toate acestea m-au dus cu gândul la eroina romanului lui Jasunara Kavabata: într-o liniştită noapte de iarnă, într-o casă japoneză tradițională, acoperită de zăpadă, la capătul unui coridor lung, se azi foşnetul unui kimonou care aluneca pe podea. Se deschise repede uşa acoperită cu hârtie şi se ivi o față fardată cu alb, cu sprâncenele subțiri desenate cu creionul, cu buzele exagerat de rujate cu roşu carmin, cu părul strâns şi ridicat în coc, cu degetele lungi şi subțiri, care îmbrățişau un instrument cu trei coarde (shamisen). Figura delicată a femeii îşi întâmpină clienții închinându-se ceremonios. Când am văzut-o astăzi pe gheişa aceea în public, cu fața-i albă şi transparentă ca porțelanul, pătrunsă de o amărăciune neascunsă, am auzit-o spunându-şi povestea din adâncul sufletului său rănit.

"Indiferent de faptul că e neplăcut atunci când se face public un asemenea scandal, deoarece este ca şi atunci când umbli într-o rană deschisă, a fost necesar să fac un asemenea lucru. Sper că-i voi provoca o durere şi mai mare!" Ea este o damă de companie, dar, din cauza umilirii şi comportamentului inuman față de ea, a aruncat în direcția adversarului său "săgeți otrăvite". Confesiunea ei, răscolitoare şi îngrijorătoare, nu putea să nu tulbure oamenii.

După mediatizarea scandalului, la adresa ei au pornit critici din partea diferitelor sectoare ale societății japoneze. Ea a recunoscut deschis că a fost recompensată lunar de premier pentru a-i oferi, la cerere, servicii sexuale, explicând că: "unei gheişe îi este greu să spună nu". Aceste cuvinte ale ei sunt într-un fel dovada că în societatea japoneză actuală este obişnuită situația în care stăpânii, bogați şi puternici, să întrebuințeze gheişa atât pentru plăcere, cât şi pentru a-şi afişa prin ea puterea. Ea a mai adăugat: "Toate acestea s-au petrecut imediat după divorțul meu, când nu am avut suficientă încredere în mine." Pentru a-şi îmbunătăți situația financiară, şi-a vândut trupul. De fapt, luând o asemenea hotărâre, a ales o meserie care, prin însăşi natura ei, serveşte bărbaților; spus deschis, a devenit "marfă feminină" pentru satisfacerea poftelor lor sexuale, dar, pe lângă asta, a dorit să-şi păstreze demnitatea. Ceea ce este puțin nereal, ca în povestea cu "Hainele cele noi ale împăratului". Asta e trist şi, pe deasupra, dureros.

Însă ea, pentru a dobândi statutul de gheişă, nu se putea baza doar pe tinerețea şi pe frumusețea înnăscută. Când a divorțat, a avut mai mult de treizeci de ani, astfel că a fost nevoită să exerseze din nou, cu stoicism, diferite arte pe care le-a învățat tânără fiind. Este cunoscut faptul că o gheişă trebuie să stăpânească trei lucruri: cântatul la instrumentele tradiționale japoneze, interpretarea cântecelor tradiționale japoneze şi dansul. O asemenea educație artistică nu doar că presupune un talent înnăscut, ci şi perseverență şi putere, numai cu acestea putând deveni o femeie cu renume în lumea gheişelor. De ce această perlă artistică, rod al muncii susținute, este oferită de femei bărbaților pentru a le satisface acestora nevoile? Motivele ne obligă să cugetăm adânc. În timpul dinastiei chineze Tang (sec. VII-IX), doamna Gongsun a fost considerată drept o dansatoare de excepție în dansul cu sabia. Se spune că dansul ei a înduplecat munții şi

râurile să-şi schimbe înfăţişarea, cerurile “s-au lăsat în jos”, iar pământul s-a răsucit în pântece. Zhang Xu , un iscusit şi preţuit caligraf în stilul rapid “iarba”, a văzut în dansul ei belşugul energiei vieţii, frumuseţea de briliant şi sublimul lumii noastre ce se aşternea peste tot aidoma şuviţelor ceţoase ale norilor şi fumului. El a dovedit în caligrafie un progres vizibil, iar stilul i-a devenit şi mai liber. Povestea biblică din Vechiul Testament spune că şi împăratul Irod a simţit în statura şi mişcările femeii dorinţa sexuală, distracţia, pasiunea şi prihana. Îmbătarea cu muzica dulce şi dansul miraculos l-au îndemnat să o dorească şi pe soţia fratelui său. La sfârşit, la îndemnul acelei femei, chiar a tăiat capul proorocului care a fost subiectul urii acesteia. Astăzi, în această lume care e masculină după toate cele şi al cărei fundal îl constituie banii şi puterea şi dacă se iau în considerare şi tradiţionalul şovinism masculin şi expansiunea lui, nu este de mirare că în societate şi cultură se urmăreşte tot mai mult doar satisfacţia personală, jertfirea altora, privilegiile, trădarea drepturilor omului... Diversele devieri şi egoismul sunt necesare de vreme ce sexul slab este folosit în comerţul sexual, în abuzuri, în maltratări, ba chiar şi ca simbol al statutului social. Arta gheişei se aruncă la picioare şi, fără nici un motiv, se distruge şi se ruinează.

În putredul cerc politico-distractiv al societăţii japoneze, gheişele constituie mijlocul lor de înfrumuseţare. Iar dacă ne întoarcem şi privim Taiwanul, aici s-a renunţat chiar şi la acest sâmbure de “înfrumuseţare”. Curvele minore de prin oraşele noastre, de prin uliţele înguste, fetele care vin din China continentală, pe care le obligă să se ocupe cu treaba asta, ne arată limpede că valurile sexualităţii sunt în creştere. După scandalul lui Clinton, şi pe scena politică din Taiwan s-a întâmplat o treabă asemănătoare. Principalul rol masculin a fost obligat să coboare de pe scena politică, iar adversarul său care l-a obligat la asta nu a fost unul din lumea politică, ci a fost fosta sa amantă. Ea a prezentat pe Internet momente intime din relaţia lor sexuală. Societatea noastră nu doar că “sângerează”, ci din rănile ei curg râuri de puroi. Şi nu ştie nimeni când se vor vindeca aceste răni.

ÎNTRE CĂSĂTORIE ŞI DIVORŢ

Cununia

Am avut cândva prilejul să discut cu un preot catolic (abate) despre căsătorie. M-a surprins să descopăr că şi el posedă un suflet deosebit de lumesc. Urmează discuţia noastră:

Abatele: La început nu am dorit să pornesc pe calea celibatului. Mai devreme m-a interesat foarte mult familia.

Poate imaginea mea şi modul de acţiune nu seamănă cu ale unui om care “s-a desprins de lume” (călugăr), de aceea, la întâlnire, mulţi îmi adresează astfel de cuvinte: “Abate, ai patruzeci de ani şi încă nu te-ai căsătorit. Ai irosit o parte din viaţă!” Asemenea cuvinte le ascultam cu simpatie şi mă mira faptul că se afirma despre omul care nu s-a căsătorit că “şi-a irosit viaţa”. De fapt, ar trebui să se spună că un asemenea om “a economisit o parte din viaţă”. Bineînţeles, există şi dintr-aceia care întreabă: “Abate, nu te simţi singur fără o femeie lângă tine?” Ce să spun, nu m-am simţit niciodată singur, acesta fiind un soi de sentiment pe care-l pot avea şi oamenii căsătoriţi.

Unii cred că dacă un preot se călugăreşte, partea aceea importantă are limite clare şi el devine o persoană neîmplinită. De pildă, el nu poate avea o prietenă intimă, copii... Însă, în ciuda acestui fapt, eu mă simt liber. Poate este doar o libertate spirituală, dar e mai importantă decât limitările exterioare. Sunt de acord că, tânăr fiind, am dorit căsătoria. La şcoala medie am avut o prietenă şi m-am gândit cum va arăta familia noastră dacă mai târziu mă voi căsători cu ea. Dintotdeauna am tânjit după un cămin familial. Poate pentru că am rămas de mic fără tată. Chiar dacă îi aveam alături pe mama şi pe cei doi fraţi ai mei, fără tată am fost o familie incompletă. M-a urmărit dorinţa constantă ca atnci când cresc să am o soţie bună, mai mulţi copii, într-un cuvânt, o familie satisfăcută, fericită şi completă. Pe vremea aceea nu eram împotriva unui asemenea lucru. Iubirea fără răspuns a contribuit cel mai puţin la decizia mea de a alege acest drum.

Hotărârea de a mă călugări şi de a mă consacra unei asemenea vieţi este rezultatul cugetărilor mele de ani de zile. Întotdeauna am dorit să mă ocup de lucruri în folosul altor oameni, aşa cum este, de exemplu, să fii medic..., însă nu am fost făcut pentru aşa ceva. De când mă ştiu, am avut o educaţie religioasă temeinică. În perioada când am rămas fără tată, acest lucru m-a ajutat cel mai mult să trec peste această grea perioadă a vieţii mele. Mi s-a arătat că e mai bine să ajut oamenii cu credinţa mea religioasă. Aşa cum mă atrăgea şi ideea că o asemenea preocupare să se desfăşoare şi în alte ţări ale lumii. Şi pentru a realiza aşa ceva trebuia să mă călugăresc.

Înainte de a deveni abate a fost necesar ca vreme de zece ani să-i petrec în ispită, acesta fiind şi timpul de gândire dacă într-adevăr dorim să continuăm drumul ales. De câteva ori am şovăit, însă am învins totuşi ispitele. Dacă vreme de zece ani am reuşit să duc o viaţă liniştită şi fericită, restul vieţii pe care va trebui să o trăiesc în acelaşi fel va fi mai greu? Când îmi aduc aminte astăzi de toate acestea, cred că alegerea mea a fost potrivită. Natura mea este în aşa fel încât atunci când fac ceva mă implic pe deplin. Dacă mă consacru unui anumit lucru atunci în inima mea nu mai există loc pentru nimic altceva. Şi cred că de aş avea o soţie şi copii şi având în vedere faptul că sunt preocupat peste măsură, lor le-ar fi deosebit de greu. Nu ştiu cum le-aş putea acorda atenţie şi lor. Din fericire, am ales un drum mai simplu. Nu m-am căsătorit şi am evitat astfel o sumedenie de griji. Sunt pe deplin liber, îi slujesc pe alţi pe măsura dorinţei mele şi astfel trăiesc...

Zhang Xianghua: Ţinând cont de experienţa şi de gândirea mea, să spun şi eu câteva cuvinte despre căsătorie.

Pentru mine căsătoria este ceva natural. Niciodată nu mi-am pus problema dacă să mă căsătoresc sau nu, acest lucru fiind pentru mine ceva foarte natural. În tinereţe am trăit o experienţă similară cu experienţa abatelui Ding. Lui i-a murit tatăl, iar eu am rămas devreme fără mamă, şi asta când aveam doi, trei ani. Chiar dacă am avut repede o mamă

vitregă, atmosfera din casă nu a mai fost la fel. În acest sens, pentru a fi exacți, nici familia mea nu a fost completă.

Comportamentul omului este pe de-a-ntregul învățat (dobândit). Când cineva vede că toți au familie, de la sine apare gândul că şi el, când creşte, trebuie să întemeieze o familie. Mi se pare că nu m-am gândit niciodată că "nu o să mă mărit..." Îmi amintesc că, odată, în timpul studiilor, trăind într-un cămin studențesc, am discutat cu prietenele mele despre ceea ce vom face în viață. Toate au vorbit despre ambițiile lor, şi-au prezentat marile lor planuri, iar când m-au întrebat pe mine, nu am ştiut ce anume să răspund. Simțeam în sinea mea că doresc ca, după ce-mi iau diploma, să-i fiu cuiva o soție bună, iar copiilor, o mamă bună. Această dorință a mea era atât de obişnuită şi de prozaică încât, în comparație cu ele, nu am fost în stare să o exprim.

Asta s-a petrecut după venirea mea din Yilou, o localitate deosebit de conservatoare, aflată departe de oraş şi, în plus, erau puține fete plecate de acolo la studii. Dacă un copil de sex feminin reuşea să termine şcoala medie, acest lucru însemna deja ceva şi era pe undeva o zestre prețuită. De aceea, cu prilejul înscrierii la facultate, am ales imediat "Institutul pedagogic", deoarece credeam că dacă o fată doreşte să-şi dezvolte propriile aptitudini în afara familiei, nu există ceva mai potrivit! Privind practic, a fi pedagog şi după căsătorie făcea posibilă cu uşurință orientarea către familie. Evident, aşa gândeam cândva. Astăzi, schimbările în societate sunt deosebit de rapide, dar numeroase sunt şi lucrurile pe care omul trebuie să le învețe. Iar dacă ar trebui să aleg din nou, poate nu aş alege la fel.

Într-un cuvânt, atunci credeam că omul trebuie să aibă o familie a sa şi dacă m-ar obliga cineva să aleg între familie şi altceva, evident că aş alege familia. Nu mi-am schimbat până astăzi părerea că familia înseamnă în viață baza unui om şi ea îi este cel mai călduros refugiu. Dacă nu există familia, suntem obligați să rătăcim neîncetat, fără țel. Şi nici nu are importanță faptul că un om îşi face perfect treaba deoarece, înainte de toate, înlăuntrul omului se iveşte un gol ne-ascuns. De aceea am considerat familia punctul de plecare pentru toate cele. Deci, întâi familia, iar de aici poți începe să te ocupi de alte lucruri. Bineînțeles că viața omului nu trebuie concepută pe baza acestei logici şi nu trebuie şi altcineva să gândească la fel. În societatea de astăzi există o mulțime de oameni care îşi fac cu succes treaba, în ciuda faptului că le sunt familiile destrămate. Există mulți şi dintr-aceia care acordă atenție doar succesului în ceea ce priveşte rezultatele stabilite la serviciu, în timp ce întemeierea unei familii nu este considerat drept ceva important. După mine, însă, familia este pentru om un refugiu necesar şi acesta este un mod obişnuit pentru un om obişnuit aşa cum sunt eu.

Bineînțeles că nu sunt în discordanță cu oamenii care au hotărât să trăiască singuri. Există persoane care, după trăsăturile lor de caracter, nici nu sunt făcuți pentru căsătorie. Şi nici familia nu este ceva care corespunde nevoilor fiecărui om.

Am un prieten deosebit de descurcăreț, nu chiar tânăr, care nici nu doreşte să caute un serviciu permanent întrucât, crede el, asta ar însemna schimbarea circumstanțelor de viață în care trăieşte. Cât e ziua de mare, el poartă discuții de un înalt nivel intelectual şi se prezintă pe sine drept unul care trăieşte fericit în sărăcie. Problema constă în faptul că gradul său de sărăcie a atins asemenea dimensiuni încât el se află deja în situația în care nu are ce să îmbrace şi ce să mănânce. A ajuns până acolo încât, pentru a avea ceva bani, trebuie să se bizuie pe prieteni. De la un asemenea om, care nu este în stare să-şi rânduie

nici măcar propria viaţă, nu trebuie să te aştepţi să fie în stare să poarte povara unei vieţi de familie.

Sau un alt prieten al meu, care se apropie şi el de patruzeci de ani, dar care însă nu s-a însurat. Motivul pentru aceasta constă în faptul că lui îi place prea mult să ajute oamenii, că este exagerat de amabil şi e peste măsură de atent cu femeile. Indiferent de care fată e vorba, este îndeajuns ca ea doar să-l roage pentru vreun ajutor sau serviciu că el, fără a-i deosebi pe cei apropiaţi de ceilalţi, tratează problemele de parcă ar fi ale sale. Începe să cheltuie bani şi propria putere, pică de oboseală şi uneori chiar se şi împrumută. A avut o mulţime de prietene, însă, prin afecţiunea sa oarbă, care nu face deosebire între ceea ce este important şi ceea ce nu este important, le-a supărat şi le-a alungat pe toate. Un asemenea mod de a fi, la fel, nu convine cuiva care doreşte să întemeieze o familie. Iar dacă, din întâmplare, se căsătoreşte, cu siguranţă că s-ar certa în permanenţă cu soţia din cauza vechilor probleme.

Cunosc şi un tânăr doctor, ale cărui numeroase perioade din viaţă sunt deosebite, însă nici el nu se căsătoreşte. Motivul este că el iubeşte mai mult "peştişorii de aur" decât oamenii. A umplut o cameră întreagă cu asemenea "peştişori de aur". În fiecare zi după terminarea serviciului, el îşi hrăneşte peştişorii, îi priveşte şi cea mai mare satisfacţie a sa este aceea de a fi înconjurat de peştişori. Estimez că doar o întâlnire cu o fată care preţuieşte la fel peştişorii, dacă, bineînţeles, este pregătită să accepte această ciudată înclinaţie a viitorului său soţ, poate să fericească o femeie. În caz contrar, o viaţă comună cu el ar fi deosebit de grea.

Abatele: De aş fi căsătorit, cred că aş fi fost un soţ şi un tată foarte bun. Însă în acest caz ar trebui să aleg o muncă mai uşoară şi aproape cu siguranţă nu aş fi în stare să mă ocup cu atâta dăruire de chemarea mea.

*Zhang Xianghua***:** Poate chiar există o povară a vieţii de familie şi cred că toate îşi au aversul şi reversul lor. De pildă, trupul nostru simte foamea şi oboseala. Când îi este foame trebuie să-l hrăneşti, când e obosit trebuie să-l odihneşti, însă el, în ciuda a toate, este capabil de multe şi să obţină rezultate remarcabile. Faţă de membrii familiei trebuie să te comporţi la fel, trebuie să-i hrăneşti, să-i îmbraci, să educi copiii, dar, pe de altă parte, ei nu că-ţi consumă doar puterea, ci îţi pot fi şi de mare folos. Oare nu auzim deseori cum spun oamenii că "ajutorul cel mai mare vine din partea consortului?" Soţia poate să facă multe. Soţiile de astăzi nu numai că sunt în stare să ofere ajutor în cadrul familiei, ci şi în alte domenii. Nu doar că sunt merituoase pentru crearea unui cămin liniştit şi sigur. Rolul lor este remarcabil şi în activităţi extrafamiliale. Câştigurile, de exemplu, nu le sunt cu nimic mai mici decât cele ale soţilor, aptitudinile lor îi ajută mult pe soţi în dezvoltarea carierei acestora. Există în rândul prietenilor mei o mulţime de astfel de exemple de bună înţelegere a consortului. De pildă, soţul este pictor, iar soţia manager. El nu este în stare să-şi vândă picturile, în timp ce soţia lui, care are relaţii bune cu oamenii şi legături în societate, organizează totul pentru el. Sau, un alt exemplu: soţul este scriitor, în vreme ce soţia sa lucrează în domeniul editorial. Sau soţul este actor, iar soţia - producător. .. Nu sunt oare acestea exemple de mare ajutor?

Abatele: Da? Însă la fel am avut ocazia să mă întâlnesc şi cu altfel de situaţii. Venea la mine să se confesioneze o doamnă deosebit de capabilă, al cărei soţ are o slujbă deosebită şi, potrivit teoriei tale, dacă ar lucra la firma lui el ar fi deosebit de câştigat. L-am întrebat odată pe soţul ei de ce nu-i permite soţiei să lucreze şi ea în compania lui, la care mi-a răspuns că e mai bine ca ea să câştige bani lucrând la altul! Şi ea gândeşte că nu

e cel mai bun lucru să fie împreună cât e ziua de mare! Mai cunosc o crainică al cărei soț este producătorul unui program pentru copii. Au fost colegi de serviciu, acolo s-au cunoscut, s-au plăcut şi s-au căsătorit. După căsătorie, soțul ei a trecut la o altă firmă. Ei sunt de părere că soții nu trebuie să lucreze la aceeaşi firmă. Nu ştiu de ce, poate cauza acestei dorințe a lor este să-şi dezvolte cariera independent.

Zhang Xianghua: Cred că sunt cu toate probleme formale şi nu trebuie să însemne că ajutorul de împrumut presupune prezența neîntreruptă a consorților unul lângă celălalt. Există diferite modalități ca ajutorul respectiv să se concretizeze. Poate sunt şi dintr-aceia care cred că e mai bine să-şi formeze fiecare cercul său de cunoştințe, să-şi facă relațiile şi astfel să se completeze şi să se ajute unul pe celălalt.

De fapt, dacă soții lucrează împreună la aceeaşi firmă, cu siguranță că se vor ivi între ei mai multe neînțelegeri şi nici atmosfera nu ar fi cea mai prielnică. Motivul ar fi că relația dintre soți nu este la fel cu relația dintre prieteni. Relațiile de serviciu dintre directorul unei firme şi salariații săi, relațiile dintre colegi, toate acestea sunt o altă categorie de relații în raport cu relațiile ce domnesc între soți. Dacă la serviciu cultivă relații de serviciu, iar acasă sunt apropiați unul cu altul, asta cu siguranță nu este cea mai potrivită stare.

De aceea, cred că o căsătorie reuşită este cu siguranță un izvor de putere şi nici nu e important dacă soții lucrează împreună sau nu. Dacă acest ajutor este “vizibil” ori “invizibil”, dacă are baze comune sau individuale, depinde de persoană şi de natura serviciului.

Abatele: Întotdeauna când văd relații armonioase între soți, simt admirație față de ei. Am simțit asta îndeosebi în munca mea din perioada celor zece ani de “ispite”. De câteva ori, colegii de şcoală au venit la mine în vizită împreună cu soțiile lor. Soțiile lor atât de drăguțe şi atât de frumoase, relațiile lor de înțelegere, toate acestea respirau linişte şi m-au determinat să-i invidiez. Atunci s-a născut în mintea mea gândul că, poate, trebuie să-mi schimb hotărârea. Astăzi, însă, nu mai am aceleaşi sentimente. Deseori cunosc perechi şi mă uit la cei doi cât de fericiți se căsătoresc şi sunt la rândul meu fericit. Am sentimentul că împart şi eu cu ei acest colac al fericirii. Se pare însă că m-am eliberat de pizmă şi gelozie. Poate pentru că am construit ani de-a rândul un anumit sistem de gândire şi un anumit mod de viață. Totuşi, când văd fericirea lor în căsătorie, mă bucur şi eu şi de aceea asist cu bucurie la cununii. Dar nu ştiu dacă aceia care sunt căsătoriți mă admiră la rândul lor pe mine şi viața mea simplă şi liberă?

Zhang Xianghua: Nu cred că invidia față de cineva atrage după sine şi negarea personalității. Pe lume nu există lucruri perfecte. Tot ceea ce există îşi are un timp al său când câştigă şi un timp al său când pierde, când aduce roade, însă în acelaşi timp poate aduce şi greutăți. Când se află sub povara lor, omul gândeşte: de n-aş fi căsătorit şi de aş fi burlac, mi-ar fi mai uşor. Dar, bineînțeles, asta nu înseamnă că respectivele gânduri pline de emoție pot schimba problema din temelie. Rari sunt aceia care au curajul ca, aşa, deodată, să hotărască să pună capăt căsniciei. Din această cauză, omul matur îşi controlează pornirile interioare. Astfel, invidia față de un altul ar însemna completa negare de sine, ceea ce, nu-i aşa, ar fi o copilărie, un nonsens?

Şi totuşi, ceea ce admiri are, în acelaşi timp, şi o puternică forță de atracție care te face, vrei-nu vrei, să schimbi împrejurările date şi atunci omul intră în luptă cu sine însuşi. Spus cu alte cuvinte, dacă durerea şi necazurile pe care le aduce o căsnicie sunt atât de mari încât îți întrec forțele, atunci trebuie găsită modalitatea de a se schimba una

ca asta, de a vedea dacă întoarcerea la burlăcie, fără obligații familiale, poate rezolva problema.

Abatele: Am văzut efectiv numeroase probleme în căsătorie şi toate s-au ivit datorită faptului că respectivele căsătorii erau, înainte de toate, pline de monotonie şi goale, iar partenerii şi-au impus unul celuilalt numeroase limitări. Dacă soții sunt în stare să-şi deschidă sufletul şi să-şi dea unul altuia libertate în anumite limite, dar şi posibilitatea de a-şi dezvolta nestânjenit personalitatea şi interesele, nu mai are importanță că ei au obligații de familie. Ei se pot bucura de fericirea şi satisfacția personală! Evident, însă, unul care nu este căsătorit greu poate să guste o asemenea fericire.

Divorțul

Viața omului nu este o formulă în care poți să rezumi totul. Pe lângă discuția cu abatele, iată, în cele ce urmează, o altă întâmplare. La sfârşitul unei cine, câțiva bărbați discutau verzi şi uscate. Deodată, unul dintre ei aminti de un om din lumea culturală şi de ceea ce s-a întâmplat în urmă cu douăzeci de ani, lucru cunoscut de noi toți. Angajat la o firmă de stat, acesta s-a îndrăgostit orbeşte de o anumită femeie. După un anumit timp, aceasta a rămas însărcinată. El nu dorea însă divorțul şi se găsea dinaintea unei mari dileme. Cineva de la firmă a descoperit problema lui şi l-a acuzat. Puțin a lipsit să rămână fără slujbă. Atunci a intrat în scenă soția lui şi a negat toate acuzațiile, l-a ajutat să-şi păstreze obrazul curat susținând că soțul ei este nevinovat şi că el nu întreține legături cu o altă femeie. Ba, mai mult, a spus despre căsătoria lor că este ideală. Pe de altă parte, i-a trimis amantei soțului ei bani rugând-o să nască pruncul căreia îi va purta ea de grijă ca şi cum ar fi al ei, după care să părăsească ținutul şi să se ducă în America.

Au trecut douăzeci de ani şi, efectiv, amanta soțului ei nu s-a mai arătat niciodată după această întâmplare. Iar ea a fost fericită că şi-a păstrat familia, în timp ce soțul ei a continuat după respectiva întâmplare să ducă o viață de familie liniştită. Copilul a ajuns un adolescent care nutrea respect față de părinții săi. Totul s-a terminat cu bine, la fel ca într-o dramă cu final fericit. În timp ce se povestea asta, toți bărbații de la masă au căzut de acord că femeia a fost deosebită şi şi-au ridicat degetele mari ale mâinilor, arătând prin acest gest că fapta ei a fost demnă de nota zece. Stăteam lângă ei şi eram mirată nu de poveste, fiindcă moştenirea tradițională a societății chinezeşti era astfel încât, dacă soțul are probleme, să fie de partea lui, ci de faptul că toți cei prezenți, indiferent de vârstă, aveau aceeaşi poziție față de situația dată.

Aceeaşi poveste am spus-o unor bărbați din alte țări. Pozițiile lor se deosebeau însă esențial. Unii considerau că a fost o întâmplare incredibilă, alții, că soția lui s-a aflat într-o postură de neinvidiat şi şi-au exprimat față de ea o sinceră compasiune, alții estimau că bărbatul în cauză a creat o problemă pe care nu a fost în stare să o rezolve, în timp ce alții se îndoiau de motivele păstrării unei asemenea căsnicii. La întrebarea mea dacă soția lui nu e demnă de admirat, unul dintre ei mi-a răspuns că nu crede că ea a făcut ceva demn să atragă atenția, ci, dimpotrivă, este o "roabă"! Nu miră faptul că sisteme sociale diferite şi moştenirea culturală influențează oamenii să aibe reacții diferite. Este însă de mirare că bărbații din Occident, care au avut aceeaşi moştenire culturală, au avut puncte de vedere total diferite. Toate au fost însă reacții emotive, raționale, analitice... Nu semănau nici pe puțin cu reacția bărbaților noştri, care erau unanimi în aprecierea lor.

Prin laudele lor, bărbații chinezi au dovedit că încă mai au o iluzie, neschimbată, despre un anumit tip de femeie. Dacă ei ar veni însă cu atitudini diferite, din unghiuri diferite, exprimând astfel puncte de vedere diferite față de situația de mai sus, ar însemna că a venit timpul să încerce să-şi ia zborul în afara "cuibului" pe care li l-au făcut femeile, dar în care bărbații sunt punctul de plecare a tot ceea ce se întâmplă.

Eu sunt pentru divorț.

Când spun asta, nu simt că sunt în contradicție cu alții. Ceea ce e la fel cu faptul că sunt şi pentru ca altă pereche să trăiască fără cununie. Ori alta, dimpotrivă, să trăiască în familie şi să-şi crească progeniturile. De ce îmi aprobă cu toții această atitudine a mea din urmă, în vreme ce poziția mea în legătură cu divorțul o consideră periculoasă pentru liniştea familială?!

Când omul alege greşit facultatea, alege greşit profesia, îşi alege din nou profesia, leagă noi prietenii. Pentru asta e neapărat nevoie de curaj şi asemenea moduri de acțiune trebuie întreținute şi încurajate. De ce atunci, dacă se doreşte un nou început, o căsătorie greşită este supusă numeroaselor critici şi aduce nenumărate necazuri. Deseori, acei oameni care "cu lama cuțitului nu-şi taie propriul gât" vorbesc despre aşa-zisa moralitate şi imoralitate, folosindu-se de asta ca de singurul parametru în căutarea faptelor altuia. Bineînțeles că atunci este totul deosebit de greu de realizat şi că de vină pentru tot sunt greşelile altora. Dacă le sunt căsătoriile fericite şi pline de trăiri familiale frumoase, atunci totul se datorează devotamentului față de morală; dar dacă alte căsătorii nu sunt fericite şi nu au frumusețea trăirilor familiale, atunci totul se întâmplă deoarece oamenii nu urmează principiile morale.

Oare nu au auzit de aceste cuvinte ale înțelepților: dacă cineva greşeşte nu trebuie să se teamă de îndreptarea acelei greşeli. Şi mai spun că: dacă greşeşti şi eşti în stare să îndrepți greşeala, atunci asta este cea mai mare binefacere pe care poți să o oferi lumii. În baza acestui lucru, dacă cineva greşeşte însă nu-şi dă osteneala să-şi îndrepte greşeala, ci continuă după vechiul tipic, fără a privi în urmă, abia atunci este vorba despre cel mai urât lucru şi e ceva ce nu are leac. Cu alte cuvinte, dacă nu ai curajul să-ți îndrepți greşeala, asta este, fără îndoială, ceva pozitiv şi trebuie cultivat. Viața omului este plină de greşeli şi trebuie adunat curajul pentru îndreptarea lor. În aceasta constă principalul motiv pentru care mă pronunț în favoarea divorțului.

Când am discutat cu abatele despre căsătorie, el a vorbit plin de îngrijorare despre necontenita creştere a procentului divorțurilor în societatea contemporană. Şi, după un oftat nescăpat neremarcat, a subliniat că persoanele care se căsătoresc nu au destulă răbdare în a se deprinde unul cu celălalt şi că se hotărăsc cu uşurință să divorțeze. Dar, în cele din urmă, avem totuşi o părere identică. Dacă divorțul aduce o schimbare pozitivă, atunci nu trebuie să ne opunem lui.

Trebuie să ne dăm osteneala ca îndreptarea greşelilor să contribuie la înmulțirea lucrurilor bune. În îndreptarea greşelii unei căsătorii nereuşite, grija pentru copii este o problemă serioasă. Admir acei oameni care, după divorț, colaborează la educația copiilor. Ei au plătit deja prețul cel mai mare pentru necugetare şi trebuie să-i sprijinim în osteneala lor.

CINE MAI DOARME CU SOȚUL MEU?

Despre istoricul chinez contemporan Tang Degang şi cugetările sale despre "libertățile sexuale"

Într-o înstelată noapte de primăvară - înainte de venirea anilor şaizeci - în America anilor patruzeci, la cunoscuta Universitate Columbia din New York, văzduhul era plin de parfumul dulce al primăverii. Deodată, pe pajiştea parcului universitar apăru alergând, cu fluierături şi strigăte, un grup de studenți. Aceştia s-au adunat în jurul căminelor de fete. Unii dărâmau uşile cu forța, alții săreau zidurile, în vreme ce grosul făcea sub ferestre un tărăboi insuportabil, strigând numele fetelor care le plăceau. Neştiind ce se întâmplă, studentele Universității Columbia se sculau buimăcite din paturi când primii băieți au năvălit înăuntru şi au început imediat percheziția prin camere. Se luptau între ei care să ajungă primul la chiloții fetelor. Tremurând aidoma florilor de pomi în adierile de vânt, fetele, foarte speriate, opuneau rezistență. Erau aici şi râsete şi lacrimi, şi strigăte şi țipete, şi situații încordate şi provocatoare. Fetele ceva mai libertine stăteau în geamuri şi-şi fluturau chiloții pe care apoi, ca pe un premiu pentru alesul inimii, îi aruncau jos. Grupul de studenți care stătea sub ferestre, fascinat şi îmbătat de spectacol, înfometat şi însetat de provocări, îşi unduia trupurile în ritmul mişcării chiloților în mâinile fetelor, Fluierăturile le erau mai puternice decât lovitura trăsnetului de primăvară. În acest grup de tineri se afla şi o față "galbenă", pe care se oglindea o tulburare vizibilă. Poate din cauza colegilor săi americani, care se înghesuiau în jurul lui, el şi-a întins mâna păroasă mai tare decât alții, în vreme ce, efectiv pe neaşteptate, pe cap îi căzură legănându-se nişte chiloți roz.

Acest chinez cu fața naivă era nimeni altul decât cel care avea să ajungă mai târziu faimosul profesor al Universității Columbia, iar după aceea şeful catedrei la secția pentru studii asiatice a Universități din New York, cunoscutul istoric chinez Tang Degang. El, la fel ca învățătorul său Hu Shi, care l-a influențat foarte mult şi care a fost o personalitate marcantă a mişcării *4 Mai* (a cărei importanță se poate compara cu perioadele Umanismului şi Renaşterii în Occident), era obsedat de istorie. Doar astfel de oameni erau în stare să folosească în cercetările lor de istorie comparată asemenea situații care erau pline de atâta încărcătură erotică şi romantică la fel ca întâmplarea de mai sus. Astfel, pe de o parte, el a luat ca obiect al cercetării sale "dansul de primăvară al împerecherii", "lupta pentru chiloții femeieşti" (panty raid) de la unversitatea americană, iar pe de altă parte, obiceiul chinezesc al împerecherii şi naşterii "Aruncatul mingii de cârpă", detaliat descris în literatura chineză. În vremea aceea, Tang Degang, doar ce şi-a obținut licența la Universitatea de Stat din Zhongyang, din oraşul Zhongjing, situat în partea de mijloc a Chinei, şi doar ce a plecat în străinătate pentru a-şi continua studiile, când s-a întâlnit cu scena descrisă de mai sus, pe care o interpretau, cu emoțiile neascunse, fetele şi băieții americani. Şi-a adus aminte de chinuita lui țară, care-şi târa zilele încătuşată de numeroase obiceiuri şi corsete morale. Câte femei se eliberau abia în vremea aceea de colivia normelor sociale care cereau de la membrele sexului lor jertfirea mută şi totul cu scopul de a se păstra o practică socială consolidată. Aşa cum, în timpul său, vorbea Lu Xun că, în vremea aceea, China încă se mai zbătea la marginea dogmatismului moral. "Când femeia îşi dezgoleşte o jumătate de mână, îi duce pe oameni la gândul că-i este toată mâna dezgolită şi asta e ca şi cum o văd deja goală." Şi acum,

iată, chiloţii femeieşti de culoare roz i-au căzut, aidoma voalului înceţoşat al viselor, peste faţă. Cum să nu fie tulburat şi surprins?

"Comparativ cu China, în America libertăţile sexuale ale femeilor au început cu cincizeci de ani mai devreme. Panty raid era fructul practicii lor." Tang Degang a acceptat cuvintele unei chinezoaice care trăieşte deja de mulţi ani în America şi care spune: "Abia când în China se va ajunge la eliberarea sexuală a femeilor, se va deschide cu adevărat şi China către lume." Tang Degang a mai adăugat: "Eliberarea sexuală este, în esenţă, direcţia comună de dezvoltare a culturilor diferite ale Orientului şi Occidentului."

"Sunt, totuşi, libertăţile sexuale în societatea contemporană un medicament atât de eficace?", l-am întrebat eu tulburată. Dacă privim din punctul de vedere al societăţii taiwaneze şi al rolului masculin dominant în aceasta, activitatea sa este, comparativ cu starea anterioară, nu mai rea, ci mai de modă veche. Aceasta se întâmplă în masajele erotice, în "fizioterapii", în "compania de serviciu", prin mersul la casele de toleranţă, în timp ce noua modă înseamnă "femeia pentru jogging-ul de dimineaţă", "femeia de după-amiază", "femeia pentru bursă", "clubul pentru schimbul de femei", dar şi diferitele locuri de odihnă şi centre de recreere care oferă numeroase "jocuri interzise". Toate acestea au atins un asemenea nivel încât se joacă fără nici o teamă. Înalţii reprezentanţi ai Parlamentului se ocupă fără perdea de "comerţul special"; când oamenii puternici şi oamenii de afaceri bogaţi vă invită la prânz, este popular să vă ofere drept cadou, pe lângă asta, vreo "frumuseţe", aceasta, spun ei, pentru "distracţia particulară pe măsura fiecăruia". De fapt, totul seamănă cu scenele realizate în pictura "Joc şi dans în Yutangchu". Relaţiile extraconjugale nu mai reprezintă de multă vreme pentru femeile din Taiwan drept privilegiu exclusiv al bărbaţilor. Aşa-zisele "femei de dimineaţă", "femei de după-amiază", "femei pentru bursă" sunt majoritatea femei casnice; "clubul pentru schimbul de femei", la fel, nu poate fi constituit numai din bărbaţi. Dacă noaptea târziu sună telefonul şi dacă se întâmplă să fie apelată femeia, ea primeşte un număr tainic de telefon. Femeia însingurată poate să formeze numărul şi să-l caute pe "cowboy-ul nocturn" şi astfel încearcă gustul proaspăt al fructului oprit. Cercetările psihologilor contemporani spun că s-a ajuns până la rezultatul ca termenul "climax" să explice lucrurile pe care le fac femeile la o anumită vârstă. Există tot mai multe femei însingurate care vorbesc deschis despre experienţa lor sexuală sau care recunosc că fac un al treilea unghi în aşa-zisul "triunghi familial". Numeroase sunt scriitoarele care, prin textele lor, urcă popularitatea aşa-numitului "weekend amor", la fel ca învăţătoarele, feministele care vin cu deviza că trebuie spart sistemul familial în societate şi care fac apel la abandonarea ideii despre "neprihănirea" femeii, salutând ideea relaţiilor extraconjugale. În baza unor asemenea idei este limpede că, în Taiwan, "libertăţile sexuale feminine" au susţinerea intelectualelor.

Tang Degang, care a vizitat mai demult Taiwanul şi care e acum ocupat cu scrierea istoriei contemporane chineze, are concepţii foarte clare şi demne de încredere despre ceea ce se întâmplă aici. Pentru el, care se află sub influenţa mediului cultural al anilor şaizeci din New-York - cel mai mare şi mai progresist oraş internaţional din lume - pentru el care are concepţii generoase, de istoric, lucrurile ciudate şi neobişnuite din Taiwan, care a devenit peste noapte o societate bogată, nu mai reprezintă o noutate. Nu-l surprind nici libertăţile sexuale care sunt rodul mişcării feministe, nici "mamele unic întreţinător"

rezultate din concubinaje, a căror apariție este de dată mai recentă şi care se deosebesc de "mamele unic întreținător" rezultate din familii divorțate.

Tang Degang a spus: "Tot ceea ce se întâmplă astăzi în Taiwan legat de relația dintre bărbat şi femeie, totul s-a întâmplat în America". Cuvintele au fost rostite liniştit, fără reacția pe care am aşteptat-o când am planificat această temă şi interviul cu el. Am tăcut un timp.

Stăteam într-un colț retras şi întunecat al cafenelei care, deşi se afla în zona circulată a oraşului, respira a pace. Pauza de prânz trecuse pentru salariați, astfel că înăuntru nu se mai aflau mulți oaspeți. Sunetele muzicii relaxante, care ba se pierdea pentru o clipă, ba se auzea din nou, îmi aduceau aminte de proprietara acestei cafenele, oarecum cunoscută prin cercurile culturale taiwaneze. Era o persoană foarte frumoasă şi talentată.

Simțămintele ei, la fel ca şi căsătoria, sunt colorate cu diferite bizarerii; după evenimentele furtunoase pe care le-a avut în viață, ea s-a dedicat meditației şi budismului. De atunci nu s-a mai arătat pe-aici. Ceea ce este încă o poveste despre modernele femei taiwaneze!

"America este o societate în care individualismul este împins până la granițele extreme", a observat Tang Degang tăcerea mea, începând astfel o nouă temă: "Societatea taiwaneză se deplasează în această direcție, chiar dacă individualismul nu a căpătat asemenea amploare."

Mai devreme se spunea că taiwanezele care trăiesc în străinătate se tem cel mai mult de faptul că soții li se vor întoarce singuri în Taiwan, indiferent că e vorba de afaceri ori dintr-un alt motiv, deoarece chinezoaicele din Taiwan sunt maestre în "furatul" bărbaților altor femei. Ele sunt independente economic, au concepții moderne şi nu le pasă de reputație. Dar de se întâmplă totuşi aşa ceva, furtuna în familie este inevitabilă, iar despre asta se vor țese poveşti şi în societate. Astfel că Tang Degang zise:

"În America nu mai comentează nimeni *husbend robber* (furtul soțului), aşa ceva fiind obiectul multor glume." Motivul pentru aceasta e că în America individualismul este popular. Dacă un singur lucru este bazat pe asta, atunci criticile la purtarea ce rezultă din aceasta nu-şi au locul.

Mai demult am auzit de o femeie, vagaboandă, de vreo treizeci de ani, care s-a dedat desfrâului. Comportamentul ei a căpătat asemenea forme încât îşi făcea lipsa mică pe stradă în plină zi. S-a întâmplat ca, odată, în chiar acelaşi loc să se afle din întâmplare şi un ziarist care, mai târziu, a şi scris despre asta. În text a folosit în cele din urmă cuvinte cu intonații critice. Imediat după publicare, acestea au stârnit o campanie mediatică împotriva ziaristului, afirmându-se că el încalcă drepturile omului.

"America este țara care se bazează pe puterea dreptului", a adăugat Tang Degang, "însă ea a pierdut deja demult granițele morale şi rânduiala socială. În vreme ce, potrivit cuvintelor lui Nietzsche cum că Dumnezeu e mort, educația religioasă şi-a pierdut orice sens."

În vestita stradă Patruzeci şi doi din New York, construite unul lângă altul, se află mici cinematografe porno de categoria a treia. Există şi locuri unde se face streptease, "streptease masculin", "şedințe de voyerism" şi toate astea sunt legale. În această societate, sexul este efectiv "liber şi oficial". Dacă este vorba de o persoană adultă, bărbații şi femeile pot să ofere deschis servicii sexuale. Mai devreme, nouă judecători ai Tribunalului Suprem american au căzut de acord la unison ca unul dintre articolele legii

să sune astfel: “Cetăţenii majori au dreptul de a alege modul de viaţă pe care îl doresc. Şi nimeni nu poate să le stabilească ce să facă.” În asemenea mod a reflectat legea credinţa lor ideologică şi valorile spirituale la care aspiră.

Tang Degang a continuat povestea spunând o întâmplare adevărată care s-a petrecut în America. Un american a depus o cerere pentru aprobarea căsătoriei sale cu animalul său preferat - o iapă. Când a primit judecătorul o asemenea cerere, neîntâlnită vreodată până atunci, atât tribunalul, cât şi judecătorul s-au aflat în mare dificultate neştiind ce să facă. În final, abia au reuşit să găsească baza legală pentru a respinge această cerere.

“Iapa dumneavoastră are numai trei ani”, a continuat Tang Degang. “Judecătorul a motivat făcând apel la legea majoratului, potrivit căreia partenerii se pot căsători abia când împlinesc optsprezece ani, ca o importantă condiţie preliminară. Astfel a putut să respingă cererea de căsătorie cu o iapă.”

Relaţiile sexuale dintre bărbatul acela şi iapă au ajuns atât de departe încât el a hotărât să se însoare cu ea. Pentru chinezi, chiar şi pentru cei care se ocupă cu atâta râvnă de libertăţile sexuale, aşa ceva este de neînchipuit.

Eu însă mă ocup mai mult de problemele omeneşti. L-am întrebat: “Punctul de vedere american asupra vieţii exclude comentariile privind comunitatea extraconjugală, care este problema înclinaţiilor intime ale omului. De ce atunci au renunţat Edward Kennedy şi Hart la campania elecorală şi au suportat insuccesul în politică după descoperirea legăturilor lor amoroase?”

“Asta nu e chiar atât de plăcut” - spuse el, “îndeosebi în arena politică unde contracandidaţii se folosesc de orice slăbiciune a ta pentru a-ţi aplica lovitura de graţie. Numai că pentru americanul obişnuit asemenea scandaluri nu constituie ceva serios.”

S-a oprit puţin, apoi a adăugat: “Deosebirile constau doar în gradul vinovăţiei lor. Când se întâmplă ceva într-o ţară, provoacă urmări importante, dar dacă acelaşi lucru se întâmplă într-o altă ţară, atunci lucrul acesta este considerat ceva obişnuit. Legăturile extraconjugale, prezente în America, aparţin de sfera obişnuitului.”

S-a oprit din nou şi apoi a continuat: “Afacerea Kennedy nu ţine doar de relaţiile extraconjugale. El a ieşit împreună cu secretara, ea a murit, iar el, în toată această treabă, a rămas fără nici o vină. Americanii interpretează asta drept scandal.”

Omul este produsul mediului înconjurător şi nimeni nu poate înota împotriva curentului: tema principală a discuţiei mele cu Tang Degang era cum să-ţi găseşti locul în aceste noi curente. Viaţa la New-York, la urma-urmei un mediu deschis şi liber, influenţează natural şi vine în conflict cu modul chinezesc de viaţă şi gândire. El mi-a citat un aforism al unei cunoscute doamne din cercurile culturale new-yorkeze: “Cine mai doarme astăzi cu soţul meu?”

Această întrebare, chiar dacă poartă în sine o doză de umor, a luminat totuşi o părticică a vieţii New-York-ului care, câte puţin, sperie oamenii şi care aparţine libertăţilor sexuale exprimate la extrem.

“Deplinele libertăţi sunt, de fap, deosebit de dureroase” - a observat Tang Degang indignat.

Deja mi s-a turnat pentru a doua oară cafea, iar tema discuţiei noastre se îndrepta încet spre părţile amare ale vieţii.

Îmi spuse că tinerii din America ajung la relaţii sexuale imediat după prima întâlnire, astfel că nu poartă deloc în ei atractivitatea primelor iluzii şi nici acel tulbure şi ascuns sentiment al impulsurilor sexuale de la început. Lor le este străin şi sentimentul

“datoriei sexuale” asupra căruia atrag atenția “ursitoarele”. În urechi le răsună cuvintele părinților şi profesorilor cum că este necesar ca în cadrul temei de casă să încerce să experimenteze luatul mijloacelor contraceptive.

Astăzi, în universitățile americane dormitoarele băieților şi fetelor au evoluat de la împărțirea lor pe clădiri, etaje sau camere - aşa cum era practica anilor şaizeci - până la dormitoare “cu trei paturi” în care sunt deseori cazați şi băieții şi fetele ori în care fetele se mută în grup. Într-o anumită ocazie, tânăra chinezoaică, venită să studieze în America, s-a întâlnit cu o astfel de situație: patru studente s-au împărțit în două dormitoare cu toaletă comună. Numai că în weekend ori de sărbătorile americane îşi aduceau prietenii şi astfel că ocupau toate camerele, iar chinezoaica nu avea unde să se ducă. La care sărmana mergea în baie să doarmă în cadă. A răbdat astfel până la miezul nopții, simțind dureri în tot corpul, apoi, s-a întors în linişte în dormitor, s-a culcat şi, speriată, cu fața la perete, fără să se mişte, a dormit.

“Înăbuşirea sexualității nu este o rezolvare, însă deplina eliberare este deja o bombă atomică”, spuse Tang Degang serios.

În societatea contemporană, în care ciudatele tehnică şi ştiință controlează totul, în care este prezentă propaganda mediatică a unui lucru sau a altuia, ritmul de viață accelerat şi înstrăinarea au năruit pe deplin puterea religiei, sentimentul moralității şi întoarcerea către rânduială. Astfel, deplina eliberare sexuală ar fi, de fapt, deplina distrugere sexuală.

În baza datelor statistice, în New York există două milioane de homosexuali, alte două milioane sunt cei care au avut o experiență homosexuală. Două milioane, adică totalul locuitorilor oraşului Taipei. Gândul că toți din acest mediu de viață sunt potențiali purtători de “sida” spune destule despre sensul a ceea ce Tang Degang numise “distrugerea sexuală”.

Soția lui lucrează ca lucrător social la New York. S-a întâlnit cu diverse situații neobişnuite. Într-o zi, a venit un negru cu gândul de a-şi rezolva problema locativă. Doamna Tang l-a întrebat care este motivul care a stat la baza cererii sale, la care el i-a răspuns: “Apartamentul în care am trăit a fost oarecum necorespunzător, însă de când am devenit homosexual, iar soția şi-a găsit un nou partener, locuința noastră nu mai poate să satisfacă nevoile noastre, ale tuturor.” Când a auzit asta doamna Tang a rămas fără cuvinte. I-a spus doar atât - să iasă afară. În New York există o mulțime de oameni cărora apartamentele le sunt mai necesare decât lui! Tang Degang spuse:

“Chiar dacă America are legi cu toate precizările lor, întreaga societate merge pas cu pas către fărădelege, iar Taiwanul merge în pas cu America.”

Bineînțeles că vorbele sale se bazează pe punctele lui de vedere şi pe propria experiență. Însă aşa cum am mai spus deja, nu ne putem împotrivi curentului. Trăind în vremurile hranei rapide, în aşteptarea rezultatelor rapide, a poştei expres, ne vine întrebarea cum de sexul, care caută “fluidul” între oameni şi care “explodează” de cum se ajunge la contact, pune bazele unor noi norme de conduită?

Tang Degang, omul care a analizat în profunzime clasicul roman chinez “Visul din pavilionul roşu”, o lucrare care în China feudală era considerată literatură erotică, s-a adresat studenților săi americani, la o oră de curs la Universitatea din New York, cu următoarele cuvinte:

“Dacă întrebăm din punctul de vedere al întrebărilor legate de sex, noi, chinezii, suntem mai avansați decât americanii cu aproape o mie de ani.”

Baza afirmației sale începe în locurile pe care le-a găsit în cartea *Visul din pavilionul roşu* şi sexul este ceva ce trebuie să se întâmple încet, pas cu pas.

În această carte, fata Bao Chai explică procesul producerii medicamentului cu denumirea “pilule de gheață mirositoare” şi astfel a descris că “...se iau stamine de bujor care înfloreşte primăvara, de lotus care înfloreşte vara, de hibiscus alb care înfloreşte toamna şi de prun care înfloreşte iarna, la care se adaugă apă de ploaie şi rouă din toate cele patru anotimpuri, se pune totul la soare în ziua echinocțiului de primăvară, se mai adaugă apoi apă de la ploaia care a căzut în ziua “ploii” (a doua perioadă solară), rouă din ziua “rouăi albe” (a cincisprezecea perioadă solară). Se amestecă totul cu miere ..., zahăr... şi, în cele din urmă, se pune totul într-un ulcior vechi şi se îngroapă sub un copac în floare.” Din asta sunt realizate aşa-zisele “pilule de gheață mirositoare” care îndepărtează din trup căldura excesivă şi răceala. Asta e tipic pentru ceea ce am descris că se face încet, încet, pas cu pas.

Cu alte cuvinte, sexul trebuie să poarte cu sine discreția, taina, respectul şi, de se realizează într-o anumită măsură, el abia atunci îşi arată frumusețea.

În afară de asta, în cartea *Visul din pavilionul roşu*, chiar dacă Bao Yu tânjea din toată inima după Dai Yu, când a vrut să-i vadă lui Bao Chai brățar de mosc roşu, întâmplător a descris cu ochii mâinile ei albe ca zăpada, plinuțe şi minunate. De aceea, sexului îi este necesară şi abținerea.

“Marea problemă constă în cum îți potriveşti viteza”, spuse Tang Degang. “Sexul e ceea ce budiştii au numit “iluminarea graduală” şi nu “iluminarea bruscă”.

În ultimii câtiva ani, sub influența puternicului avânt al civilizației ştiințifico-tehnice, viața s-a întors în societățile occidentale atât de mult încât recunoaşte tot mai mult valorile temeinice ale filosofiei orientale.

Oare într-o bună zi, dintr-o universitate de elită, din cel mai mare oraş al lumii, se vor răspândi mai departe şi cuvintele lui Tang Degang? Aceasta depinde de concursul de împrejurări fericite pentru oamenii din Occident.

El a adăugat: “Nu există cel căruia nu-i place sexul. Dumnezeu îl foloseşte pentru continuarea urmaşilor omenirii şi creşterea populației umane. De aceea este pe deplin inacceptabil ca el să fie îndepărtat pe calea presiunii, însă a goli sexul nu înseamnă că trebuie să ne aplecăm dinaintea “sexului necumpătat”.

Un copil din vecinătatea lui a încercat cu un anume prilej să-i prezinte familia. A vorbit mult, însă prin cuvinte nu a reuşit să spună ceva limpede. În cele din urmă, a dat din umeri şi a spus: “My family is very, very complicated!” (Familia mea este foarte, foarte complicată).

Sau vecina doamnei Tang care, în fiecare zi în timp ce făcea de mâncare şi aştepta să i se întoarcă soțul, povestea: “După întoarcerea acasă, soțul ba o îmbrățişează, ba o sărută şi-i spune ba “darling” (dragă), ba “honey” (zahăr). Întotdeauna când vedea asta, doamna Tang o invidia, deoarece soțul ei de cum ajungea acasă, se aşeza în fotoliu şi lua ziarul în mână. În asemenea lucruri, deşi petrecuse şaizeci de ani în America, el nu se “occidentalizase”. Într-o dimineață a venit salvarea şi a dus-o pe vecină, iar de vecin nici urmă. După ieşirea de la spital, prin fereastra bucătăriei lui Tang Degang se vedea cum veneau la ea diferiți bărbați şi-i țineau companie.

Tang Degang oftă: “În America e plin de *broken family* (familii divorțate). Întrucât sexul e în afara oricărui control, el intră în fundătură.

De demult, sexul este un izvor nesecat de discuții şi, cum spune Tang Degang: “El este la fel ca oricare fenomen sau problemă socială, pentru el nu există o rezolvare deplină. Dintre sisteme şi sisteme, modalități şi modalități, omul poate să aleagă ceea ce i se pare mai bun.” De aceea a şi adăugat: “Societatea umană nu poartă în sine frumosul sută la sută.”

Întreaga după-amiază am discutat despre libertățile sexuale, însă nicidecum să epuizăm această temă şi interesul nostru pentru ea. Întunecatul văl al serii colora încet ziua. Am comandat încă o cafea şi cina.

El estimă astfel:

“Întreaga lume şi-a pierdut astăzi compasul.”

L-am întrebat: “Ce crezi despre Taiwan?”

“În concordanță cu dispariția treptată a societății agrare” - zise, se opri pentru o clipă, apoi continuă: “Codexul moral mai timpuriu al lui Confucius, faptul că normele sociale au fost introduse de bărbați, la fel ca şi stabilirea statutului, poziției, respectului şi drepturilor de proprietate ale femeilor, toate acestea şi-au pierdut definitiv sensul. Aceste vremuri au trecut pentru totdeauna. Ne confruntăm cu o societate care din zi în zi îşi pierde normele de conduită. În felicitarea de Anul Nou a lui Li Denghui s-a subliniat că trebuie să ne întoarcem la vechea noastră cultură. Să-l întrebe omul ce anume este aceea cultură veche? Se referă asta la “trei ghiduri prin viață şi cinci principii morale fundamentale” ori este vorba despre “trei relații sociale şi patru doctrine morale?”

Am schimbat tema discuției.

“Dar cum e în China continentală?”

“Partidul Comunist Chinez se ține de marxism şi leninism şi consideră că moralitatea este “liantul” între clase. El nu deține rolul absolut, ci doar poartă sensul relativ.”

Nu e de mirare că, de-a lungul celor cincizeci de ani de la unificarea Chinei, Partidul Comunist Chinez a căutat, de fiecare dată când s-au iscat frământări sociale, mari schimbări în domeniul drepturilor omului şi al eticii şi se ajungea la conflicte între tată şi fiu şi între frați. De fapt, toate acestea sunt acel “liant” dintre clase” Femeile, de pildă, de-a lungul celor cincizeci de ani de la eliberare: am avut-o pe Jiang Quing, care a avut o mulțime de amanți; am avut şi o mulțime de femei neajutorate, care au fost ilegal pedepsite, vândute, înecate cu forța. Asta nu doar că este o parte a ceea ce noi numim partea cenuşie a societăți, ci este un fenomen care se leagă şi de anumite regiuni ale Chinei.

“Pentru a rezolva nevoile existențiale ale familiei, femeile din China au participat şi ele la producție.” Tang Degang a văzut că m-am cufundat în tăcere şi că m-am lăsat pradă gândurilor şi spuse ceva ce trebuia să-mi dea speranțe: “S-a îmbunătățit condiția femeii în societate. Însă...” Tang Degang se opri nehotărât.

“Însă ce?” - l-am întrebat.

El trebui să continue: “Deschiderea către lume a lovit societatea săracă. S-a ajuns până la înflorirea comerțului sexual - ceea ce în China este interzis a se spune doar aşa, deoarece ar fi influențe periculoase, care vin din societatea capitalistă.”

Sexul este una dintre cele mai vechi probleme, care nu se vor rezolva niciodată şi care tocmai de aceea trebuie întotdeauna din nou puse în mişcare!

Mi-am amintit de ceva ce s-a petrecut de curând. Tang Degang a fost cu mine în vizită în Taiwan şi a văzut în faptă binefacerile budismului față de alții: cu ochii lui a văzut spitale şi şcoli pentru surori medicale, care s-au ridicat ca rezultat al trudei unui

grup de credincioşi budişti. Apreciind munca lor, el a vorbit tot drumul că “Societății îi este necesară o asemenea forță!”

După care a adăugat din nou:

“Religia, dar şi superstițiile sunt în stare să-ți impună anumite obligații. Ideile colective, legile sociale, sentimentul moral, credința religioasă, toate acestea trebuie să aibă, potrivit naturii lucrului însuşi, o putere limitată în raport cu sexul. În caz contrar, de părăsim totul ori dacă ne sprijinim doar pe legi, viața devine lipsită de speranțe!”

“Morala este ceva absolut sau relativ?” - l-am întrebat eu, tulburată.

“Cred că poartă în sine şi una şi alta”, a răspuns Tang Degang. “Ceea ce este în morală absolut sunt prietenia şi respectul; nu poți face dragoste cu soția prietenului tău. Acestea sunt principii care nu s-au schimbat deloc. Conținutul relativ sunt inegalitatea bărbaților şi femeilor în societatea feudală, lucru care astăzi a fost înlăturat întrucât nu avea nici un fel de justificare. Este necesar ca morala să se sprijine pe forța faptei.”

Privit din unghiul societății noastre în care au slăbit strânsorile politice, iar economia este în ascensiune, toate apelurile “pentru adoptarea legilor” duc la ideea punerii bazelor unui stat de drept, la realizarea unei puteri executive pe baza guvernării dreptului şi nu a bunului plac omenesc. În ciuda a toate, simțim că nici asta nu e în-deajuns. Atunci, de partea cealaltă a Pacificului, auzim un puternic apel la morală, auzim un glas plin de grijă care izvorăşte din adâncurile sufletului omenesc.

“De unde să începem reînnoirea moralei?” Hrana, sexul, impulsul exterior sunt cea mai adâncă natură a omului şi cea mai prezentă aspirație a sa. Problema sexului nu este rezolvată. Şi atunci pe ce să fondăm morala? Eram şi mai tulburată.

“Familia este temelie pentru cultivarea moralei!”, spuse Tang Degang. “Când spun asta, poate că femeile moderne nu vor fi de acord. Dacă trebuie să aleagă între carieră şi familie, atunci cred că pentru femeie este mai importantă familia. În viața omului este mai important să aibă unde să se întoarcă decât să aibă un loc în care să înainteze. De fapt, la fel de valabil este şi pentru bărbați; dacă se chinuie o zi întreagă muncind din greu şi nu are căldura unei case familiale unde să se întoarcă, se pune întrebarea ce sens are tot ceea ce face el?”

“Este mai important să aibă unde să se întoarcă decât să aibă un loc în care să înainteze”, acest lucru este ceva la care am meditat multă vreme.

Nu pot să-mi închipui că după atâția ani, societatea noastră şi noi toți împreună cu ea trăim într-un mediu rece, suspraîncărcați cu probleme. Toți cei din jurul nostru sunt consilieri competenți deosebiți; consilieri competenți pentru familie, consilieri competenți pentru nutriție, consilieri competenți pentru mediul înconjurător, consilieri competenți pentru vindecare şi prevenire... Atunci, când primim un apel telefonic, auzim cuvintele: în baza legii xx, articolul xx, răspunsul nostru este... E necesar să căutăm consilieri competenți pentru şcoală, pentru legarea de prietenii, pentru insuccesele amoroase, pentru căsătorie, pentru naştere şi abia atunci să hotărâm ce e de făcut. Atunci va semăna totul cu ceea ce s-a întâmplat în America şi despre care Tang Degang zicea:

“O mamă nu îndeajuns de conştientă a pus soluția de curățat obiectele sanitare în frigider. Când i-a venit fiul de la şcoală, a deschis uşa frigiderului, a luat soluția şi a băut-o. Rezultatul a fost că fiul a dat-o în judecată, proces pe care ea l-a pierdut, iar instanța a hotărât ca ea să-i plătească fiului despăgubiri de două milioane de dolari.”

Tang Degang mi-a zis astfel: “Omul trebuie să învețe să-şi îndeplinească sarcinile conştient, să se confrunte cu realitatea şi nu să se ridice pe sine deasupra tuturor, în funcție de propriul punct de vedere.”

Discuția pe care am purtat-o cu el a început cu “libertățile sexuale” şi a ajuns până la acest conținut. Asta ar fi asemănător cu ceva care, dintr-o “întâmplare” stabilită, se dezvoltă până la aşa-zisa “post-întâmplare”. Celor care se ocupă de “drepturile femeii”, de “libertățile sexuale”, el le-a dat un sfat: “Nu trebuie mers până la capăt.” În caz contrar se va întâmpla ceva ce i s-a întâmplat la un moment dat mişcării feministe din America şi anume fiecare activistă a purtat păr scurt, astfel că a fost greu să se facă deosebire între bărbați şi femei. Ba, mai mult, unele dintre ele au făcut demersuri ca nici toaletele să nu fie împărțite în toalete pentru femei şi toalete pentru bărbați, iar dacă vreun bărbat le deschidea uşa doar aşa, ele l-ar fi privit furioase...

“Merg pe un drum greşit” - zise Tang Degang.

În cele din urmă, l-am rugat să spună câteva cuvinte pentru femeile generației noastre, care sunt undeva pe la jumătatea drumului vieții, şi el a adăugat imediat: “Felul de viață să fie în concordanță cu timpurile. Acum e timpul iubirilor libere, al familiilor libere şi atunci trebuie ca ele să fie acceptate şi trebuie să ne comportăm în concordanță cu asta. Trebuie să te distrezi liber şi liber să te căsătoreşti. Nu trebuie să ieşi prea mult în evidență, trebuie să alegi cel mai exemplar şi mai fericit mod de viață şi astfel să trăieşti!” Aceste cuvinte le-a rostit dintr-o suflare, fără să stea pe gânduri, ceea ce înseamnă că ele au fost multă vreme ascunse în inima lui.

CEL MAI MARE SUCCES ESTE SĂ-I PERMIȚI UNEI PLANTE SĂ ÎNFLOREASCĂ

Anul acesta (1998), la sfârşitul lui iunie, într-o sufocantă după-amiază tipică de vară, în nordul țării, în centrul Beijingului, într-una din sălile de conferințe ale hotelului “Beijing”, mai mult de zece poeți şi traducători de poezie din China şi câțiva reprezentanți ai corpului diplomatic, cu părul ondulat şi ochi albaştri, răsfoiau cu deosebit interes antologia de poezie iugoslavă contemporană *Nu mai am timp*. Pe un perete era agățată o pancartă pe care scria “Masă rotundă dedicată poeziei iugoslave şi operei de traducător a poetei Zhang Xianghua”.

Această antologie vedea pentru a doua oară în limba chineză lumina tiparului: prima dată în Taiwan, anul trecut (1997), iar anul acesta, la Beijing. După ieşirea ei de sub tipar, s-a organizat această masă rotundă, la care au participat oaspeți din țară şi din străinătate şi prieteni de la numeroase mijloace de informare. În timpul discuțiilor, în mirosul agreabil de ceai şi în insesizabila deplasare a umbrelor, pe nesimțite, se ridica, aidoma fluxului marin, tonul participanților la discuții.

Poezia se poate, totuşi, traduce? Cineva a pornit o dezbatere pe această temă, citându-l pe Robert Lee Frost, potrivit căruia: “ceea ce este traductibil nu este poezie, iar

ceea ce este intraductibil şi ce dispare puţin câte puţin şi definitiv, aceasta este poezie." Alţii nu au fost de acord şi au motivat de ce: Dacă se menţine această idee, Shakespeare nu ar fi avut cititori chinezi. Tagore şi-ar fi petrecut bătrâneţile în ţinutul său natal, în India, şi nu ar fi pornit, la cei şaptezeci de ani ai săi, în China, pentru a o cunoaşte pe talentata dansatoare Lin Huiyin despre care se spunea că are "o frumuseţe mişcătoare şi prospeţimea primăverii". Cum ar fi putut premiul Nobel pentru literatură să-i revină poetei poloneze Szimborska, ale cărei degete se îngălbeniseră de tutun?

La această masă rotundă, eu mă aflam în centrul atenţiei; oponenţii temei dezbătute erau poeţi chinezi din generaţia vârstnică. Trebuia să mă ridic şi să-mi apăr traducerea? Sau, poate, cu privirea în pământ, să ascult cu "pocăinţă" criticile lor" Alegere bună nu erau nici una, nici alta; mă foiam neştiind ce să fac. Am simţit pe frunte şi nas broboane de sudoare. În clipa aceea, neobservat, s-a apropiat de mine un poet al generaţiei tinere, a dat din cap aprobator şi a citit unul din stihurile mele: "Poate cea mai frumoasă faptă e să laşi o plantă să-nflorească." În acel moment, parcă a înflorit pomul şi a atras atenţia tuturor şi parcă i-au ajuns florile la toată lumea, deoarece mie încordarea mi s-a atenuat. Discuţia noastră a pornit pe un alt făgaş. În aplauzele celor prezenţi, am citit din antologia de poezie iugoslavă versurile poeziei "Înflorirea" a lui Đoka Stojčić.

Rătăcesc prin meandrele eului.
Este neputinţa de a mă cufunda în sine.
Nu există mari evenimente
Care peste noapte
Schimbă faţa lumii .
Poate cea mai frumoasă faptă e
Să laşi o plantă să-nflorească
În afara orgiilor răului, să se găsească pe sine,
Să umbrească lumea cu
Neînţeleasa faptă a naturii, tuturor ştiută.
Este marea înscăunare a luminii
Zi de sărbătoare, piatră de hotar a noii ere.

Să ascultăm cum ne-a explicat un poet iugoslav crezul despre viaţă al unei flori: floarea, aceasta este o lume în care greu poţi să pătrunzi, să ţi-o imaginezi din cauza ciudăţeniilor ei, a tainelor ei, deoarece depăşeşte puterea imaginaţiei noastre. Floarea a izvorât din lumină. Fiul Domnului, Isus, Cel ce iubeşte pe altul, care doreşte să salveze lumea, n-a spus că El este adevărul, calea şi lumina? Cu lumina lumea a primit speranţa că va evita capcanele întunericului; doar prin a cunoaşte cum se cresc şi se cultivă florile poate să ajungă la cunoaşterea bucuriei vieţii. Floarea, ea ne este modelul pentru veacul următor. Iar poetului îi este clar că între cer şi pământ nu există cineva care are puterea de a ne da formă. Naturaleţea florilor trebuie, la început, să răsară din sine. De aceea, nu miră cuvintele lui Abraham Lincoln: "Omul după patruzeci de ani trebuie să se preocupe de imaginea sa."

Poetul crede că este prea greu să schimbi lumea peste noapte, "poate cel mai mare succes e să laşi o floare să-nflorească". Dacă fiecare dintre noi face să înflorească lumea fermecată a vieţii sale, această lume nu va deveni o pârloagă; ori, altfel spus, numai cu asta putem să pătrundem în străfundurile lumii noastre interioare.

Câţi oameni aleargă aiurea cât e ziua de mare, o viaţă întreagă, pentru ca în această goană să se îndepărteze tot mai mult de sufletul lor. Destui diplomaţi amintesc deseori de

papagali. Strălucitori, cu o înfăţişare frumoasă, dar, în fond, nu au nici caracter, nici suflet. Repetă vorbele stăpânului fără a se schimba vreodată. Sau cu un mic adevăr rostit ei pierd simţul măsurii, pierd baza retragerii. Poetul care a scris această poezie e ambasadorul plenipotenţiar al Iugoslaviei în Cehia şi este un continuator al tradiţiei diplomaţiei iugoslave, dar şi unul dintre cei mai prezenţi poeţi contemporani. Jovan Dučić, care a murit la jumătatea acestui veac*, a fost la fel; primul traducător de poezie în limba sârbă, Miloš Crnjanski, a fost la fel; Ivo Andrić, care a primit premiul Nobel, aparţine la fel acestui cerc. Toţi aceştia au fost cândva ambasadori ai ţărilor lor. De parcă ar fi primit învăţătura bătrânului Confucius: "Cine nu stăpâneşte principiile de bază ale poeziei nu este în stare să înţeleagă o limbă şi folosirea acesteia."

TREI POETE

Abia în istoria contemporană întâlnim importantele curente literare mondiale în care femeile îşi au locul lor, meritat. Dar, bineînţeles, asta nu înseamnă că mai devreme nu au avut legături cu literatura ori au fost analfabete. Dimpotrivă, în timpurile când educaţia a fost privilegiul şi dreptul bărbaţilor, indiferent dacă a fost vorba de China ori de alte ţări, au apărut opere literare valoroase ale căror autori au fost femeile. Dacă privim din unghiul genurilor literare, femeile au avut în aparenţă predispoziţie pentru poezie ca fiind cel mai bun mod de exprimare a fiinţei lor, a sentimentelor şi gândurilor lor. La sfârşitul dinastiei Zhou şi până la mijlocul epocii Primăverii şi Toamnei (sec. XI-VI î.Hr.), întâlnim o mulţime de poezii care au lăsat în urma lor autoare anonime. Grecoaica Sapho, sec. VI-V î Hr., a avut culegeri poetice din care o parte s-au păstrat până în zilele noastre şi care nu au pierdut nimic din valoarea dor. În aceeaşi epocă, în istoria literaturii islamice apare poeta arabă Al-Khansaa, care este comparată cu o stea şi despre care proorocul Mahomed a avut cuvinte de laudă. În istoria literaturii chineze, în diferitele dinastii, găsim cu uşurinţă numeroase poete cunoscute şi anonime. De exemplu, concubina de la curtea imperială, care a semnat o poezie deosebită sub numele de Ban Chie-yu. Sau Chai Yen, care în poezia sa *Poezia curcubeului* dezvăluie porţile întunecate ale societăţii timpului său. Sau Li Ching-zhou, a cărei poezie este plină de puteri sugestive, de eleganţă, de preziceri şi lucruri ciudate. Sau Zhu Shu-zhen, a cărei exprimare poetică este plină de căldură şi sentimente adânci etc.

Abia după secolul al XIX-lea au devenit poetele subiect al atenţiei serioase a literaturii mondiale. Deja de atunci au dovedit poetele în lucrările lor orizonturi de departe mai largi ale interesului lor. Ele nu scriu doar despre iubirea dintre bărbaţi şi femei, despre sentimentele femeilor frumoase în amurg, ci tot mai mult scriu despre aspectele variate ale vieţii. În acest eseu vă voi face cunoştinţă cu trei poete, care au părăsit lumea noastră la sfârşitul secolului al XX-lea şi ale căror poezii le-am citit de curând. Două dintre ele au ajuns la adânci bătrâneţi, au trăit peste nouăzeci de ani, iar cea de a treia, ceva mai puţin, însă timpul în care şi-a scris poezia a cuprins două epoci - o

jumătate de veac de colonizare a Taiwanului de către Japonia şi câteva zeci de ani de întoarcere a Taiwanului sub aripa ţării mamă. Aceste poete au creat în medii culturale diferite şi este interesant ce fel de vibraţii poetice au rezultat din asta.

(1)
Nu mai am timp - Desanka Maksimović

Scris cu puţin înainte de împlinirea a o sută de ani de la naşterea Desankăi Maksimović

S-a împlinit deja un an de când am condus pe programul naţional de radio din Taiwan o emisiune deosebit de ascultată şi anume: *Picăturile de ploaie ale poeziei*, care este dedicată citirii de poezie şi discuţiilor despre ea. Între timp, s-au întâmplat o mulţime de lucruri care m-au marcat puternic şi m-au impresionat. Unul dintre aceste lucruri a fost cunoaşterea de către ascultători a poeziei Desankăi Maksimović *Nu mai am timp*.

Nu mai am timp

Nu mai am timp pentru propoziţii lungi,
nu am când să negociez,
bat la maşină mesajele ca pe telegrame,
Nu mai am timp să aţâţ flacăra,
acum ocrotesc cu palmele jăratecul ars.
Nu mai am timp pentru pelerinaje
iute se împuţinează drumul până la estuar
nu mai am când să privesc în urmă şi să mă întorc
Nu mai am timp pentru mărunţişuri,
acum trebuie să mă gândesc la cele veşnice şi de necuprins
Nu mai am când să meditez la răscruce,
pot numai să ajung undeva în apropiere.
Nu mai am timp să învăţ ceva,
nu am acuma timp de analize,
pentru mine apa este acum doar apă
ca şi-atunci când am băut-o la izvor,
nu am când să desfac cerul pe elemente
îl văd aşa cum îl văd copiii.
Nu mai am timp pentru zeii străini,
nici pe al meu nu mi l-am cunoscut îndeajuns.
Nu mai am când să-mi însuşesc noile porunci,
multe-mi sunt şi vechile zece,
Nu mai am când să mă alătur
nici celor care dovedesc adevărul.
Nu am când să mă lupt împotriva hăituitorilor.
Nu am când să visez, să păşesc încet.

După emiterea pe post a acestei poezii, reacţiile ascultătorilor au fost deosebite. Ei mi-au telefonat, mi-au trimis mesaje prin fax şi scrisori cu rugămintea ca emisiunea să se repete sau să le trimit traducerea şi originalul poezie. Motivul era simplu. Şi anume, chiar dacă în comparaţie cu alte emisiuni populare, ritmul emisiunii mele era destul de încet, ascultătorii nepregătiţi nu au fost în stare să-şi noteze imediat poezia; nici nu au putut să reproducă o poezie bună doar aşa, din amintiri. Realmente, ei parcă au întruchipat duhul poeziei *Nu mai am timp.*

Nu mai am timp pentru propoziţii lungi,
nu am când să negociez,
bat la maşină mesajele ca pe telegrame

Ea şi-a dezvăluit tema fără ocolişuri, temă care a cuprins frica panicardă şi ritmul alert al omului contemporan în împrejurările existenţiale ale unei prea mari concurenţe şi a turbulenţelor înalte.

În timpul nostru, oamenii caută ca “repede şi eficient” să fie leacul pentru toate, fără să-şi dea seama că asta este, în acelaşi timp, şi cea mai puternică otravă. Nimeni nu acordă atenţie cât de frumoasă este schimbarea luminii polare care însoţeşte schimbarea anotimpurilor, însă există o mulţime din cei care îşi dau osteneala să fie în asta mai buni decât înaintaşii lor. Între timp, nu există mulţi dintre aceia care acordă atenţie la apropierea inimilor omeneşti, la împărţirea reciprocă a colacilor norocului, ci doar tânjesc să descopere şi să realizeze bunuri materiale şi se preocupă să stimuleze consumul şi să mărească producţia. Şi, la urma-urmelor, ce înseamnă ţelul schimbării condiţiilor menţinerii vieţii omului şi mediului înconjurător? Există atât de puţini oameni care-şi îndreaptă atenţia asupra acestor lucruri şi care meditează la ele.

Este Desanka Maksimović aidoma lor? De ce se grăbeşte să “bată la maşină mesaje ca telegramele”? Pentru că “nu are timp să aţâţe flacăra”. Metoda ei este “să ocrotească cu palmele jăratecul ars”. De aceea, “nu mai are timp pentru mărunţişuri”, pentru că “tre-buie să se gândească la cele veşnice şi de necuprins”. Ea se află în contradicţie cu aceia care întotdeauna se întorc din nou la drumurile vieţii, cu aceia care vizitează nehotărâţi răscrucile, cu aceia care despică firul în patru şi complică lucrurile. Oare aceştia nu-şi cheltuie viaţa de două ori mai mult?

“Pentru mine apa este acum doar apă ca şi-atunci când am băut-o la izvor”, atât şi nimic mai mult. Intuiţia şi o minte ascuţită sunt suporturi importante în experimentarea nemijlocită a vieţii de către poet şi lui nu-i sunt necesare mari reflecţii şi analize. “Îl văd aşa cum îl văd copii” şi atât e îndeajuns. Pentru o poetă cum este Desanka Maksimović este necesar să comunice în permanenţă cu sufletul său (inima), să se exploreze neîncetat pe sine însuşi, să ajungă la iluminare prin discuţii temeinice. Ei nu-i sunt necesare microfoane, nu-i trebuie apeluri la diferite doctrine, indiferent de este vorba de canoane religioase, crezuri politice, ideologii solide sau tot felul de metode de plasare a mărfurilor pe piaţă; pentru poet, fără nici o îndoială, toate acestea înseamnă ridicarea prafului, o poveste fără valoare şi fără nici un sens. Există în această lume dintr-aceia care povestesc mult şi cred că au pătruns marile adevăruri. Pentru asemenea oameni Desanka spune că nu are timp şi nu înseamnă asta mai mult decât o declaraţie clară?

Când am fost în 1992 la Belgrad, la întâlnirile din octombrie ale scriitorilor, am întâlnit-o pe Desanka Maksimović la un miting poetic în fața Bibliotecii. Nici nu am visat că această primă întâlnire a noastră va fi şi ultima. Îmi aduc aminte că Desanka, la cei nouăzeci de ani ai ei, iradia o căldură şi o bunătate care impresionau puternic oamenii. Când m-am întors, mai târziu, în Taiwan, şi i-am prezentat poezia în emisiunea mea, m-am confruntat cu o primire călduroasă din partea ascultătorilor. Din păcate, nu a mai fost timp să-i fac cunoscute aceste veşti bune. Ea a murit un an mai târziu (1993). Şi iată, astăzi, când se împlinesc o sută de ani de la naşterea ei, îmi scriu amintirile despre ea. Când dr. Dušan Pajin, Xiaolei şi cu mine am alcătuit şi am tradus *Antologia de poezie iugoslavă. 1950-1995* (care a apărut în Taiwan în anul 1997, iar în anul 1998, la Beijing), am hotărât ca, din acest motiv, să-i punem titlul *Nu mai am timp*.

(2)
Întâmplătoarea întâlnire în viața fără de sfârşit,
veşnică despărțire în viața fără de sfârşit
Bin Xin

Când, pe doi martie anul curent, am deschis ziarul de dimineață şi am dat pe neaşteptate de cuvintele scrise cu majuscule "A murit Bing Xin", mi s-a strâns inima. Chiar dacă în urmă cu două-trei zile, puțin înainte de anul nou lunar, mi-a telefonat Zhou Ming, adjunctul directorului Institutului pentru literatura chineză contemporană, şi mi-a spus că bătrâna Bing Xin s-a îmbolnăvit, în inimă am păstrat o rază de speranță că, odată cu sfârşitul anului, se va schimba starea vremii şi asta îi va aduce o nouă putere de viață.

Anul trecut, pe la mijlocul lui august, am vizitat-o pe Bin Xin într-un spital din Beijing şi m-am convins cu ochii mei că femeia aceasta, de aproape o sută de ani, arată foarte bine. Avea o față curată, albă, pe care nu se vedeau riduri şi, pentru oamenii de vârsta ei, obişnuitele pete bătrâneşti. Mâinile-i erau delicate şi mici şi când le-am luat în mâinile mele nu am simțit defel atingerea oaselor ei. Acest lucru oferea un sentiment de moliciune şi rafinament. În acel amurg de vară, chiar dacă stătea în pat, Bing Xin dovedea ingeniozitate, glumea şi povestea mult. Ba chiar l-a ironizat cu şiretenie pe Zhou Ming că va aştepta până în ziua când va vinde la licitație tabla pe care ea cu mâna ei a caligrafiat *Institutul pentru literatură chineză contemporană* şi că prin asta va face bani. Apoi a întrebat câți bani a primit odată cu premiul "Lu Xun" a cărui laureată devenise de curând. Stăteam lângă ea şi ascultam. Nu doar că avea mintea limpede, ci se folosea şi de cifre mai bine ca mine. Dorea să ajungă suta şi atunci cineva dintre cei prezenți i-a spus: "Mai ai doi ani." La care ea a adăugat: "Ceva mai mult de doi ani." Se vedea clar că sufletul ei era în aşa fel încât dorea să lămurească şi cel mai mic amănunt şi era evident că se lupta pentru fiecare minut, pentru fiecare secundă din timpul rămas.

Bing Xin se afla în spitalul din Beijing din anul 1994. La bătrânețe, toți banii câştigați din premii literare şi onorarii i-a dat femeilor chineze de la sate. În acelaşi timp, s-a ocupat de strângerea de mijloace educaționale pentru şcoala elementară Henling, din locul Chungle din provincia Fujian. Râzând, a spus că ea este o "condamnată la moarte". A mai spus şi de faptul că, de la venirea la spital, cel mai greu i-a căzut faptul că nu se poate întoarce acasă şi să scrie la masa ei de lucru. Iar Mimi, pisica albă, care deseori îi ținea tovărăşie în munca ei creatoare, încă mai doarme încovrigată pe scaunul în care a stat ea deseori, toarce şi o aşteaptă să se întoarcă.

Dacă o comparăm pe Bing Xin cu scriitoarele care au răsărit în “Mişcarea pentru o nouă cultură” de la începutul secolului, aşa cum sunt Lu Ying, Ling Su-hua, Siao Hung, Ling Hui-yin şi Chen Xiu-xi, lidera aceleiaşi generații poetice din Taiwan, atunci despre ea se poate spune că e poeta, scriitoarea care, dintre ei toți, posedă cea mai mare putere de viață şi de muncă şi că a influențat cel mai mult evenimentele sociale chineze. Încă din şcoala medie am citit şi analizat poeziile ei pe care le-a publicat în culegerile *Apele de primăvară* şi *Roi de stele*, aşa cum sunt:

Apele de primăvară

(64)

Copilul
În plânsul său întrerupt
Poartă o fără de sfârşit tainică limbă,
Pe care a luat-o cu sine din duhul primordial
Şi astfel doreşte lumii cunoscută să o facă.

(65)

Aceasta e doar o stea însingurată!
În bezna fără de sfârşit
A scris deja toată singurătatea cosmosului

Sau

Roi de stele

(1)

Pâlpâie roiul de stele -
Adâncul albastru celest
Când a auzit discuția lor?
În tăcere
În conturul lumini,
Ele între ele se prea fălesc

(52)

O floare şi o piatră lângă linie
În acea secundă
Tu şi cu mine
Suntem întâmplătoarea întâlnirea în viața fără de sfârşit şi
Veşnică despărțirea în viața fără de sfârşit;
Când venim din nou
Printre milioanele de naturi la fel,

Unde să te găsesc?

Când am citit prima oară versurle acestor poezii, doar ce intrasem la şcoala medie. Asta era pe vremea când sufletul meu abia începea să-şi ridice mâinile cercetătoare înspre înstelatul cer al poeziei. Cât îmi ridicam capul şi priveam, Bing Xin se şi afla deja mai departe cu un milion de ani-lumină, însă era cea mai strălucitoare stea din roiul de stele care, până astăzi, mi-a luminat calea. Nu cu mult timp înainte de moartea ei, printr-un concurs de împrejurări, mă găseam la Beijing. Zhou Ming discuta cu mine despre pregătirea marcării a o sută de ani de la naştere şi despre venirea mea la Beijing pentru a o felicita de ziua ei şi a-i recita ceva. Îmi amintesc de promisiunea că voi veni cu siguranță la ea cu prilejul celei de a o suta aniversări şi o voi bucura pe această poetă "fără plata pe care i-ar lua-o cineva, fără puterea pe care cineva i-ar împuțina-o şi fără poziția pe care cineva i-ar schimba-o." Acum, tot ceea ce pot e să recit din adâncul inimii mele stihurile ei:

Când venim din nou
Printre milioanele de naturi la fel,
Unde să te găsesc?

(3)
Ai simțit greutatea unei poezii?
Zhang siu

De-i dăm fiecărui om câte-un chestionar şi-i cerem să completeze o rubrică de două sute dintre cele mai necesare lucruri în viață, mie mi-e teamă că nimeni nu va pomeni poezia, lucru verificat şi statistic.

Viața într-o astfel de societate de consum, în care banii şi puterea sunt prioritățile bine cotate, iar dacă la asta adăugăm infinitele descoperiri şi puterea creatoare a ştiinței şi tehnicii, care de nimic nu se sperie şi nu se feresc, toate acestea ne duc la concluzia că năzuința de a se obține bunuri materiale şi dependența de acestea a ajuns la un asemenea grad care niciodată înainte nu s-a mai întâlnit în istorie. Dorim ca economiile noastre din conturile bancare să se mărească neîncetat cu câte o cifră, să avem cât mai multe bunuri imobile, să posedăm maşini bune cu mărci bune de automobile, podoabe, haine frumoase, mâncăruri deosebite şi gustoase, dorim preparate prețioase pentru întreținerea vieții şi cele mai moderne linii cosmetice. Dorim ca prin numeroasele legitimații ale diferitelor cluburi să dovedim valoarea noastră, dorim să încercăm diferitele conținuturi ale ordinei şi distracției. Dorim pilule ciudate şi neobişnuite pentru prelungirea vieții, dorim "viagra", însă nu există nimeni care doreşte poezia!

De aceea când citesc poezia decedatei poete Zhang siu *Poate aceasta e greutatea unei poezii*, îmi devine pe deplin clar țelul la care năzuiesc oamenii şi pe care îl admiră şi este corect a se spune că acestea sunt "lucruri" şi că, încă cum, îşi au lipsurile lor. În timp ce, lucrurile pe care, în mod obişnuit, le minimalizăm, cărora nu le acordăm prea multă atenție, posedă de fapt o lume autonomă şi o valoare a lor. De aceea şi spune poeta:

Arogantul copac mare îşi are temerile sale,
se teme de trăsnet,

Iar ierburile care deseori sunt călcate nu dovedesc
nici un pic de
admirație față de el.

De parcă poeta are capacitatea înnăscută de a sparge viziunile lumii omului obişnuit, de parcă este în stare să se întâlnească în linişte cu schimbările ciclice ale tristeții, bucuriei, amărăciuni şi fericirii. Întrucât ea vorbeşte din profunzime:

După întunecatul văl al nopți nu miră apariția luminii în zori.
După griji vine vremea înțelepciunii.

Cu o asemenea larghețe omul nu poate intra în haosul în care ne introduce această repeziciune amețitoare a lumii materiale; în timpul încercărilor grele are destulă răbdare pentru a întâmpina venirea unor vremuri mai înțelepte care, oricum, vor veni. În caz contrar, această lume, care i-a făcut deja pe oameni să răsufle tulburați, să le bată inimile mai repede, va apăsa în fiecare clipă oamenii şi ființele ca într-o întâlnire cu duşmanul; de se continuă aşa multă vreme, în cele din urmă puterea creatoare şi forța judecății omeneşti vor arăta ca o torță arsă şi, într-o zi, ne vom confrunta cu sfârşitul lor. Un filosof japonez spunea într-o anumită împrejurare: în viața sa, omul trebuie să aibă fără întârziere "un loc gol în inima sa", dar şi poetul chinez Tao Yuen-ming, în urmă cu mai mult de o mie de ani, a spus la fel: *"Dedică-te deseori creării de timp liber, îți vei îmbogăți astfel şi-ți vei însenina inima."* Aceasta este înțelepciunea echilibratei filosofii a vieți.

Pe poeta Zhang siu au numit-o "poetă a generației vârstnice" pe motivul că ea a crescut o mulțime de poeți tineri şi toți aceştia s-au obişnuit să-i spună aşa. Mai devreme, ea a trăit în locul Jiayi, iar locul natal îi este Liyuan. Acesta e locul pe care astăzi îl vizitează deseori scriitorii şi în care tuturor le place să petreacă un oarecare timp. În ultimi douăzeci de ani din viața ei poeta şi-a investit toate forțele în susținerea editării revistei bilunare "Li" care, în Taiwan, poseda o trăsătură particulară a legăturii cu natura locală. Într-un fel astăzi, fiica ei, Zhang Yin-yin a continuat drumul mamei, îmboldind oamenii să se ocupe de poezie. Astfel, an de an, sponsorizează şi susține cu propriile forțele decernarea premiilor poetice "Zhang siu".

Cea mai pregnantă trăsătură a acestei "poete din generația mai vârstnică" şi a poezei sale este sămânța de poezie pe care o oferă tuturor, precum şi întotdeauna prezenta căldură şi tandrețe care-i sunt proprii doar femeii. Ea a înaripat şi locul natal şi grădina poetică. Privind din unghiul psihologiei bătrâneții, un asemenea om este duhovniceşte veşnic tânăr. Să citesc o poezie de a ei:

Când se trezeşte instinctul sexual

Cel mai de succes timp al creației dumnezeieşti
În pupilele transparente şi oarbe
La fel de dragi sunt şi îngerii şi diavolii
La fel de apropați sunt şi pirații de mare şi prinții
Cele mai blânde animale
Ele singure doresc să sară la inima vânătorului
Este un bun prilej pentru un vânat uşor

Aşa este dintotdeauna

Nu sunt oare simţurile tinereţii şi fericirii în concordanţă cu fetele pline de instinctul sexual? Acum îl sfătuiesc pe cititor să încetinească puţin şi să citească încet poezia lui Zhang siu *Poate este aceasta greutatea unei poezii*. De ce întinde atât, în fiecare secundă, în fiecare clipă, mecanismul pentru "trasul" vieţii? Ai gustat greutatea poeziei?

Poate este aceasta greutatea unei poezii

Arogantul copac mare îşi are temerile sale,
se teme de trăsnet,
Iar ierburile care deseori sunt călcate nu dovedesc
nici un pic de
admiraţie faţă de el.
Ele din nou îşi reînnoiesc rădăcinile şi tulpina,
năzuiesc să se îndrepte şi să chiuie
Floarea prunului nu se întreabă de ce e mică,
se bucură în splendoarea parfumului ei
Nu este geloasă pe frumuseţea trandafirilor, coloraţi
şi plini de spini
Oamenii bătrâni de la natură au primit tihna luminării
După întunecatul văl al nopţii nu miră apariţia
luminii în zori.
După griji vine vremea înţelepciunii.
Poezia posedă o puternică energie, iubirea sinceră
Probabil că o poezie poate doborî planeta Pământ
Probabil că o poezie poate salva oamenii întregii lumi
Probabil că radiaţia unei poezii ne poate obliga
Să auzim: libertatea, pacea, duhul unităţii şi perspectivei
Ecoul poeziei angelice.

SCHIMBĂ-ŢI IUTE PROFESIA, DU-TE ŞI SCRIE POEZIE

Vizită în locul unde curg mierea şi laptele

În urmă cu nişte ani, la o reuniune internaţională, m-am întâlnit cu o mulţime de prieteni din diferite colţuri ale lumii. Am schimbat convenţionalele saluturi şi informaţii. Astfel, am întrebat-o, fără a fi obligată, pe doamna care stătea alături de mine de unde este, din ce ţară a venit? Ea m-a privit uimită şi a spus: "Interesantă întrebare! Încă nu ştiu unde este ţara mea. Am venit din Palestina!"

Astăzi, sub supravegherea, presiunile şi intermedierile întregii lumi, conducătorul OEP, Yasser Arafat, şi premierul israelian, Benjamin Netanyahu, au ajuns la un punct comun şi au semnat un acord de pace. Pacea în Orientul Apropiat a deschis o nouă filă a istoriei, ceea ce a determinat ca Palestina să intre într-o nouă epocă istorică.

Când ne amintim de lupta istorică a neamului pentru supravieţuire, poate este într-adevăr vorba despre locul unde curg mierea şi laptele, aşa cum se spune în capitolul XIX din Coran: "Din pricina acelei fărădelegi, cerul s-a deschis pentru o clipă, pământul s-a scufundat, munţii s-au prăbuşit." Pare-se că omenirii îi este dat să-şi caute salvarea prin vărsare de sânge. În Biblie se spune că urmaşii lui Avram sunt câte stele pe cer, iar catastrofele s-au înşiruit una după alta ca o cădere de stele căzătoare. Când privim la diferitele epoci, vedem că şi noile conflicte reprezintă un fenomen necesar; sunt însă acestea mai brutale şi mai devastatoare decât cele din timpurile străvechi? Ori, în raport cu timpurile acelea, sunt mai civilizate şi de o intensitate mai mică? Astea sunt întrebările la care omenirea nu poate răspunde. Cu toate acestea, strădania şi năzuinţa ei pentru rezolvarea acestor probleme sunt o torţă veşnic aprinsă, care ne susţine să nu alunecăm între fălcile iadului, din care întoarcere nu mai există. Când ne vom confrunta cu epoca modernă şi când vom face puţină rânduială în situaţiile complexe pentru moment, când vom introduce puţină căldură în relaţiile răcite şi vom rezolva neînţelegerile existente, abia atunci va putea omenirea să evite rostogolirea în prăpastie şi distrugerile ce se anunţă în vârtejurile autodistrugerii sale. Cel mai mare izvor al faptelor autodistructive ale omenirii a constituit-o ura. Exact aşa cum a scris în poezia sa "Ura" poeta poloneză Wislawa Szimborska, poetă care a primit în 1996 premiul Nobel pentru literatură:

"Pentru început nu e rea nici dreptatea.
Apoi deja aleargă singură.
Ura. Ura.
Chipul îi este ascuns de grimasa
Extazului iubiri..."

Omenirea este epuizată în încercările ei de a scăpa din mrejele urii, îndeosebi astăzi, în veacul în care trăim, când am păşit în vremuri noi - unde în afară de conflictele dintre noi avem şi nişte noi catastrofe. Aceşti noi "ocupatori" ai noştri, în faţa cărora rămânem neputincioşi, vor cuceri pe deplin sistemul nervos al oamenilor care vor trăi în secolul al XXI-lea. Se pare că, pentru o mai lungă perioadă de timp, ei vor fi stăpânii noştri. Este vorba despre: invazia mass-media electronică, despre distrugerea echilibrului natural şi despre poluarea mediului înconjurător.

Cunoscutul poet irlandez William Butler Yeats a spus că în secolul al XXI-lea "poezia nu poate să nască nimic". Fiind o poetă care scrie în limba pe care o vorbeşte o cincime din populaţia planetei noastre, când îmi aduc aminte de cuvintele lui Yeats acestea îmi stârnesc unele bănuieli descurajante. Deseori mă întreb: poate poezia să schimbe lumea? Sunt oare pacea în mediul social al omenirii şi liniştea spirituală a acesteia doar o poezie pastorală care se aude tot mai slab şi care se risipeşte prin pădurea în care frunzele au căzut demult, iar jarul vieţii s-a domolit? Ori e poezia, încă mereu, o notă veşnică pe care, indiferent de treapta evolutivă pe care s-a găsit, omenirea nu o poate uita sau schimba cu altceva?

Astăzi suntem martori la faptul că rețeaua informațională globală a fost ocupată de comunicația bazată pe sunet şi pe lumină. Suntem potopiți de abundența de informații pe care nu mai suntem în stare să le urmărim. Toate acestea au influențe adânci asupra vieți şi felului nostru de gândire şi, în plus, dezvoltă toate dimensiunile culturii materiale. Primul țel este năzuința de a atinge cea mai mare viteză posibilă. Poezia, ca gen literar, este prea fină şi pretinde o grămadă de timp pentru a fi înstăpânită. Ea cere o abordare domoală pentru accederea la esența ei, de aceea şi este aruncată atât de uşor de pe banda care se învârte prea repede. Îndeosebi în țările în curs de dezvoltare, care au gustat prea puțin din roadele progresului material şi care lesne se scufundă în asta şi greu ies. Exemplul cel mai elocvent este acesta: eu sunt din Taiwan, țară care a ajuns la boom-ul economic şi care doar ce şi-a câştigat locul printre cei bogați; dincolo de golf, chinezii din China continentală, cu care mai există unele neînțelegeri, se străduiesc din răsputeri să sară cât mai repede în trenul prosperității şi dezvoltării economice. Într-un astfel de mediu, conflictele politice ocupă cea mai mare parte a cotidianului. Cu alte cuvinte, poporul meu trăieşte în nişte condiții de viață care vor ajuta la a se înțelege de ce eu, ca poetă care comunică cu oamenii prin intermediul poeziei, apreciez foarte mult prilejul de a fi ajuns redactorul unei emisiuni la radio ("Picăturile de ploaie ale poeziei"), de douăzeci de minute, dedicată poeziei.

Eu sunt de părere că poezia a apărut nu doar prin schimbarea formei limbii, ci ea este şi un leac pentru liniştea sufletului. Doar dacă păstrăm această "pădure" sufletească, vom fi în stare să purificăm văzduhul şi cu plămânii noştri să facem posibil ca activitățile vieții să respire liber şi să prindă putere. Dacă o societate trăieşte sub o mare presiune politică, dacă îi este amenințată libertatea, limba ei îşi pierde puterea vitală şi devine o masă lipsită de viață, ca o buturugă arsă. Dacă forța poetică nu este creatoare ori se află ascunsă în spatele cortinei realului scenei vieții, jucând astfel diverse jocuri lingvistice, atunci astea toate nu sunt decât nişte voci excentrice care însoțesc teatrul absurdului. Aceasta nu este poezie, aceasta este litera moartă a unei limbi căreia nici mâinile celor mai buni maeştri ai machiajului nu-i pot insufla viață. Țara noastră a trecut deja peste această epocă a istoriei şi se găseşte astăzi într-o vreme în care se pune preț doar pe succes şi pe profit şi când cel mai mult se prețuieşte prosperitatea economică. Acesta este, în acelaşi timp, era abundenței informațiilor. În cel fel trebuie media electronică folosită ca drum pentru salvarea gândurilor şi emoțiilor, cum să se elimine neînțelegerile şi ura ce se îngrămădesc în inima oamenilor, cum să se aleagă cuvintele pentru exprimarea diferitelor gânduri, a emoțiilor inaccesibile, toate acestea sunt lucruri obligatorii pe care trebuie să le biruim în noua eră ce se apropie. Dacă în asta ne sprijinim doar pe tehnica ultrasofisticată, cu siguranță că nu vom reuşi. Consider că poezia este cea mai bună pentru exersarea exprimării şi înțelegerii lumii .

Țara unde curg mierea şi laptele este locul pe care-l purtăm din născare şi pe care îl aduce cu noi pe lume. Secolul al XX-lea se apropie de sfârşit. Oare se va arăta "salvatorul lumii" în secolul următor? Este ceva greu de prevăzut, însă un lucru e deosebit de limpede. Pe malul râului Iordan se vor întâlni o mulțime de suflete frumoase şi pline de profunzime, care vor scrie şi vor iubi poezia, care, la marginea prăpastiei, unde omenirea orbecăie între iubire şi ură, dreptate şi iubire, negru şi alb, război şi pace, îi vor stimula pe oameni să-şi ridice privirea şi să vadă că deasupra lor străluceşte lumina plină de măreție a stelelor.

HILANDAR ŞI NALANDA

Nalanda budistă şi ortodoxul Hilandar. Chiar că e bine că, atât de departe, stau unul înspre celălalt. Este mâna sorții? Este un concurs al împrejurărilor?

Omul este o ființă plăpândă şi neputincioasă, însă în acelaşi timp o creatură măreață şi mistică, depinde de cum îi considerați puterea potențială, înnăscută. Iubirea cioplită în oase şi înscrisă în inimă îl poate determina să-şi exteriorizeze ciudata-i putere. Lupta pe viață şi pe moarte îl determină să dea dovadă de aptitudini neobişnuite. O dorință de viață de nestăvilit şi o putere mobilă primară de nestăpânit. Şi tocmai pentru că o deține, omul este în stare să-şi creeze propria lume, propria civilizație planetară, pe care o înzestrează cu un conținut duhovnicesc foarte fin. În această neîncetată cursă a aspirațiilor de viață se găseşte şi aceea adânc cufundată în sfera cercetărilor duhului, atingând astfel şi întrebări de temelie privind existența omenească. De-aici, deseori, puterea manifestată depăşeşte categoria umană, capătă rafinamentul transcedentalului care este apropiat dumnezeiescului, intrând astfel în lumea despre care chinezii spun că este "unirea omului cu cosmosul". Această bănuială reiasă din anumite opere religioase ce respiră prin strălucire. Şi să nu mai vorbim despre literatură şi despre cele mai reuşite creații muzicale. Noi vom acorda o atenție deosebită picturii, sculpturii, arhitecturii etc., deci artelor plastice. Când se leapădă omul de toate şi se pune deasupra lumii naşterii şi morții, când se întoarce spre viața monahală, pentru el, inconştient, din operele artistice străluceşte duhul dumnezeiesc. Nenumărate sunt asemenea exemple pe care le întâlnim, indiferent de timpul şi locul întâmplării.

În nord-vestul Chinei, în provincia Gansu, în locul Donghuang, se găseşte cea mai mare galerie artistică din lume, aşa-zisele "peşteri ale Donghuang-ului". Construcția lor a început în secolul al IV-lea şi ele ating lungimea totală de patruzeci şi cinci de kilometri. În acest timp, în Peninsula Balcanică, Bizanțul a format o expediție care, sub albastrul cerului, a străbătut drumul aurit al mătăsii şi a ajuns astfel până la locul Mo Gaoku, care se distinge prin padinile sale abrupte, unde se află aşa-zisa "Peşteră a celor o mie de Buda". Nenumărați credincioşi vin aici să se închine sutelor şi miilor de sculpturi.

La apusul secolului al XX-lea, un secol în care dezvoltarea comunicațiilor a atins o amploare de nebănuit, dar şi un secol al regimurilor politice diferite şi opuse unul altuia, al unor "isme" sau altora, a dat la iveală o mulțime de divizări. Toate acestea au fost produse de marile greutăți create de oameni, care, câteodată, sunt mai mari decât cele pe care le face natura însăşi. În ultimii câțiva ani, deschiderea reciprocă a diferitelor societăți este evidentă. De aceea, nu s-a aşteptat nimeni ca în Iugoslavia să izbucnească războiul civil. Asta pentru că, desigur, un număr relativ mic de oameni din Asia vin în aceste părți ale lumii. Iar eu mă aflu din nou la Belgrad, la Întâlnirile scriitorilor. Oare este posibil ca din bezna adâncă să izvorască vrerea care depăşeşte intențiile omului?

În cele zece zile pe care le petrec la Belgrad, cel mai adesea mă întâlnesc cu lumea ortodoxiei. În cultura bizantină, arta icoanelor şi frescelor constituie partea ei cea mai de preț. Deoarece acestea posedă o multitudine de simboluri şi conținuturi, de la religie şi istorie şi până la artă, şi amintesc puțin de comoara noastră chinezească - picturile şi

operele sculptate de la Donghuang. Însă multe sunt diferite în Iugoslavia, Serbia, Kosovo, unde există păstrate icoane şi fresce într-un număr mare. Vechimea lor, la fel ca şi vechimea monumentelor culturale din aceste zone, trece peste veacuri. Ele sunt fortificaţiile duhovniceşti ale sârbilor, parte obişnuită a educaţiei lor culturale.

Astfel, de pildă, a pictat Milić Stanković eroicul chip al ţarului Lazar: în mână l-a pus să-şi ţină propriul cap şi, plin de putere, să stea în faţa biserici ortodoxe. Ortodoxia nu este doar un refugiu al poporului sârb, în ea nu se adună doar voinţa şi eliberarea lor de nenorociri, act magic al orientării spre fericire, ci ea primeşte în sine toate umilinţele şi demnitatea din trecut ale popoarelor slave. Ortodoxismul a fost întotdeauna o luptă cu forţele întunecate ale răului. O poezie scrisă cu sânge şi lacrimi.

Unul dintre hramurile-universităţi budiste cele mai influente astăzi în India, unde un mare număr de credincioşi şi cercetători ai învăţăturii budiste îşi găseşte refugiul, este, oricum, Nalanda. Legenda spune că Tang Xuan Zang, după venirea sa la Tianxhu, a petrecut aici un anumit timp studiind budismul.

Biserica ortodoxă poate deveni şi mânăstire. Hilandar este cu siguranţă una dintre cele mai însemnate mânăstiri ortodoxe, pe care au ctitorit-o împreună împăratul sârb Simeon şi fiul său Sava. Pe vremea aceea, mânăstirea se găsea pe o bucată dăruită de pământ sârbesc, care astăzi se află în Grecia, pe muntele Athos. Şi în această mânăstire se află o mulţime de preoţi înzestraţi. Nalanda budistă şi ortodoxul Hilandar. Este chiar bine că, atât de departe, stau unul înspre celălalt. Este mâna sorţii? Este un concurs al împrejurărilor?

Cei care au vizitat Iugoslavia cu siguranţă că au fost măcar într-o singură mânăstire. Cu prilejul vizitei mele la mânăstire, m-au impresionat în mod deosebit două lucruri: primul, când scriitorul care era împreună cu mine mi-a arătat culoarea albastră a frescelor şi mi-a spus că pictorii acelor vremuri nu au fost în stare să realizeze o culoare albastră care să nu se decoloreze până când aceasta nu a fost adusă din China, pe drumul mătăsii, până în Iugoslavia de astăzi. Aceasta este o scurtă istorie a culorii albastre care şi astăzi înfrumuseţează frescele.

Al doilea, atunci când, cu ajutorul translatorului, am discutat cu o călugăriţă de la una dintre mânăstiri. Aceasta m-a întrebat de credinţa mea şi eu i-am răspuns că nu am. Însă prietenul, care traducea, i-a spus în numele meu: "Budismul". După care s-a întors către mine şi mi-a spus: "Pentru această călugăriţă de credinţă ortodoxă, care s-a dedicat vieţii monahale, este greu să înţeleagă şi să accepte viziunea ta liberă despre lume, viziune a unui om care nu are nici o credinţă". Religia înseamnă pentru ea suma experienţelor duhovniceşti. Dacă sunt eu sau nu atât de independentă şi fără îndrumare spre altceva, aceasta este o întrebare deosebită care, de la acea întâlnire cu ea, îmi dă mereu târcoale.

Niciodată nu m-am văzut pe mine însumi drept o ateistă şi nu cred că mă situez pe nişte poziţii agnostice. Doar adânc în mine simt că munţii şi râurile primesc lumina de la lună şi soare; că în flori, iarbă şi copaci, şuieră, în plinătatea sa, suflul originar. Pietrele mă absorb întru totul, pot multă vreme să le privesc şi să meditez. Pârâul mă determină să încep să cânt încetişor, însă de fiecare dată când ritmurile vieţii slăbesc, când vântul de nord îşi desface aripile, în sufletul meu, fără motive anume, se arată sentimentul tristeţii. Eu sunt urmaşă a chinezilor antici, a căror vechime ajunge la mii de ani, şi chiar dacă mă ţin de principiile pragmatice de bază ale confucianismului, de cultul şi devotamentul faţă de înaintaşi, aşadar cu o asemenea educaţie şi moştenire culturală, mă surprind, totuşi, deseori cum cedez sentimentului deşertăciunii şi nimicniciei a toate cele.

Şi acum, când privesc aceste icoane şi fresce, subiecte ale unei credinţe simple, parcă se ascund în ele răspunsurile la întrebările fundamentale ale existenţei umane.

GUANYIN A SÂRBILOR

Prietenul care, pe socoteala originii mele budiste, a răspuns în locul meu la întrebarea călugăriței ortodoxe despre credința mea, m-a provocat să fac comparație între budism şi ortodoxie. Înainte de toate trebuie însă spus că sunt necompetentă când e vorba despre orice religie şi, pe deasupra, nu sunt nici discipol religios. Motivul constă în faptul că am devenit foarte devreme credincioasă devotată poeziei, credincioasă frumosului.

În ciuda a toate, mi-a plăcut întotdeauna chipul lui Guanyin, chiar dacă se află într-o poziție şezândă ori meditativă, ori că are o mie de mâini şi ochi... În fiecare dintre aceste poziții, ea îmi oferă sentimentul seriozității, al căldurii, al linişti şi fericirii. În Iugoslavia am vizitat numeroase mânăstiri şi am văzut în ele un mare număr de icoane şi fresce, însă cel mai mult m-a atras fresca "Îngerului alb", ce se găseşte la mânăstirea Mileševo. În Iugoslavia, chipul Îngerului alb se poate vedea peste tot: la restaurante, cafenele, librării, locuințe particulare... El este întotdeauna alături de poporul sârb. Deasupra capului are o aureolă, trăsăturile feței îi sunt frumoase, umerii-i sunt lăsați în mod firesc, din spate i se desface o pereche de aripi. Înfăşurat cu o mantie albă, stă liniştit pe o ladă de piatră. În mâna dreaptă ține un toiag, iar cu stânga arată spre o pânză albă de lângă el - giulgiul luat din mormântul lui Hristos.

Un al doilea motiv al dragostei mele față de "Îngerul alb" se află în deosebirea chipului său de alte icoane şi fresce, de pildă de chipurile Sfântului Petru, Ioan Botezătorul etc. Această pictură medievală poartă în sine o puternică pecete religioasă: este serioasă, elevată, departe de lumea profană a oamenilor. Şi totuşi, lumea plină de suferință şi durere răzbate prin duhul de sihăstrie, lăsând în el o urmă de neşters.

Îngerul alb nu este astfel. Cu obrajii rumeni, cu ochii iradiind căldură, în comparație cu chipurile pomenite mai sus, arată atât de real de parcă este din sânge şi carne, un înger în lumea oamenilor. Poate chiar din cauza acestei înfățişări obişnuite a şi devenit atât de respectat în aproape fiecare casă. Acesta este unul dintre chipurile cele mai des văzute în Iugoslavia.

Din cele mai vechi timpuri şi până astăzi, în China ori în altă țară, indiferent de deosebirile dintre credințe, indiferent dacă subiectul este o zeitate masculină ori feminină, ori este un totem, omului îi este necesar să creadă în nişte idoli. Trebuința pentru aceasta este întotdeauna prezentă. Aceste modele, care posedă toată plasticitatea lumii vii, sunt înstare să dea oamenilor, a căror viață e simbolică, oamenilor care sunt plini de o singurătate tihnită, un fel de alinare şi tihnă, pe care duhul dumnezeiesc o arată omului, face posibil ca ei, față în față, să se confrunte şi efectiv să comunice.

În Europa Occidentală şi de Est, în arta din secolul al VI-lea până în secolul al XIV-lea, obişnuitele chipuri ale zeilor arată o trăsătură foarte puternică de apăsare a individualului, a personalului. Acestea sunt, în mod obişnuit, chipuri standardizate şi reglementate. De fiecare dată când călătoresc în Europa şi America, îmi rezerv timp pentru muzee cum sunt: Luvru, Muzeul Britanic, Metropolitan din New York. Şi când ajung la pictura medievală, trec repede pe lângă picturile din această epocă, aproape după regulament, fără să stau prea mult şi fără să le acord vreo atenție deosebită.

Lumea pe care o cunosc şi care îmi este foarte apropiată este lumea oamenilor. Ceea ce mă tulbură cel mai mult şi-mi pune în mişcare sentimentele sunt: suferințele, bucuriile, despărțirile şi întâlnirile. Chipurile având un caracter religios îmi lasă întotdeauna impresia a ceva de neatins, a ceva ce prea devreme anunță renunțarea la această lume pământească. În vastitatea pământului, după vizitarea mânăstirii de femei şi privitul frescelor a căror culoare s-a decolorat, gândul mi-a rătăcit în acele vremuri care, nici eu singură nu ştiu cum, s-au pierdut pentru întotdeauna. După un pahar de vin bun, făcut de călugărițe, parcă dobândesc capacitatea de a mă cufunda pe deplin în atmosfera de aici şi să-mi dăruiesc credința fără rezerve. Pentru mine imaginea credinciosului care, în fața lumânărilor aprinse, se roagă dinaintea altarului, este ea însăşi ceva măreț. Un act religios foarte frumos şi impresionant.

Cu un anumit prilej, am ascultat la mânăstire ghidul care explica faptul că, într-unul din stâlpii bisericii, se găsea o trecere tainică, păstrată până astăzi, de care sunt legate poveşti din vremea venirii oştirilor turceşti ale împărăței otomane pe aceste meleaguri. Trecerea au folosit-o luptătorii împotriva cotropitorilor turci. Toate aceste poveşti au atins coardele inimii mele. Chipurile credincioşilor marcate de suferințe, cu aureole imaginare deasupra creştetelor lor, erau, în comparație cu fețele sfinților, mai reale şi mai credibile. Dinaintea ochilor mei, ei se dedică pe deplin rugăciunii şi fac ca întreagă această imagine să devină mai reală decât orice altceva.

Când, în 1992, am văzut pentru prima dată icoana "Ingerului alb", icoană care emana frumusețe şi era astfel apropiată lumii oamenilor, chiar dacă nu mi-a explicat nimeni locul lui special între zeități, am simțit o tulburare neobişnuită. De fiecare dată când în raza mea vizuală intră icoana cu nuanțele sale albastre şi albe, simt privirea plină de duh şi înțelepciune a ochilor, care îmi dăruiesc o nesfârşită blândețe şi căldură.

Când am fost, la Belgrad, oaspetele unui iubitor de artă şi muzică, la domnul Petar Vujičin, acesta mi-a promis că-mi va dărui ceva ce voi lua cu mine în Taiwan. Imediat mi-a sărit în ochi pictura "Îngerului alb". El a dat-o jos cu grijă şi mi-a dăruit-o. În acel moment, s-au întâlnit față în față, "Îngerul alb" dinaintea mea şi statuia capului lui Guanyin în spatele meu, însă şi unul şi celălalt întorşi către mine. Pentru mine aceste două chipuri sunt, înainte de orice altceva, un izvor al inspirației veşnice.

Asemănarea dintre arta religioasă a icoanelor şi frescelor şi picturile murale chinezeşti daoiste şi budiste şi ale zeilor care sunt subiect al unei credințe răspândite în popor, oglindeşte faptul că nici în Iugoslavia, nici în China pe aceste opere nu se zăreşte semnătura autorului. Ei şi-au însemnat creația cu o puternică pecete religioasă, iar pictura, sculptura etc. le-au trăit ca pe o parte componentă a educației sufletului lor. În istoria creației artistice din Orient şi Occident, aceasta a fost o perioadă de neocolit. În lumea artelor Occidentului au apărut mai târziu: Giotto, Michelangelo, da Vinci, care au privit lumea religiei cu multă simpatie. Talentul lor deosebit şi calitățile lor caracteristice au făcut din ei mari artişti. Istoria a consemnat numele lor, în vreme ce în China artiştii care apelau la teme religioase aveau rangul unor meşteşugari obişnuiți. Încăperile fastuoase în cetatea artei chinezeşti erau rezervate aşa-zişilor "pictori din ştiință"*. Cel care a pictat "Ingerul alb" cu siguranță că a fost un om care a deschis noi orizonturi în istoria artei plastice. Cine a putut să picteze asta? Nimeni până astăzi nu mi-a răspuns la această întrebare.

ACESTA ESTE RASPUNSUL TAU?

Discuție cu abatele american de origine belgiană Si Liyi despre cartea *Chinezii cei dezgustători*

Şi zicând El acestea, unul din slujitorii care erau de față, I-a dat lui Iisus o palmă, zicând: Aşa răspunzi Tu arhiereului?

(Sfânta Evanghelie după Ioan, 18:22)

De câte ori mă întâlnesc cu abatele Si, mă aleg cu experiențe ciudate.

La restaurant, o chelneriță cu un chip inexpresiv aruncă meniul în fața noastră. Abatele mă întrebă:

"Ştii de ce se comportă aceasta într-un asemenea mod?" Încă nu am găsit un răspuns satisfăcător, când el adăugă ştrengăreşte: " Nu-i place de mine."

Pe stradă trecură câteva fete. Abatele Si arătă spre una dintre ele, care avea pe tricou ceva scris într-o limbă străină. I-am spus că nu ştiu franceza. La care el îmi traduse cuvintele de pe tricou: *Fu-te-mă!* Dădu din cap şi oftă: "Cu siguranță că nu ştie ceea ce scrie pe tricoul ei."

Abatele Si trăieşte în oraşul Taipei, aproape de bulevard; în această parte a oraşului este reprezentată credința budistă, astfel că străzile principale şi secundare sunt pline de hramuri construite de oamenii de aici. Abatele spuse: "Ieri seară, ore întregi , aici s-a desfăşurat un ritual de dans. Ştii ce au dansat?" I-am spus: "Dansul budai.*" Eram convinsă că am răspuns corect. Pe neaşteptate, abatele îmi spuse: "S-a prezentat striptis."

Abatele Si, care anul acesta împlineşte şaptezeci de ani, este american de origine belgiană. În ultimii zece ani a fost în China, unde a experimentat viața de acolo şi se poate considera a fi un bun cunoscător al condițiilor chinezeşti. La aceasta trebuie adăugat şi faptul că este colaboratorul ştiințific al *Institutului de Stat* unde se ocupă de studierea celei mai vechi forme a scrisului chinezesc, şi că mai mult de cincizeci de ani studiază limba chineză, scrisul şi obiceiurile. Din anul 1930, se ocupă cu studiul limbii chineze. A fost elevul cunoscuților lingvişti Zhao Yuanren şi Chen Shixiang. Şi-a luat doctoratul la catedra de orientalistică a Universității californiene Berkeley în 1955. Stăpâneşte excelent engleza, franceza, germana, rusa, greaca, limbile latine, dar cunoaşte bine şi chineza, tibetana, mongola, sanscrita şi japoneza. În anul 1937 a fost în nordul Chinei în calitate de misionar, însă în acelaşi timp a desfăşurat şi cercetări etnologice, culegând cântece populare chinezeşti. A publicat peste treizeci de lucrări în engleză, franceză şi germană.

I-am spus că sunt surprinsă deoarece, deseori, chiar dacă sunt chinezoaică, el mă atenționează asupra unor fenomene care sunt obişnuite şi cărora nu le acord atenție, ori pe care le observ însă nu mă concentrez asupra lor. După ceva cugetare, îmi veni în minte gândul să-l întreb despre cum vede el tema "chinezii cei dezagreabili"**. El îi cunoaşte profund pe chinezi, îl animă sentimente deosebite față de China, dar pe lângă asta poartă

în sine şi duhul civilizației occidentale. Bogata lui cunoaştere academică şi educația ne aduce un lucru ce depăşeşte doar granițele țării şi națiunii noastre.

Abatele Si zise: "Şi dacă aceste cuvinte ale mele surprind?"

I-am spus: "Chiar aştept să-mi oferi ceea mai mare surpriză."

Adevăratul lui nume este Paul L. M. Serruys. Si Liyi îi este numele chinezesc. Răspunsul său la întrebarea mea despre categoriile chineze *li* (ritualuri) şi *yi* (justețe) a fost următorul: "În esența lor, ritualurile sunt ceva perfect, sunt principiile de bază ale activității umane. Însă chinezii vorbesc despre ritualuri şi nu despre rațiune (joc de cuvinte, se pronunță la fel ca *li*, n. tr.). Astfel se schimbă esențial natura părților bune ale *ritualului*. Deoarece ritualurile trebuie să cuprindă ceea ce este rațional şi principial – trebuie să se conducă după rațiunile adevărate."

La care eu am spus: "Oare justețea nu este un motiv adevărat?" şi am adăugat: "Noi, chinezii, suntem cunoscuți prin faptul că spunem că avem o țară bazată pe ritualuri şi justețe."

"O țară bazată pe ritualuri şi justețe..." Abatele se opri îngândurat, apoi continuă: "Nu am auzit de asta. *Yi* în traducere în engleză trebuie să fie *right*, dar mai există o expresie asemănătoare după sens: *justice*. Însă după părerea mea, este exact ceea ce le lipseşte chinezilor deoarece ei aparțin unei societăți fără noțiunea a aşa-numitei *social justice*. Când chinezii vorbesc despre justețe, ei se gândesc că este vorba despre legi create pentru alții şi nu pentru ei înşişi şi astfel fiecare se gândeşte că se află în afara acestui cerc. Cu alte cuvinte, când chinezii vorbesc despre justețe, ei au standarde duble."

L-am întrebat: "Ce te-a determinat să dobândeşti o asemenea impresie despre chinezi?""

"Circulația este fotografia societății chinezeşti", spuse abatele Si.

"Chinezii nu au o reprezentare a ceea ce le sunt obligațiile în calitatea lor de membri/cetățeni ai unei societăți. Legile de circulație din China există doar de dragul de a-l limita pe altul, în vreme ce chinezii nu doar că nu le respectă ci, atunci când îi critică omul pentru asta, ei se simt jigniți. De exemplu, mi-e teamă că critica mea de astăzi va mânia majoritatea chinezilor. Excelent, oamenii spun că sunt prea puternic sau îmi reproşează că-i critic pe chinezi în baza măsurilor occidentale. De fapt, eu efectiv nu doresc, sub nici o formă, să rănesc sentimentele chinezeşti."

"Nu trebuie să însemne că se va supăra pe tine fiecare chinez. Iată, eu, de exemplu, nu mă voi supăra", i-am spus. "Nu mi-e teamă că-mi vei răni sentimentele. Aş vrea să aud 'rănirile' tale, să văd dacă se bazează pe ceva sau nu."

Abatele şi-a întărit cuvintele cu un exemplu. Şi anume, cu un anumit prilej, într-o dispută ştiințifică, a expus o idee în contradicție cu ideea unui om de ştiință chinez pe care el nu l-a băgat în seamă tot timpul. De cum a auzit că Si gândeşte altfel, imediat a făcut o grimasă de om supărat şi a refuzat continuarea discuției cu el. În ziua următoare, abatele a plecat la cabinetul acestuia pentru a rezolva cazul, însă cine s-ar fi aşteptat ca omul de ştiință chinez, în ciuda faptului că se afla acolo, să-i ordone secretarei să-i spună că nu este prezent. Abatele nu a avut de ales şi s-a retras.

"De aceea", îmi spuse el, "cred că este mai greu a se vorbi cu chinezi despre principii raționale decât a te sui în cer. Câteodată, e-adevărat, nu există alte modalități. Oare pentru că vorbeşte despre principiile juste el îşi va pierde renumele? La fel şi când priveşti şi în lumea ştiinței: se vorbeşte, de fapt, despre renume şi nu despre cauzele juste. Astfel se creează lumea celor care sunt cei mai în măsură să vorbească de-spre ceva şi

care au cea mai mare autoritate pentru asta. Cum să ceri atunci de la oamenii simpli să apere principiile juste?” Abatele Si adăugă: “Bineînțeles, câteodată când discut cu oamenii de ştiință chinezi o anumită temă şi dovedesc viziuni diferite de cele ale lor, există dintr-aceia care îmi spun: Nu sunt de acord cu tine. Nu pot acum să exprim adevăratul motiv pentru aceasta. După ce mă duc şi meditez, voi continua discuția cu tine. Rari sunt însă cei care intră în discuție în acest fel.”

L-am întrebat: “Crezi că acordarea de importanță ritualului îi deranjează pe chinezi să vorbească despre justețe / adevăr?”

“De fapt, când vorbim despre ritualuri, putem în acelaşi timp să vorbim şi despre justețea principiilor”, spuse abatele Si, “însă trebuie să se posede dorința pentru învățare, cu elementarul respect şi luarea în considerație a puterii altuia. Abia atunci se poate dezvolta o discuție rodnică. În ceea ce priveşte expresia *țară care se bazează pe ritualuri şi justețe*, şi asta ar fi exact întrucât există tradiția ca în istoria chineză să se spună că împăratul dinastiei Zhou a fost creatorul ritualului.” Abatele Si dovedea o cunoaştere profundă a scrierilor clasice, ceea ce m-a surprins.

“În veacul al cincilea înaintea erei noastre, în timpul lui Socrate, grecii şi-au denumit statul drept stat întemeiat pe rațiune, spirit şi muzică”. Abatele Si scrise cu creionul ideograma chineză *li* (principiu rațional, rațiune) pentru a arăta diferența dintre acesta şi *li* (ritual). “Ei au prețuit în mod deosebit muzica, considerând că ea este cea mai frumoasă expresie a rațiunii/adevărului, şi dacă se îndepărtează muzica, atunci asta este ca şi când omul pierde în viața sa frumusețea comportamentului. Filosofia vieții la vechii greci se poate exprima printr-o propoziție: *kalos k'agathos.* Primul cuvânt, *kalos*, înseamnă *frumos*. În timp ce al doilea cuvânt, *agathos,* înseamnă *bine*; *k*, care se găseşte între ele, este prescurtarea de la *kai*, care înseamnă *armonie*. Ei au considerat că sfera cea mai înaltă a vieții omeneşti este de a ajunge la *kalos k'agathos*, la unirea dintre frumos şi bine. Binele trăieşte astfel în mijlocul adevărului/rațiunii, iar frumosul se exprimă prin muzică. De aici şi-au denumit grecii țara drept țară întemeiată pe ritualuri şi muzică. Acesta este un spațiu deosebit de inspirat pentru a compara Orientul cu Occidentul.”

Ascultam cu atenție.

“Dar”, zise iar abatele Si, “când vorbesc chinezii despre *ritualuri*, aceasta este doar o formă goală de ritual – model/prezentare; motivul/principiul se află sub o presiune puternică şi nu se poate scoate la lumină plină. De altminteri, în întregul curs al dezvoltării civilizației chineze, funcția artistică a muzicii nu s-a bucurat de o atenție satisfăcătoare. Chiar şi opera, care este combinată cu literatura, s-a dezvoltat foarte târziu, abia în secolul al XIII-lea, sub dinastia Yuan, cînd domnitorii mongoli au exercitat o presiune foarte slabă asupra artei populare din cauza neînțelegerii acesteia şi când opera chineză abia a început să prindă forme.

Cuvintele sale “Ritualurile chinezeşti sunt model şi prezentare” erau asemenea trăsnetului de primăvară.

În afară de asta, poezia, care era înrudită cu muzica, s-a deosebit foarte mult în China de aceea din vechea Grecie.” Abatele Si continuă: “Chinezii nu au epos, nu au nimic asemănător eposului lui Homer. Poezia chineză este deseori scrisă ca o exprimare a sentimentului dedicat unei alte persoane, unei clipe, unui loc. Chiar dacă imaginea poetică este frumoasă, ea pune accent pe individual, nu se ntoarce înspre observarea şi descrierile naturii. Chiar de se arată sub o asemenea formă, asta este doar pentru a se arăta simțământul individual; şi să nu mai vorbim despre epos, care povesteşte şi cântă

despre întreg poporul. Şi mai există ceva ciudat. Deosebirile dintre mongoli şi poporul Han sunt de asemenea natură încât, să zicem, mongolii au epos. "

L-am întrebat: "Care este motivul pentru aceasta?"

"Nici mie nu-mi este întrutotul limpede. Doar am constatat acest fenomen. Poate poți tu să-mi spui de ce nu acordat chinezii atenție acestui lucru?"

Am auzit întrebarea lui, însă gândurile-mi erau preocupate cu ceea ce spusese puțin mai devreme: *ritualurile chinezeşti sunt model şi prezentare*. Mi-am amintit de o scenă petrecută nu demult în timpul prânzului meu împreună cu abatele Si: în cealaltă parte a străzii numite *Chungshan beilu*, în Taipei, există un restaurant cu o decorațiune distinsă şi minunată, care şi-a luat numele de *Royal*. La etajul al treilea se află un restaurant unde se serveşte exclusiv mâncare chinezească. În ziua aceea când ne-am dus acolo, a fost deosebit de vizitat. Am aşteptat puțin şi am primit masa ce tocmai fusese eliberată pentru noi. Întrucât ne-am aşezat, chelnerița a debarasat rămăşițele de mâncare lăsate de oaspeții de dinainte, iar pe pata de sos, imprimată pe fața de masă albă, a pus doar un şervețel portocaliu şi a aşternut masa pentru noi. Mişcările îi erau exersate şi naturale. Abatele aşteptă ca ea să plece, arătă cu degetul petele care încă se mai vedeau şi spuse: "Vezi, aceasta înseamnă model/prezentare! Adaugă o bucată de cârpă portocalie şi atunci ai model / prezentare; însă ceea ce se află dedesupt este murdar sau curat, nu trebuie descifrat."

Este obişnuit să auzim des când cineva afirmă: "Cu asta nu-mi dai voie să-mi păstrez reputația..."

"Dacă nu-mi oferi ocazia să-mi păstez obrazul, atunci mi te opui deschis!"

"Permite-mi, te rog, să-mi păstrez obrazul..."

"Dacă facem astfel, efectiv ne vom păstra renumele..."

Asemenea expresii se pot auzi adeseori în viața noastră cotidiană! Cu astfel de aspirații pentru păstrarea "obrazului", noi, chinezii, am accentuat de fapt "reversul"? Câte asemenea pete ascunse există în viața noastră, sub o asemenea suprafață elegantă şi strălucitoare ca la restaurantul *Royal* şi câți sunt dintr-aceia care le acordă atenție?

Astfel îmi rătăceau gândurile. Deodată am tresărit şi mi-am amintit că nu sunt în stare să răspund la întrebarea lui. De aceea, mai bine mai repede, i-am pus următoarea întrebare: "Tu eşti lingvist. Privit din punctul de vedere al limbii, care sunt deosebirile în gândire între oamenii din Orient şi cei din Occident?"

"Limba chineză nu se deosebeşte de limbile altor popoare", răspunse scurt abatele Si. "Chinezilor le place deseori să spună cu mândrie că limba chineză este unică în lume. Această poziție este asemănătoare poziției popoarelor din numeroase țări ale lumii. De fapt, aceasta este o idee de suprafață, aproape infantilă."

"În limba chineză, verbele nu se schimbă după timpuri", am spus. "Substantivele nu au singular şi plural. Aceasta nu este o deosebire în raport cu limbile occidentale?"

"Este vorba de un mod diferit de rostire şi nu de deosebiri esențiale în sistemul limbii, al gândirii şi logicii. De exemplu, chinezii folosesc *guo, le* pentru a marca timpul, folosesc *liang ge, sang ge*, pentru a marca numărul. Însă asta nu înseamnă că ei nu au timpuri şi singularul sau pluralul. Prin limbă, chinezii îşi pot exprima gândul foarte precis. Întrebarea cheie este dacă ei doresc să-şi exprime clar ideea. Dacă nu doresc, ei pot fi foarte neclari şi nehotărâți."

"Te rog să fi puțin mai precis şi spune exact ceea ce ai în minte", l-am rugat eu.

"În limba chineză, privit din punct de vedere gramatical, poate să lipsească subiectul, pe când în cea engleză, nu. De aici, dacă doreşti să-i fie altuia neclar, îl poți aduce uşor în eroare." Abatele continuă: "Privit doar din punctul de vedere al limbii, chinezii nu sunt nimic deosebit. Apreciez particularitatea lor în literatură, deoarece aici se întâlneşte spiritul specific chinez. Însă chinezii care se preocupă astăzi de studiul literaturii lor chiar au găsit de cuviință să o compare cu literatura occidentală, folosind metodele cercetării occidentale şi intrând astfel în aşa-numita "literatură comparată". După mine este însă inacceptabilă o astfel de abordare a literaturii chineze."

"Tu crezi că limba este doar un instrument pentru exprimarea gândurilor; deosebirile în gândire sunt deosebirile în limbă, nu-i aşa?", l-am întrebat.

Abatele dădu din cap aprobator. Am continuat cu întrebările mele: "După părerea ta care dintre tipurile de gândire a influențat cel mai mult formarea modului chinezesc de viață?"

Abatele răspunse deschis şi fără ocolişuri la ceea ce am vrut să aud de la el: "Apreciez că motivul esențial pentru regresul societății chineze în prea marea influență pe care a avut-o asupra ei este gândirea confucianistă. Meng Zi spune: *'Cei care gândesc, domnesc asupra oamenilor; pe cei care îşi folosesc forța (corpului) îi supraveghează alții; cei pe care îi supraveghează alții le aduc oamenilor hrană; cei care domnesc asupra altora se hrănesc pe socoteala altora.'* Această idee este acceptată de intelectualii chinezi. Asta se vede în gîndirea şi în acțiunile lor. Ceea ce, din nou, a influențat asupra faptului că nu s-a putut experimenta prea mult cu ştiința chinezească. Ştiința şi tehnologia nu se pot folosi în viața cotidiană doar aşa,. Spre deosebire de ei, oamenii de ştiință occidentali au deseori în mână pâinea şi cuțitul. Înainte ca "vântul de apus" să pornească spre Orient, oamenii de ştiință chinezi au fost lipsiți de instrumente şi nu au lucrat în propriile laboratoare. Ştiința şi tehnica occidentală s-au corectat şi desăvârşit prin practică. Chiar dacă sunt chinezii foarte ascuțiți la minte, talentați la matematică, că au descoperit praful de puşcă, compasul, arcul, ei nu au posibilitatea şi nu sunt în stare să inițieze progresul tehnico-ştiințific şi să dezvolte astfel lumea culturii ştiințifico-tehnice. Pentru că au fost sub influența confucianismului şi pentru că pătura conducătoare, alcătuită din grupa celor mai mari intelectuali, a acordat o atenție neînsemnată lucrului manual. Descoperirea şi folosirea maşinilor au aparținut păturii celei mai de jos a societății chineze şi oamenilor obişnuiți şi asta a oprit în mare măsură continuarea dezvoltării cunoştințelor acumulate."

Recunosc faptul că intelectualii chinezi au avut o asemenea însuşire.

"Intelectualii care au avut poziții conducătoare în societate şi care au stat mult deasupra tuturor, au fost în afara cursurilor obişnuite ale vieții; firul întrerupt al dezvoltării cunoaşterii a despărțit gândirea chineză de practică. Ceea ce a amenințat serios progresul societății chinezeşti." Abatele Si aminti de un renumit arheolog chinez pe nume Li Ji şi continuă:" De fapt, pentru ideea pe care am expus-o mai înainte a pledat domnul Li şi eu sunt întrutotul de acord cu el."

La vremea respectivă, el a participat personal, în provincia Henan, în locul numit Anyang, la săpăturile arheologice. În cele din urmă, alți oameni l-au tratat ca pe un om obişnuit, ceea ce l-a determinat să formuleze ideea expusă mai sus. Pe de altă parte, în timp ce a lucrat în provincia Shanxi, în regiunea Datong, conducând cercetări în etnologie, poezie populară, limbă, abatelui i-a fost drept ghid un cerşetor. Acesta i-a facilitat intrarea printre oamenii obişnuiți şi prezența în numeroase locuri care, altfel, fără

acesta, i-ar fi fost inaccesibile. Mai devreme a folosit o altă metodă şi anume dădea câte un yuan pentru un cuvânt dialectal, această formă de "schimb" realizând-o pentru cuvinte noi cu copiii care-l înconjurau în călătoriile sale. Oamenii din locurile pe unde trecea considerau purtarea lui deosebit de ciudată, ba unii chiar l-au tratat ca pe un nebun. Acesta era motivul pentru care abatele Si pleda pentru ideea că, efectiv, cunoaşterea chineză a fost tăiată însăşi de la rădăcină de către savanții confucianişti tradiționali.

"Privit din alt punct de vedere, motivul pentru care China a fost încetinită în devenirea ei ca stat modern este acela că i-a lipsit ideea de dreptate şi democrație." Abatele continuă: "Dreptul chinez, din cele mai vechi timpuri, cu toate că avem dreptul dinastiei Tang, dreptul dinastiei Song, dreptul dinastiei Ming, dreptul dinastiei Quing, în esență este doar un anumit fel de drept, acela fiind dreptul care prevede pedepse pentru cei care încalcă legile; de fapt o culegere de măsuri punitive pentru încălcările legii pentru aceia care încalcă în orice fel legile/dreptul. Ştim că avem două feluri de drept roman, unul este dreptul general-popular, pe care-l cunoştea poporul şi care se referea la drepturile pe care le avea fiecare individ la venirea sa pe lume; iar celălalt a fost dreptul punitiv, pe care oamenii trebuiau să-l cunoască deoarece prescria ce pedeapsă se primea pentru o anumită încălcare sau alta a legii . Aceste două drepturi şi-au croit drum şi au mers spre protejarea individului şi protejarea altui om. De aceea au prețuit mult şi au respectat oamenii dreptul. Contrar acestui lucru, înainte de a se ajunge la occidentalizare/westernizare, China a avut oarecare idei despre aşa-zisele drepturi individuale, oamenii chiar crezând că propriile vieți şi sorți le sunt dăruite din partea împăratului. Şi să nu mai vorbim despre altele. În societatea tradițională chineză, puternicii zilei au domnit în numele moralei: domnitorii au fost ca nişte părinți ai poporului. Indiferent dacă au provenit din familii sărace, unii oameni, totuşi, de cum au dobândit puterea, nu doar că nu au luat în seamă originea lor, ci din vocabularul lor se vede că au tăinuit intenționat aceasta, deoarece era ofensatoare ideea că săracii sunt săraci din cauza lenei lor şi că merită o astfel de viață." Abatele Si continuă: "În al doilea rând, progresul civilizației chineze până la începutul dinastiei Quing a reprezentat apogeul ei. Ea considera despre sine însăşi că este cea mai bună. A şi avut o asemenea psihologie care, la modul simplu, a împiedicat să se accepte ceea ce venea de afară. Permanenta insistare că e cea mai bună, ca şi împietrirea sistemului în felul său, i-au împiedicat pe chinezi să-şi dezvolte capacitatea de a învăța de la alții.

În al treilea rând, chinezii s-au convins de puterea navelor şi tunurilor de război şi când au descoperit că este necesar să cunoască şi să stăpânească ştiința şi tehnica occidentală, pe scena politică internă a Chinei s-a ajuns până la exprimarea a numeroase contradicții şi conflicte. Pentru opțiunea de a se trimite în Occident un anumit număr de oameni pentru a studia acolo cuceririle ştiințifice şi tehnice, de asemenea nu a existat o strategie politică unică. Şi de comparăm acest proces cu Japonia, vedem că Japonia a fost de departe mai sistematic. Ei au înțeles imediat că aceasta este o problemă de supraviețuire şi au ales şi trimis rapid cele mai mari talente ale lor să învețe în Occident.

Am văzut cu ochii mei studenți chinezi care, pe vremea aceea, au ajuns în Belgia", spuse abatele. "Unii dintre ei au fost de slabă calitate, nefiind în stare nici să susțină examenele prevăzute anume pentru ei, astfel că au fost exmatriculați. Însă, cu toate acestea, ei au rămas în Belgia, întrucât guvernul chinez nu a vrut să-i schimbe cu alții, capabili. Japonia a procedat altfel. Alegerea de către ei a talentelor a fost foarte dură. De cum nu obțineau rezultatele aşteptate, cei în cauză erau imediat întorşi în țară, iar în locul lor

trimiteau alți studenți. La terminarea studiilor, trebuiau să se întoarcă în Japonia şi să ajute la construcția țării. În educarea studenților chinezi a lipsit o asemenea măsură eficace.

În al patrulea rând, China nu scoate atât de mult în relief specificul național aşa cum o face, de exemplu, Israelul. Chinezii ascultă în toate glasul sorții. Israelienii au un *fight back* foarte accentuat şi când dau de greutăți ei se luptă cu ele, cerându-i părții adverse să plătească prețul pentru asta. În timp ce chinezii spun în mod obişnuit: *fie, fie*, şi şterg totul dintr-o trăsătură...

În al cincilea rând, chinezii nu ştiu ce înseamnă un regim întemeiat pe drept. Germanii, indiferent ce fac, fac după lege, cu un puternic accent pe respectarea disciplinei. În aceasta ei nu au egal în lume. Acesta este motivul pentru care Hitler, în vremea sa, a obținut un succes deosebit. El a realizat aceasta în baza faptului că împrejurările i-au fost favorabile şi pentru că a fost înconjurat de deosebitul popor german şi nu pentru că ar fi fost el deosebit de talentat. Poporul a fost bine *antrenat*. Acesta este unul din motivele de bază pentru care Germania, după înfrângerea sa în cel de al doilea Război mondial, şi-a regăsit rapid drumul reconstrucției. Chinezescul *"nu există modalitatea"* se bate cap în cap cu germanul *"respect al legii"*.

"Dacă privim conținutul celor cinci puncte de mai sus, vedem de ce reînnoirea în China decurge atât de lent. Chiar că există o mulțime de motive pentru care se întâmplă astfel."

Abatele îşi termină analiza din toate punctele de vedere, după care se cufundă îndelung în tăcere.

"Ştii", îmi spuse apoi, "că eu am ajuns prima dată în China în anul 1937? Cu mult înainte de a ajunge acolo, am fost vrăjit şi am cultivat un mare interes pentru ea. La patrusprezece ani am citit pentru prima dată povestea lui Mateo Ricci despre China. El a semănat acea sămânță care m-a adus în China. Pe lângă asta, a mai existat un lucru care mi-a stârnit curiozitatea față de chinezi şi, într-un fel, m-a motivat să aduc hotărârea de a pleca în China.

Anume, cândva demult, a citit un interviu pe care l-a realizat cineva la new York cu Pearl Buck*. La un prânz cu studenți chinezi, ea a spus deschis că se pregăteşte să traducă romanul clasic chinez *Shuihuzhuan*, aceasta pentru a apropia literatura chineză de occidentali. Studenții chinezi i s-au împotrivit imediat considerând că părțile întunecate ale societății chineze, care erau legate de haiducii chinezi, de răpirea comorilor însoțită de crime, de scene sălbatice de canibalism, vor dărâma imaginea chinezilor în ochii străinilor. Au fost însă de acord ca Pearl Buck să traducă acele pasaje care vorbeau despre curățenia şi bunătatea poporului chinez. Abatele Si, care a fost afectat de un asemenea mod de gândire al studenților chinezi, spuse: ei sunt pătura intelectuală cea mai de sus şi pledează pentru o asemenea ideie. Apreciază că romanul *Shuihuzhuan* face China de ruşine. Oare este posibil ca ei să nu ştie că în lume nu există popoare care nu posedă impulsuri şi sentimente sălbatice, precum şi părți întunecate ale naturii umane? Cine ar minimaliza cultura engleză şi opera lui Shakespeare deoarece acesta a descris oameni răi şi femei uşoare? Impresia pe care am dobândit-o cu studenții aceia chinezi este că ei posedă o foarte puternică putere de autoamăgire. Este aceasta o autoamăgire care îi determină pe chinezi să iubească o imagine bună, care face ca ei să iubească ascunderea şi distorsionarea adevărului."

“Au chinezii şi părţi bune?”, am întrebat, dorind să văd dintr-un alt punct de vedere cum îi evaluează pe chinezi acest “străin”.

“Bineînţeles că au”, răspunse abatele, referindu-se întâi la devotament. “La început, chinezii sunt deosebit de rezervaţi, iar mai târziu, după o lungă perioadă de prietenie, ei devin prieteni foarte devotaţi.”

“Ce înseamnă devotamentul?”, l-am întrebat.

“De exemplu, ei vor da totul de la ei pentru a te ajuta şi pentru a te apăra. Pentru a-ţi deveni chinezii prieteni adevăraţi trebuie, evident, multă vreme. Ei sunt pregătiţi să te ajute necondiţionat, fără să caute pentru asta vreun contraserviciu. De aici şi capacitatea deosebită a chinezilor în stabilirea de relaţii *diplomatice*. Posedă şi un simţ înnăscut pentru retorică şi, într-un fel, fiecare dintre ei este un ‘diplomat’. Chiar de sunt efectiv analfabeţi, oamenii posedă o foarte mare putere de convingere şi capacitatea de a-l face pe altul să-i refuze cu mare greutate. Sunt în stare să te aducă într-o asemenea situaţie încât pronunţarea unui *nu* să trezească în tine un sentiment de inconfort şi vinovăţie.”

“Este aceasta partea lor bună?”, l-am întrebat.

“La prima vedere, este vorba de o calitate a trăsăturilor de caracter”, spuse abatele. “Incredibilă este însă răbdarea chinezească, incomparabilă cu nimic altceva.” El a fost martorul vieţii chinuite din satul chinezesc şi a trecut prin întâmplări haotice şi ceţoase ale istoriei chinezeşti. A trăit urcuşurile şi coborâşurile ei. “Nu am întâlnit vreun popor care poate să rabde mai multe nenorociri decât cel chinez.”

“În afară de asta”, continuă abatele, “chinezii nutresc un mare respect pentru cunoaştere şi pentru dobândirea cunoaşterii ştiinţifice şi socotesc învăţătură drept foarte importantă.”

“Bo Yang spune despre chinezi că le place să meargă la şcoală, însă nu le place să citească şi se poartă *studios* faţă de cărţi”, mi-am exprimat eu bănuiala, apoi l-am întrebat: “Ce părere ai despre asta?”

“Chinezilor le place şcoala, nutresc înclinaţie şi admiraţie faţă de învăţătură, însă, cinstit să fiu, nu-mi sunt clare motivele lor.”

Abatele, care de zeci de ani studiază limba chineză şi cele mai vechi scrieri pe oase de animale şi care a ajuns pe un loc înalt în lumea chinezească a ştiinţei devenind membru al Institutului de Stat de pe lângă Academia de Ştiinţe – o instituţie de cel mai mare renume -, spuse:

“O bună parte din şederea mea în China a fost de o asemenea natură încât în cea mai mare parte am fost împreună cu oameni din păturile de mijloc şi de jos ale societăţii. Rareori am avut contacte cu chinezi din cercurile mai înalte şi de elită. Am observat că printre aceştia există o mulţime din cei care sunt drepţi, distinşi, caritabili, însă în acelaşi timp există în ei ceva ce nu se schimbă niciodată: păturile mai înalte şi de elită nu simt că nedreptatea serioasă se naşte în însăşi partea sistemului social chinezesc tradiţional. Iar un asemenea sistem încă se mai menţine, într-un fel. Chiar dacă, uneori, se comportă cu multă compasiune faţă de anumite fenomene sociale, ei, ca mari intelectuali, nu au nici puţin habar despre faptul că poartă şi ei o parte de vină pentru asta şi că ei sunt aceia care trebuie să iniţieze schimbări în societate. De la început până la sfârşit, unica lor poziţie a fost să nu dorească nici un fel de schimbare.”

Îmi amintesc de faptul că şi bătrânul istoric chinez Si Maguang a fost de asemenea un bun exemplu pentru asta.

“A păstra existentul, a nu tânji după schimbări, acesta este spiritul confucianismului.” Abatele Si observă că m-am cufundat în gânduri şi adăugă: “Cu siguranță că oamenii din păturile de mijloc şi inferioare ale societății nu sunt pe deplin nevinovați în construcția modernizării societății în ansamblu. Însă eu am toată admirația față de spiritul lor care este în stare să suporte chinurile, să îndure la nesfârşit munci chinuitoare, precum şi față de proverbiala lor politețe şi comportamentul lor rafinat. Chiar dacă le este uneori vocabularul simplu, pentru mine ei nu au pierdut niciodată înclinația pentru sentimente adânci şi rafinate.”

După o asemenea descriere bogată a culturii tradiționale chineze, exprimată obiectiv de abatele Si, am mai dorit să aud poziția sa față de confucianism.

“Tu conteşti pe de-a-ntregul valoarea confucianismului?”, l-am întrebat.

“Trebuie spus astfel”, adăugă el, “acestea sunt părerile mele despre influențele negative ale confucianismului şi, cândva, m-am contrazis şi eu din cauza aceasta cu gândirea altora. Recunosc că există diferite păreri asupra acestui lucru. Însă, vorbind la modul general, direcțiile confucianiste întemeiate mai târziu nu i-au adus poporului chinez nici un pic de bine. Chiar dacă în învățătura confucianistă timpurie a existat ideea despre *dreptul la schimbarea revoluționară a tiraniei*, s-a născut şi asta ca un fulger strălucitor. Totuşi, mai târziu, nu a existat nimeni care să urmeze ideea respectivă. Chiar şi de ar fi fost, acest lucru nu a avut nici un fel de influență!”

“Atât am vorbit despre defectele chinezilor încât cred că s-a terminat cu mine. Cu siguranță că vor fi mulți din aceia care se vor mânia pe mine pentru asta.” Abatele Si îşi repetă îngrijorarea, fiind de părere că este foarte periculos ca un străin să-i critice pe chinezi. Deoarece leacul care ajută este în aparență amar.

“Însă această ‘poveste dezgustătoare’ a mea nu este nici pe puțin îndreptată spre insultarea chinezilor. Ceea ce unii oameni nu pricep nicidecum. Ca şi când nu pot să găsesc ceea ce caut şi, în glumă, le spun celor din jurul meu: Chiar că am nevoie de o femeie! Cineva poate crede că vorbele mele încalcă normele stabilite ale societății şi mă privesc ca pe un abate cu un comportament necorespunzător. Nu-i aşa că este amuzant?!”

“Am înțeles cuvintele tale”, i-am spus abatelui Si. După care am adăugat:

“Te înțeleg pe deplin deoarece nici eu nu pot deseori să găsesc ceea ce caut. Se pare că mie femeia îmi este mai necesară decât ție.”

LACRIMA

Câteva zile înainte de a pleca din Taiwan în călătoria mea anuală prin Europa de Est, am participat la sărbătorirea unui foarte prețuit praznic chinezesc - Festivalul Mijlocului de Toamnă. După praznicul de Anul Nou, acest festival este pentru chinezi cea mai importantă zi a noii adunări, ziua când se face schimb de daruri şi lumea se bucură de cina în familie. Până târziu în noapte, se adună cu toții pentru a admira cel mai frumos clar de lună ce se poate vedea de-a lungul unui an. Dacă cineva este împiedicat să fie

împreună cu cei dragi, cu siguranță că nu se va simți prea bine din pricina asta. Datorită vremurilor tulburi în care a trăit, poetul chinez din secolul al VIII-lea, Bai Ju-yu (772-846), a fost despărțit de familia sa. În poeziile pe care le-a scris în vremea cinei din Mijlocul de Toamnă se găseşte şi următorul vers: “Pe când privim împreună strălucitorul clar de lună, lacrimi ne roiesc în ochi. La fel e nostalgia acestei seri pe care, risipiți prin lume, o purtăm în inimile noastre.” În asta se vede importanța festivalului.

Am petrecut şi eu în acest an sărbătoarea Mijlocului de Toamnă în familie, bucurându-mă de clarul de lună. Însă acum luna a fost deosebită. Nu a fost lună plină, ci un ceva care se întâmplă o dată la o sută de ani: eclipsă totală de Lună. Am fost trează toată noaptea, aidoma tuturor, şi am căutat entuziasmată cu privirea Luna care, puțin câte puțin, era înghițită de umbra Pământului. Am ştiut cu toții în clipa aceea că, peste un veac, la următoarea eclipsă, nu vom mai asista.

O sută de ani înseamnă pentru fiecare o perioadă lungă de timp, ceva ce omul cu greu îşi poate imagina. O zi în munți, o mie de ani pe pământ. În cele din urmă, o astfel de viziune a existat doar în basmele despre nemuritorul Wang Zi-qiao, pe când în viețile noastre de muritori toate îşi au timpul şi sfârşitul lor. Urmărind Luna, m-am întrebat spontan: Veacul pecare noi, ca omenire, îl vedem doar ca pe o canoe din care vâslim prin marea mare a timpului se găseşte în uriaşa dimensiune a pământului şi cerului? Ori e doar o mişcare de moment a valului? Sau, privind de pe o altă planetă omenirea pe Pământ, alte creaturi ar putea probabil să vadă altfel timpul?

Pentru Întâlnirile internaționale ale scriitorilor, care se țin anul acesta la Belgrad, a fost aleasă ca temă: “Timpul deciziei”. În concordanță cu mai sus-pomenitul curs al ideii, sensul “timpului” a devenit foarte inaccesibil şi neclar. Ba, mai mult, ce fel de “hotărâre” trebuie adusă? Cine va aduce această “hotărâre”? Dacă noi, scriitorii, trebuie să fim printre aceia care hotărăsc, ce îi va aduce omenirii această “hotărâre”? Ce va evolua? Ce se va creea? În afară de asta, de se va ajunge la o asemenea hotărâre, câți o vor acepta?

În timpul celor patruzeci de ani de rătăcire prin Peninsula Sinai, Moise şi-a condus poporul şi în acest timp a născocit legile vieții în societatea umană a civilizației occidentale. Confucius a făcut vizite timp de douăzeci de ani şi astfel a devenit figura dominantă a principalelor cursuri ale culturii Orientului. A dezvoltat un sistem unic de guvernare care a îmbinat moralul cu politica, un lucru care a înflorit în Orient mai mult de două mii de ani. Însă bastonul lui Moise şi toiagul lui Confucius nu pot aduce la ordine lumea tehnico-ştiințifică de astăzi, întrucât în această lume dezvoltarea bunurilor materiale aleargă nebuneşte înainte, rezultând astfel o exploatare peste măsură. Pe de o parte există suprapopulare din cauza natalității necontrolate, iar pe de altă parte există sărăcie şi sterilitate. Repartizarea resurselor mondiale dovedeşte că există o uriaşă inegalitate.

De exemplu, specialişti în computere născocesc în mare număr lucruri care nouă, scriitorilor şi poeților, ne permit să stăm dinaintea calculatorului şi, prin lovirea unei tastaturi silențioase, să ne transmitem gândurile, ideile, sentimentele şi viziunile cu viteza luminii şi aceasta dintr-o parte a lumii în cealaltă.

Noi scriem neîncetat, corectăm neîncetat, îndreptăm şi tipărim. Se distrug cantități uriaşe de hârtie şi copacii cad unul după altul nu doar din cauza ploilor, ci şi din cauza noastră. Oceanele devin drastic mai calde, ghețarii polari se topesc, iar la variațiile din atmosferă se ajunge într-un mod necunoscut. Undeva, departe, nenorocirile se țin lanț; aici, aproape, specialiştii în informatică ne avertizează că modelul de calculator pe care tastați

este deja învechit şi din cauza asta nu e posibil să redeschideți fişierul dorit, astfel că vă este necesar un model nou... Dar... Poate încă mai aveți una sau două antichități pe undeva prin vreun cotolon, care aşteaptă să vă debarasați de ele...

Iată, ajunge să ne salute un nou veac. Încă un veac în care dorințele omeneşti se reproduc asemenea celulelor canceroase. Fiecare ființă omenească devine interpret al țapului ispăşitor care analizează câte ceva cât e ziua de mare, adună iar, cârpeşte şi din nou realizează ceva, hotărât să mărească productivitatea. Şi nu doar că producătorul acesta doreşte să producă diverse lucruri incredibile ale culturii materiale, ci doreşte să cloneze vietăți, ba chiar pe însuşi omul. Aflu apoi din mass-media că în Taiwan oamenii doresc să importe maşini care să congeleze corpul omenesc, iar acesta să aştepte să fie reînviat în veacul următor.

Viitorul, lumea veacurilor viitoare, va umple casele noastre cu tot soiul de aparate de comunicare cu cosmosul. De la Pământ la Jupiter. Atunci se vor evidenția oamenii în a arăta mărcile microfoanelor lor. Lungimea de undă şi volumul se vor regla după dorință. Vor lua locul pachetelor de țigări pe care le îndesau odată oamenii prin buzunare. (Acele țigări,cândva un simbol al modei, stilului, frumuseții şi maturității, însă de multă vreme abandonate. Fumătorii sunt inamicii opiniei publice. Acum, măsura standardului este mouse-ul) Au cu toții dreptul să vorbească şi aceasta fără limite. Şi totuşi, undele electrice se suprapun peste altele. Astfel se ajunge la “sunetul fatal”. De aici, apar noi probleme în comunicație. Oamenii reproduşi şi înviați artificial oricum vor comunica greu. Următorul mileniu va fi timpul mass-media fără comunicații.

Prietenul meu este specialist în calculatoare. Întotdeaun când mă vizitează insistă să mă îndrume în cele mai noi taine ale informaticii. Odată mi-a spus cât de mult l-a ajutat calculatorul: a făcut o compilație a tuturor operelor prietenilor săi scriitorii, împreună cu datele aparițiilor, numele editorilor, codurile ISBN şi tot ceea ce se referă la date despre operă. La care l-am întrebat: “Care dintre poeziile mele îți place?” Mi-a răspuns: “Nu citesc niciodată poezii. Sunt prea uşoare.” Poate e pentru că a spus exact, deoarece pe lângă tot hardware-ul existent, poeziile sunt într-adevăr prea uşoare. Dar, din cauza asta, am întors spatele acestor ore ale sale. Acesta este încă un exemplu de comunicare nereuşită. Despre comunicare în ceea ce priveşte clonarea şi reînvierea oamenilor să nici nu mai vorbim.

În veacul următor, când vom sta ghemuiți dinaintea fabricilor uriaşe, vom privi cum ies tone de reziduuri şi nu se duc nicăieri. Gunoiul se va aduna prin grădinile şi curțile noastre şi ne va răni sufletul, ne va distorsiona gândirea şi ne vom lăsa pe seama celor neînsuflețiți. Poate exact în acel moment vom simți nevoia de a plânge. Da, acestea sunt lacrimile despre care vorbeşte poetul chinez din secolul al VIII-lea, Bai Juyi: “*Pe când privim împreună strălucitorul clar de lună, lacrimi ne roiesc în ochi*.”

Câtă vreme, în veacul care vine, poeții şi scriitorii pot să “hotărască” indiferent ce, cu siguranță că i-ar înapoia omenirii o asemenea lacrimă.

ORBUL PIPAIE IN INTUNERIC

“De nu ar fi fost Întâlnirile internaționale ale scriitorilor, de nu aş fi venit la Belgrad...”

Stăteam şi discutam despre o culegere de poezie. Dezbăteam cu atenție şi detaliat şi desfăşuram încet-încet sensul poeziilor. Rezultatul a fost că fiecare dintre noi s-a ales cu diferite lucruri. Unul a luat din poezii forță şi noi idei incitatoare; altul s-a ales cu semnificații întotdeauna prețioase, adânci şi veşnic colorate; altul, cu o arhitectură solidă a textului şi o muzică a stihurilor care fascinează. Iar dacă este aşa, atunci poezia este o prea-frumoasă imagine, o învățătură ce avertizează şi o ciudat de armonioasă muzică.

Pe de altă parte, când ne bucurăm de o reuşită operă de artă, indiferent dacă este vorba despre pictură, sculptură etc., ne aşteptăm ca ea să ne ofere viziunea frumosului şi posibilitatea de a ne bucura în asta; acea lucrare trebuie să stârnească în suflet imaginația poetică, dar şi mai mult să ne trezească în gânduri principiile după care cântărim lumea. Această multiplă funcționalitate se leagă de o reuşită lucrare artistică şi ne determină să păstrăm şi să cultivăm această lucrare. Ca şi când razele de lumină se frâng în prismă şi ies în diferite culori, ceea ce depinde de unghiul din care priviți.

O lucrare literară reuşită, îndeosebi poezia, trebuie să aibă un fel de structură stabilă şi forță interioară. Asta este ca o bucată de piatră dură: îți zgârie palma cu muchiile zgrunțuroase. Însă poate fi şi o bucată de mătase de calitate ce se înfăşoară moale şi tandru în jurul gâtului. Asta este o bucată de lemn aprins, care într-o clipită luminează şi usucă ceea ce este umed şi întunecat în ungherele ascunse ale sufletului tău. Asta este, în momentele de oboseală, perna moale pe patul tău pe care te ghemuieşti şi care îți dăruieşte vise frumoase. Nu văd de ce ar lua cineva doar o parte din funcționalitatea sa.

Orbii din sutra Niepan puteau doar prin pipăitul formelor exterioare să stabilească despre ce este vorba. Astfel au stabilit unii, pipăind un elefant, că este vorba despre o ridiche uriaşă. Cei care i-au pipăit picioarele au stabilit că este vorba de un mai de piatră pentru pisarea orezului. Cei care i-au atins coada au spus că este o frânghie... Este evident că poezia nu e elefantul pe care-l ating orbii. Sunt convinsă de asta.

De aceea, când am aflat că în 1992 tema discuțiilor la Întâlnirile scriitorilor va fi “Scriitorul între morală, etică şi specificul național”, mi-am adus imediat aminte de un proverb din *Chan**. *“Te uiți la un munte şi vezi muntele; te uiți la un munte şi vezi că nu este un munte; te uiți la un munte şi încă mai vezi muntele.”*

Părerea mea este că scrisul e un asemenea proces: ceea ce vede omul cu proprii săi ochi el cercetează şi lasă prin filtrele îndoielii, reflecției şi verificării; în cele din urmă, transformă şi aranjează într-un nou sens şi înțeles tot ceea ce a recepționat. Poeții şi scriitorii se folosesc de propriile cuvinte şi de un mod particular de exprimare pe care acel căutat curs îl face cu un nou punct de vedere asupra “muntelui”. Ca şi o imagine a unui peisaj montan, ba e inaccesibil şi îndepărtat, ba e podiş şi absență; ba întunecat şi tainic, oferind astfel nesfârşite lucruri interesante şi ciudățenii, care poartă un înțeles diferit. Şi aici nu trebuie spus direct şi fără echivoc că dimineața şi în amurg pe munte se prinde burnița, că primăvara puteți uşor ajunge pe munte, că natura se oferă toamna pentru fotografiat, că în noaptea de iarnă se vede albul zăpezii... Lucrarea literară îți oferădeja ea singură toate acestea, explicațiile suplimentare fiind aici doar un surplus netrebuincios.

Pentru chinezii secolului al XX-lea expresia “specificul național” este, de asemenea, o nouă expresie. Aceasta deoarece în China numeroasele minorități naționale

au trăit câteva mii de ani sub dominația poporului Han. “Marea armonie” este idealul după care au tânjit chinezii indiferent dacă era vorba despre politică sau cultură. Am subliniat amestecurile naționale şi intoleranța dintre ele. Chinezii nu numai că au considerat că lucrul acesta este o frână a dezvoltării, ci au privit ca la ceva inadmisibil. De aceea eu, ca şi chinezoaică, când am văzut că “specificul național” se anunță drept temă întâlnirii, nu am ştiut ce trebuie să fac.

Ceea ce mi-a adus aminte şi de anul 1984, când am fost în America, în Iowa, unde l-am întâlnit pe poetul Paul Engle. Când am auzit cum susține că națiunea chineză îi este deosebit de dragă şi că sub greutăți şi chinuri nu se răzvrăteşte şi nu se plânge, am scris*:

“...acceptarea chinurilor
Fără murmur
Nu este însuşirea chinezilor
În venele prin care curg simțămintele lor
Există ascunsă o lamă ascuțită
Supărarea şi furia clocotesc adânc în ei
Sub întinsa mlaştină de apă stătută
Care pe zi ce trece devine tot mai adâncă
Şi tot mai densă
Prețioasa viață
Rara frumusețe
Geniul creator
Virtuțile divine
Sufletul curat mai alb decât cel mai alb clar de lună
Zăvorâte sunt în aceste adâncimi

Cel mai rău de toate este totuşi
Că va veni ziua
Când va porni mlaştina
Să pocnească şi să împroaşte
Foc şi fum
Şi să acopere câmpurile cu cenuşă
Să transforme casele în scrum
Oamenii şi animalele din aceste locuri
În combustibil pentru incendii
Dar şi-atunci vor fi din cei ce vor crede
Că unicul preț ce-l plăteşte omul este chinul
Pentru privilegiul de a-i chinui pe alții -
Pentru această milenară boală
Poporul chinez
Un sfert din omenire
S-a transformat într-un lucruşor
Neputincios, bolnav şi deformat
Al cărui nume nu se poate găsi
Nici într-un dicționar.

Paul Engle este un cunoscut poet american, căsătorit cu scriitoarea chineză Hualing Nieh*. Ei doi au călătorit de multe ori în China şi Taiwan. Paul a publicat o culegere de poezie ce vorbeşte integral despre China şi i-a dat titlul "Impresii din China". Este limpede că iubeşte China foarte mult şi o acceptă cu interes. Însă în ceea ce priveşte problema înțelegerii ființei naționale chineze, avem poziții foarte diferite. Să fie acesta indicatorul în disputa despre "Specificurile moralei, eticii şi ființei naționale"?

Când cunoscutul poet iugoslav Aleksandar Petrov a venit în anul 1992 la universitatea Tamkang din Taiwan pentru o vizită de studii, eu am fost însărcinată să-i traduc. Am fost foarte surprinsă când el, în prelegerea sa despre scrierea textului literar, a vrut, pe neaşteptate, să spună ceva şi despre războiul civil din Iugoslavia, punând accent pe faptul că sârbii sunt o jertfă a mass-media occidentale. Din cauza timpului foarte limitat şi a oboselii mele vizibile, această temă neplanificată a discuției m-a făcut deosebit de nervoasă, astfel că am început cearta cu el. Saşa (Aleksandar Petrov) a spus atât: "Conaționalii mei îşi varsă sângele jertfindu-şi viețile. Cum pot eu în Taiwan să vorbesc doar despre probleme legate de poezie şi literatură...?" M-am liniştit imediat şi am acceptat să-i traduc.

Mă gândesc că dacă nu aş fi venit să iau parte la "Întâlnirile internaționale ale scriitorilor", de nu aş fi fost la Belgrad, nu ar fi fost pentru mine scrisul şi cititul doar un pipăit al orbului prin întuneric?

IDENTITATEA ŞI ÎNȚELEGEREA MEDIULUI VITAL AL LITERATURII DIN HONG KONG

I. Înțelegerea cercului vital al literaturii din Hong Kong

Doar ce s-a lăsat cortina peste ceremonia dedicată reîntoarcerii Hong Kong-ului la țara-mamă, care a fost urmărită de echipe de televiziune, de jurnalişti de la ziare şi reviste şi de către alte mijloace de informare de pe întreaga noastră planetă, că ne şi aducem aminte de întâmplările din istoria chineză contemporană, în care această parte a Pământului a fost despărțită de aspra domnie de o mie de ani a împăraților chinezi de puterile de atunci ale lumii, cu tunurile lor puternice şi cu nenumărate vase de război. Pe pământul ale cărei fortificații naturale din munți şi râuri ei le-au trecut în partea de sud, acolo unde orizontul se lasă molcom şi aproape că se contopeşte cu învolburata, sălbatica apă a mării celei albastre, în fața ochilor se iveşte perla Orientului Îndepărtat - Hong Kong. De-a lungul ultimilor sută de ani, acesta a jucat un rol miraculos. Prin imaginea sa aminteşte de o femeie frumoasă care a adunat în ea, cu adevărat: legendele, delicatețea şi o frumusețe ireală şi indescriptibilă care fascinează şi vrăjeşte. Povestea vieții este desconsiderată şi amară dar, în acelaşi timp, onorabilă şi plină de slavă. Natura ei poartă în sine o trăsătură tragică, însă aventuristă şi provocatoare în acelaşi timp.

La fel ca în toate satele pescăreşti nedezvoltate şi în porturile neînsemnate, în care viața pescarilor este dedicată în exclusivitate pescuitului, asigurării nevoilor elementare ale familiei, protejării de foame şi frig, putem vedea şi astăzi în portul Hong Kong familii care trăiesc pe apă şi care se numesc “oamenii de pe bărci”.

Viața pescarilor a fost în acele vremuri şi mai simplă decât a celor de astăzi. Singurul lor țel a fost supraviețuirea şi nu s-a putut vorbi acolo despre vreo anume literatură, nici de cunoaşterea scrisului şi cititului, care pentru ei reprezinta un lux. De-a lungul unui an, atunci când era mai puțin de lucru, ei plecau la hramuri pentru a lua parte la diferite festivaluri, pentru a a duce ofrandă zeilor şi înaintaşilor, pentru a vizita târgurile şi a participa la alte momente sociale importante. Doar în asemenea momente li se arăta nevoia de a scrie versuri de ocazie*, invitații etc. şi mi-e teamă că aceasta a fost “unica” lor activitate literară.

Însă astăzi, după o sută de ani de când acest oraş a primit statut de colonie, Hong Kong, asemenea unui copil părăsit de patria-mamă, a fost crescut în leagănul conştiinței coloniale. De aici scriitorii şi poeții din Hong Kong au o experiență specifică spre deosebire de chinezii din China continentală, Taiwan, Asia de sud-est, care au aceleaşi preocupări. Această experiență este plină de conflicte, de lupta cu nedreptatea, cu tristețea, dar, uneori, este cuprinsă şi de un noroc inevitabil. Într-un cuvânt, acest proces interior, modelat de la adaptare până la folosirea abilă a împrejurărilor date, de la aranjarea unei situații date până la deplina transformare, a creat opere care au devenit trăsătura caracteristică a literaturii din Hong Kong.

Şi cât ai bate din palme, în decursul acestui veac, Hong Kong-ul s-a transformat într-un centru industrial şi comercial internațional. A devenit locul de întâlnire al cuceririlor ştiințifice şi tehnice, un centru internațional de comunicații şi s-a transformat într-o metropolă de mâna întâi a Orientului Îndepărtat. În condițiile unei economii foarte dezvoltate, micile ambarcațiuni pescăreşti de odinioară ce navigau pe marea lui au devenit cu repeziciune imagini pe panourile publicitare, care au atras turişti din toată lumea să năvălească în oraş. Structurile financiare care înghit efectiv miliarde de dolari de capital nu doar că au devenit o verigă importantă în funcționarea proceselor comerciale mondiale, ci au făcut din Hong Kong un oraş modern, cu o pădure de zgârie-nori, cu lumini de neon ce strălucesc toată noaptea, luminând vălul întunecat al cerului de deasupra părții de sud-est a mării. Viețile oamenilor din Hong Kong au suferit mari transformări, fiind schimbate din temelie. Există atâtea sticle golite şi cutii de tablă numai în strada Languifang* încât pot înghiți sufletele celor din Hong Kong. În strada Zhongzhuan, în Piața Zhidi**, se găsesc prăvălii cu nume cunoscute pe plan mondial, dar câte picioare nu s-au poticnit în pragurile lor?

În ultimii o sută de ani, soarta oraşului Hong Kong s-a schimbat mult şi repede, ducând până acolo încât “structura corporală” a locuitorilor săi să fie experimentată până la nebănuite dimensiuni ale flexibilității şi perspicacității. De vrem să tragem cu ochiul la sufletul locuitorilor din Hong Kong, cel mai bine e să le citim lucrările literare, să facem cunoştință cu creațiile lor artistice şi să ascultă propriul lor glas. Deoarece creația este, prin toate, o oglindă a sufletului.

II. Identitatea poetică a poetei Xixi din Hong Kong.

Alegerea poetei Xixi drept figură principală a textului meu are în sine tot atâtea întâmplări câte necesități. Printre cititorii chinezi nu se află prea mulți dintr-aceia care știu că ea scrie poezie, întrucât este mai cunoscută după romanele și eseurile sale. Nu este ușor să-i găsești prin librării culegerile de poezii, astfel că și eu, absolut întâmplător, am descoperit una dintre culegeri la un prieten. Aceasta purta titlul *"Shiyin*-ul de piatră"* și conținea aproximativ patruzeci de poezii. Am răsfoit-o și mi-a plăcut imediat foarte mult.

Cu un oarecare timp în urmă, mai exact în anul 1991, am început să călătoresc în Europa de Est și să vizitez țări care au fost mai devreme socialiste, ca de exemplu: Iugoslavia, România, Polonia... Soarta a vrut să public *"Antologia de poezie chineză contemporană"***, unde am inclus lucrări ale poeților din China continentală și Taiwan, ale așa-zișilor chinezi "de peste ocean", printre care, evident, i-am avut în vedere și pe poeții din Hong Kong. Însă când am descoperit poezia lui Xixi, era deja târziu să o includ în culegerea mea. Ediția în limba sârbă văzuse deja de multă vreme lumina zilei, în timp ce ediția română se afla sub tipar. Faptul că Xixi a rămas pe dinafară a aruncat o umbră întunecată asupra sufletului meu. Am apreciat că, lui Xixi, indiferent că volumul ei avea numai patruzeci de poezii, privit din punct de vedere al schimbărilor istorice, îi revenea efectiv un loc deosebit de important în acțiunile poetice serioase și autentice ale poeților din Hong Kong.

"Autentic" este un cuvânt tipic pentru felul de gândire al chinezilor. Înainte cu o mie de ani, în timpul lui Confucius și Meng Zi exact despre asta s-a vorbit. Să-și fi "păstrat" acest cuvânt, o dată cu trecerea timpului, forța originală și înțelesul? Astăzi, în această lume mare, când totul se schimbă cu o viteză înfricoșătoare, ce anume mai este în stare "să-și găsească propriul loc", "să rămână neschimbat din punct de vedere al sorții" și să"existe"?

Trăim în era informaticii, a mass-media, a business-ului, a consumului care aproape că au tăiat firele de legătură cu mediul cultural. Perfecționarea neîncetată a armelor, schimbarea modului de acumulare a cunoștințelor, lărgirea posibilităților comunicării rapide a informațiilor, toate au influențat sinteza rațională a sistemului nostru de gândire, care a determinat reconstruirea viziunii noastre asupra valorii, de la politică, societate, istorie și până la literatură, artă, estetică, arătând tot mai mult tendința spre instabilitate și relativism. Dacă ne folosim de limbajul criticii, atunci putem spune că toate își au valoarea lor "multipolară". Dacă tot trăim în asemenea timpuri, care ar fi atunci înțelesul expresiei pe care înaintașii noștri l-au descris ca "autentic"*? Pentru această atotcuprinzătoare și completă expresie a vieții și orientare înspre căutarea perseverentă nu este ușor să găsești în limbile oocidentale un echivalent cu un singur înțeles. Eu am propus un cuvânt care mi s-a părut acceptabil și anume: *identification*.

Principalul motiv care m-a determinat să aleg poezia lui Xixi intitulată "*Oaza*", care vorbește despre buna ei dispoziție, este credința mea că exact această poezie a ei arată cum se descurcă și cum se adaptează cu abilitate un poet într-un mediu ce se schimbă rapid și radical, în decursul ultimilor o sută de ani de împletire a sorții Hong Kong-ului și istoriei chineze. Astfel, Xixi, pe care o cunoșteam, era scriitoarea care nu-și ascundea dragostea pentru literatura occidentală. Pe lângă poezia Anglie, Americii, Franței, Germaniei și Mexicului ea mai dovedea interes și pentru poezia unor țări mai mici din America Centrală și de Sud. Ea deseori le analizează și le traduce operele. Dacă facem comparație între poeziile pe care le-a scris în culegerea "*Shiyin-ul de piatră"*, apreciez că

Xixi a dovedit chiar aici cum se poate realiza acel *identification* într-un anumit mediu înconjurător.

Oaza

(Xixi, Hong Kong)

Poate
pot aici
să continui
să sădesc câteva soiuri de porumb
să cresc câteva oi
să țes câteva pânze
să împletesc câteva căciuli colorate
şi să trăiesc astfel
La ce-mi trebuie
expoziții ale impresioniştilor
nu mă interesează zborul cu nava cosmică
să ajung cât mai repede la festivalul filmului
Aici nu există vederi
nu există hărți geografice
pot să încep
să învăț să pictez
şi să reproduc în detaliu
copacul verde
pasărea iute
floarea pe munții stâncoşi ai Hong Kong-ului
Vi le voi trimite
dacă vă plac
să le puneți în ghiozdanele de şcoală
şi să le duceți la şcoală
Să le privească elevii
Şi să le spuneți
Să le spuneți copiilor
că nu trebuie pentru toate
să se piardă speranța
chiar şi în deşertul Gobi
încă mai există o oază ciudată

În vacanța de vară
veniți să mă vizitați
să vă coc
o turtă de mălai
să fac un vin
să tai în felii un pepene galben
aştept venirea voastră
Până atunci

cu siguranță că voi învăța să cânt
la tambură
şi cu siguranță voi tăia
o oaie pentru voi
şi vă voi dărui să luați acasă
urechiuşe de oaie

În timpul liber
să vă mai amintiți de mine
trimiteți-mi vă rog o scrisoare
şi scrieți-mi
ce e de nou pe la voi
trimiteți-mi vă rog
poveştile pe care le-ați scris
poeziile pe care le-ați recitat

De sunteți ocupați
cu temele de casă ale copiilor
cu examenele elevilor
cu întâmplări amoroase
ori cu altceva
Vă voi înțelege
dacă m-ați uitat
deja
şi asta voi înțelege
Bine atunci
uitați-mă

UN RESTAURANT FAST-FOOD ŞI O MAŞINA DE DIAMANT

Paralelă între poezia postmodernistă
a poetei Xixi şi cea a poetului iugoslav
*Dušan Pajin**

Restaurantul fast food

(Xixi, Hong Kong)

Deoarece nu ştiu să curăț peştele

Deoarece de cum văd viermele pe el arunc conopida
pe geam
Deoarece prăjesc carne de vită ce seamănă cu o scoarță
de copac
Deoarece fierb orezul astfel încât întotdeauna mi se arde
Deoarece când prăjesc ouă uit să le sărez
Deoarece indiferent ce pregătesc untura fierbinte îmi
arde întotdeauna degetele
Deoarece de cum văd fum de petrol îmi încrunt
sprâncenele întrucât nu pot
să plătesc un cuptor pe gaz şi curent
Deoarece apreciez că a cheltui zilnic aproape trei ore
cu pregătitul prânzului înseamnă pierdere de timp
Deoarece îmi place să mă plimb liberă pe stradă
Deoarece când mi-e foame doresc să pun cât mai repede
ceva în stomac
Deoarece m-am învățat să scot ceva bani şi
să mă cinstesc cu un prânz
Deoarece înăuntru este înghesuială iar peste tot în jur
culori ca la Van Gogh
Deoarece pot să aleg liber între orez cu mazăre şi
răcuşori ori sendviş
Deoarece oricând pot să comand o răcoritoare sau
o cafea spaniolă
Deoarece apreciez că nu e necesar să complicăm
lucrurile ce se pot rezolva simplu
Deoarece munca mea mă oboseşte atât de mult
Deoarece mi-este mereu lene să spăl vesela
Deoarece de cum scap un pahar sau o farfurie pot să fug
repede afară
Deoarece mă împotrivesc datului de bacşiş
Deseori mă duc la un fast food

Înainte de a mă decide să spun câteva vorbe despre această poezie a poetei Xixi, am optat să o analizez folosindu-mă de termeni ai esteticii occidentale. De fapt, această poezie se află în cea de a doua parte a culegerii “Shiyin-ul de piatră” şi este una ce poartă în sine spiritul metropolei. Într-o asemenea societate civilizată tipică a unui megalopolis cum este Hong Kong, dacă într-o culegere cu un asemenea profil nu se găsesc măcar două-trei asemenea poezii, oricât ar fi, dealtfel, de moderne formele poeziei, oricât de nouă ar fi compoziția lor, oricât de bogată le-ar fi gramatica de întorsături creative, ele nu ar fi în stare să prezinte modernul Hong Kong, marele oraş care posedă spiritualitate şi conținuturile unei vieți care adună în acelaşi timp sufletul şi trupul a ceea ce numim modern. Şi când vorbim despre epoca informatică, despre societatea culturii de consum, despre societatea mass-media, despre timpul postindustrial etc., dacă nu fo-losim anumite expresii ale postmodernismului care astăzi, în lumea ştiinței, provoacă dispute

interminabile, dacă nu folosim puţin aceşti termeni la modă şi predispuşi la joc, cu greu vom intra în dispută cu dumneavoastră. Din acest motiv, intenţionez ca în eseul care urmează să analizez pozia lui Xixi din unghiul “postmodernismului”.

“Restaurantul fast food” se află oricum în legătură directă cu “cultura mâncării rapide” . În mod obişnuit se spune că expresia “fast food” e un termen negativ, este o “deconstrucţie” şi o “subversiune” în raport cu treptat dezvoltata şi predispusa la ordine cultură a acţiunii ortodoxe, fine, profunde şi de bun gust. În acelaşi timp, asta înseamnă că expresia respectivă este un fel de fenomen cultural căruia îi lipseşte puterea creatoare originară şi care, datorită acestui fapt, se poate repeta de nenumărate ori. Una peste alta, poeta Xixi a întrebuinţat în această poezie de nouăsprezece ori cuvântul “deoarece”, pe care l-a aşezat la începutul versului, pentru ca în cel de al douăzecelea vers să spună hotărâtă şi bucuroasă: “mă duc la un fast food”.

În construcţia versurilor acestei poezii se foloseşte metoda “repetiţiei”. Este discutabil dacă structura gramaticală bazată pe o astfel de repetiţie se poate pune la egalitate cu “repetiţia” despre care vorbeşte Walter Benjamin în lucrarea sa publicată în 1936 sub titlul: “The work of Art in the Age of Mechanical Reproduction”, aşa cum discutabil este şi dacă poeta a împrumutat asta de la el. La Xixi, acest fel de “repetiţie” în vers nu este un produs al mişcărilor mecanice şi nu a izvorât nici dintr-o mişcare nehotărâtă, ci este o încercare de a se convinge pe sine o dată, de două ori, de trei ori ş.a.m.d. Este evidentă intenţia ca, în felul acesta, să se ajungă în mod cert la autoîncurajare. De aceea, în cel de al douăzecilea vers, ea poate să accepte cu claritate ceea ce urmează inevitabil şi se trage din epoca mentalităţii mass-media şi de consum: “Deseori mă duc la un fast food”.

Această poezie ne oferă o vedere a peisajului metropolei civilizate care poate oferi pieţei tot ceea ce se întâmplă în viaţă, o piaţă ce, iarăşi potrivit punctului său de vedere, pune totul în ordine. Este la fel cu ceea ce Jean-François Leotard a denumit drept modernism “rezidual”, “eclectic”. Toate “gusturile” şi la fel şi toate cererile se pot găsi pe piaţă. În această vedere a peisajului metropolei, “orezul cu mazăre şi răcuşori” şi “sendviş” sunt singurele alternative ale concetăţenilor ei, ceea ce înseamnă că individualul se pierde definitiv şi dispare. Artistul serios, aşa cum este Van Gogh, poate să se schimbe cu “înghesiala din interior şi diversitatea culorilor” şi asta este ceea ce numim “realitate virtuală” (virtual reality) a epocii postmoderniste. O asemenea de societate arată cu prisosinţă lucrul despre care vorbea Jean Bardillard: “diversitatea spectacolului”.

Maşina de diamant

(D. Pajin, Iugoslavia)

În fiecare dimineaţă în autobuz
Mantra marii treziri -
Nu discuta cu şoferul
Nu te rezema de uşi

Mandala maşinii de diamant:
Sistemul zonei transportului urban.
Cei iniţiaţi distrug harta

Pentru Cununa verde şi nirvana.

În timp ce se iveşte sansara
De-a lungul fațadelor şubrede
În goliciunea ferestrelor
Îmi văd chipul dinainte de naştere.

Buhăit de odihnele târzii
Înghesuit între viitorii Budha
Mă chircesc de compătimire
Şi de mirosul rău.

După miezul npții
Nu există sosiri, nu există plecări.
Unde au ajuns călătorii
După nouăzeci de ani de transport urban?

În această poezie, poetul pleacă dimineața cu autobuzul; autobuzul este mijlocul de transport şi, în acelaşi timp, "maşina de diamant" în care se meditează la Budha. Călătoria, ce se repetă în fiecare zi, parcă este o mantră budistă, fără început şi fără sfârşit. În viață, unul se duce la piață, altul meditează pentru a atinge starea de nirvana. Şi cu toții trebuie să ajungă în autobuz şi să-şi composteze biletele, ceea ce este o repetiție fără de sfârşit. Poetul a văzut clar că moartea şi naşterea, noile şi părăginitele fațade ale clădirilor sunt toate doar o încarnare a vieții ce seamănă cu lampioanele mişcătoare. O asemenea imagine l-a determinat pe poet să spună: "în golul ferestrei se vede o față înainte de naştere" şi, într-un asemenea mod, şi-a demarcat *Drumul*. În vreme ce-l înconjoară masa confuză de oameni cu fețele trase, poetul, înecat în miasma transpirației lor, cu tristețe şi compătimire se întreabă despre veşnicia distrugerii vieții omeneşti.

Acest simplu "ritual" de dimineață al cetățenilor metropolei poetul l-a surprins astfel: "nu există sosire, nu există plecare" şi aceasta este "realitatea" pe care oamenii trebuie să o cunoască în mod clar şi nu cine ştie ce realitate virtuală.

Am luat această poezie a poetului iugoslav (unii ar zice din "fosta Iugoslavie") ori "sârb" Dušan Pajin, "Maşina de diamant", pentru a o compara cu poezia "Restaurantul fast food" a lui Xixi şi pentru a arăta cum şi poeții din Vest şi cei din Est caută calea autosalvării în timpurile marilor turnuri şi schimbări. Şi aceasta întrucât unul din aşa-zisa societate socialistă, care, peste noapte, o dată că prăbuşirea zidului berlinez, începe să marcheze intrarea în societatea societății capitaliste de consum, ce conduce mişcarea cursurilor mondiale; iar celălalt este integral scufundat în societatea capitalistă acoperită cu poleială şi filigranuri şi aceasta din metropola care insistă să mențină concurența şi să nu rămână cu nimic mai prejos. Ce fel de poezie scriu aceşti poeți? Este o întrebare ce merită atenția noastră. Deoarece în timpurile în care trăim , poezia nu mai aparține nici unuia dintre genurile literare, ci este un spic de iarbă tămăduitoare ce te scoală din morți.

În fiecare început de eră, întotdeauna se întâmplă astfel, există vestitori ce simt şi care se luptă pentru schimbarea nici pe puțin nedureroasă a culturii. Aceşti oameni cu idealuri mărețe aparțin unui asemenea tip încât unii dintre ei produc idei noi ce călăuzesc

societatea; unii oferă noi trenduri ideologice; alții se dedică pe deplin muncii creatoare şi se află în avangarda noilor stiluri în artă, a noilor curente literare...

Neschimbata soartă omenească: aşa cum Sisif îşi împinge veşnic piatra şi stăruie să o împingă până în vârful muntelui. Părți ale previziunilor lui Marx din veacul al nouăsprezecelea au fost, oricum, progresiste şi astăzi sunt pe deplin confirmate. Acum ne întâlnim cu epoca ştiinței şi tehnicii, a informaticii, a mass-media şi a comercializării a tot ceea există, o epocă în care sunt relevate simptomele care arată că armele îl domină pe om. Ce fel de răspunsuri au oferit poeții la aceste provocări ale timpului? Societatea de consum este ca un torent nou sosit ce poartă în sine motorul uriaş al timpurilor postindustriale. Pătrunde în forță şi pare că are intenția să ne înece. Cum vom găsi "arca lui Noe" în noua epocă? Cum vom trece peste această catastrofă?

Dušan Pajin, care trăieşte într-o țară ortodoxă, se întâlneşte cu dispariția întregului sistem de valori şi el s-a întors spre budismul Orientului căutând acolo rezolvarea. Cu siguranță că trebuie să deschidă o altă "alternativă" a postmodernismului!

POEZIA REFUGIATULUI

De ce se aminteşte mereu în critici
"pământul" dacă nu se ține cont de "om"

Furtuna

(Aleksandar Petrov)

(pentru Ai Quing)

Sun un bec
Fără curent
Îmi spune
Îmbătrânitul
Poet chinez
Pe față-i
Urmele furtunii
Căreia el
i-a fost
vestitor

(1991)

Când am citit pentru prima dată această scurtă poezie, care are doar câteva versuri, am fost extrem de impresionată. Versul "pe faţă-i urmele furtunii" mi-a rămas adânc întipărit în minte. Pentru o clipă ars în flăcările limbii, chinuri în flăcările iadului, cu un stigmat înroşit ce se apropie de ochi, fără o cât de mică şansă de scăpare. Un sentiment curat şi impresionant, o nemărginită putere de rezistenţă şi sunt pe deplin întruchipate chipul renumitului poet chinez Ai Quing şi experienţa sa de viaţă deloc uşoară. Este inutil să întrebăm când a avut loc această furtună, nici care i-au fost motivele pentru care a început şi s-a sfârşit, nici de faptul cum a trecut şi ce influenţe a avut. Această scurtă poezie, în câteva versuri, ne-a dezvăluit totul. Să recitim ultimul vers al poeziei: "urmele furtuni căreia el i-a fost vestitor" şi să ne întoarcem la începutul ei, când deja bătrânul şi vlăguitul Ai Quing spune: "Sunt un bec fără curent!" Catastrofa acelor timpuri care a cutremurat lumea şi care pe noi ne-a cuprins pe de-a-ntregul.

Autorul acestei poezii este Aleksandar Petrov, actualmente profesor la Pittsburg, în America. Este un individ cu o origine deosebit de încâlcită: părinţii i-au fost disidenţi din Rusia, care au reuşit să ajungă în Iugoslavia şi care se află astăzi în America. Este un mare călător, din Rusia cea acoperită de zăpadă, peste continentul european aşezat între cununi montane şi râuri, şi până la Marea Adriatică, în sudul Europei, a cărei apă i-a mângâiat de atâtea ori gleznele; de la Chicago, care se află în partea de nord a Americii, cu iernile sale aspre aidoma tăişului de cuţit şi cu ţărmurile a cinci mari lacuri, până la America Centrală şi de Sud, ale cărei peisaje şi obiceiuri pline de melodia durerosului tango ce se împrăştie prin văzduh; toate acestea el le-a umblat deseori. A ajuns chiar şi până în Orientul Îndepărtat şi a umblat prin Japonia, Hong Kong, Macao, China continentală, Taiwan, locuri în care vine des şi pe care le cunoaşte bine. Ajunge cu avionul în diferite colţuri ale lumii pentru a ţine prelegeri. Urmând schimbările timpului, călătoreşte astfel prin lume pentru ca, la sfârşit, să se întoarcă acasă şi să-şi scrie în linişte poezia. Pentru un astfel de om, locul naşterii în paşaport nu are importanţă, întrucât este un veşnic refugiat

Aleksandar Petrov e autorul poeziei "Varşovia Ierusalim", în care scrie despre chinul evreilor sub nazişti, despre o familie în care fraţii şi sora s-au despărţit, o poezie ce le smulge oamenilor lacrimile:

Varşovia Ierusalim

Doi fraţi. O soră.
Născuţi în acelaşi
Veac al douăzecelea.
Fratele născut în Rusia.
Fratele născut în Germania.
Sora în Polonia.
Toţi trei născuţi în aceeaşi încăpere
Fratele care nu este rus
Are un fiu francez
Fratele care nu este german
Are un fiu care nu este francez.
Nici polonez. Nici rus.

Fiul este propriul său strămoş.
Ea nu are fii.
Ea este veşnica fată.
Transparentă precum văzduhul.
Uşoară precum cenuşa.

(Ierusalim, 1985)

Sora este “fata veşnică”, uşoară şi transparentă precum văzduhul, precum cenuşa. Ea îi determină pe oameni să-şi aducă aminte de moartea în camerele de gazare. Plastic, de parcă se întâmplă totul dinaintea noastră.

Ori o altă poezie, respectiv din ciclul “Piața Roşie”, pe care poetul a scris-o în timpul terorii politice în Rusia:

Visul Pieței Roşii

Visez Piața Roşie.
Ce văd în vis?
Văd Piața Roşie adormită
O văd cum visează.
Ce vede Piața Roşie în visul ei?
Piața Roşie mă vede pe mine în visul ei.
Ce fac eu în visul ei? Citesc poezii în Piața Roşie.
În poeziile mele
Mandelstein
Cu o cazma în mână
Dezgroapă soarele
Înmormântat în pântecul
Pieței Roşii.
Loviturile răsunătoare de metal
Trezesc Piața Roşie

(1973)

În această poezie, poetul se foloseşte de maniera suprarealistă. Ca într-o stare de delir, eroul acestei poezii prevede coborârea de pe scenă a lui Stalin, care şi-a expus opozanții unor torturi înfricoşătoare, şi-i mână pe oameni să-şi revină din frică.

După mişcarea “Patru iunie”, am observat că poezia cea mai bună care a fost scrisă în vremea respectivă în China continentală, Hong Kong şi Taiwan a izvorât din pana unui poet străin şi anume Aleksandar Petrov şi acest lucru nu trebuie să ne mire.

De exemplu poezia “*Fundalul*”:

Fereastra de hotel
Din zori
Şi până-n amurg
Priveşte spre Piața
Tienanmen

Îşi reazămă obrazul
Nici pentru o clipă
Să-şi întoarcă privirea
Trebuie
să-mi deschid venele
şi din săritură
să-l cuprindă
sângele?
În mijlocul verii
pe fundul
ochiului sticlos
aşteptau gheața.

(1991)

În această poezie a fost surprins sentimentul de şoc, de furie, de aşteptări ascunse. Ultimul vers al acestei poezii este o şi mai mare lovitură.

Pe refugiați îi critică mereu deoarece nu acceptă îndeajuns locul în care trăiesc, deoarece ei sunt nişte "intruşi", nişte "călători". De fapt, de ce se foloseşte mereu "pământul" în critici dacă nu se ține cont de "om"? Dar şi dacă acceptăm locul unde trăim doar ca motiv pentru schimbarea cu întrebuințarea sa (ca şi când transformăm pământul arabil de pe o proprietate rurală într-un teren urban prevăzut pentru construcții), îi controlăm valoarea, creşterea amețitoare a acesteia, care este atunci diferența dintre o asemenea "loialitate" față de loc şi amestecul străin?

Poetul Aleksandar Petrov a depăşit prin sentimentele sale granițe de stat şi rasiale. Doar aşa a fost în stare să scrie poezii cu diferite teme, despre evrei, ruşi, chinezi şi cu ele să-i impresioneze puternic pe oameni. Aceasta este, cu siguranță, una dintre cele mai importante cauze pentru care el a devenit un poet de succes!

PLOAIA DEASA

Ploaia de primăvară fără încetare cade peste tot

Ploaia deasă cade pe imaşuri
Ploaia deasă cade peste păduri
Ploaia deasă cade între pârâuri şi râuri
Ploaia deasă cade pe acoperişurile caselor
Ploaia deasă cade pe tandrele bucle ale fetelor
Ploaia deasă cade-n inima mea acoperită
de-o adâncă tristețe

În aprilie, când interminabila ploaie de primăvară acoperea fiecare colţ de lume, când scălda totul fără zgomot, o altă ploaie, ploaia de bombe, ploaia de rachete teleghidate, lăsând în urmă un fum abundent ca o plasă fără margini aruncată peste cer, ucidea oameni, distrugea totul.

În aprilie 1999, Iugoslavia, o ţară din Peninsula Balcanică, a fost expusă celei mai mari lovituri militare de după cel de al doilea război mondial. America, o ţară deosebit de puternică din punct de vedere politic, cu un potenţial militar deosebit de puternic, a hotărât anul acesta, la sfârşitul lui martie, să rezolve prin bombardamente dese o ură nerezolvată ce durează de câteva secole, o ură determinată de neînţelegerile naţionale, de religiile diferite, de drepturile inegale în cadrul ţării. Conflictul care a fost provocat de moştenirea istorică diferită, care s-a acumulat de veacuri, este în esenţă nerezolvabil. Evident că motivul cel mai elementar pentru agresiune a fost faptul că ţara este deosebit de bogată şi de rodnică; indiferent dacă privim la aceasta din punctul de vedere al apărării naţionale, strategiei militare, aşezării geografice, comunicaţiilor, agriculturii, bogăţiei în peşte, resurselor ştiinţifico-tehnice, toate acestea sunt ceea ce doresc pentru ele ţările ce înconjoară Iugoslavia. Natura este deosebit de frumoasă. Iar cultura, izvorâtă din cele mai reprezentative opere ale culturii bizantine, şi-a avut întotdeauna dintotdeauna locul său special în cultura europeană.

Luând în considerare bombardamentele, nu putem să nu observăm, nu fără mirare, că oamenii nu uită repede chinurile şi durerile pe care li le-au adus războaiele în cursul istoriei, pentru ei fiind mai important ca bombele să nu le cadă în cap. Când se pornesc acţiuni militare împotriva altuia, chiar de sunt argumente acoperitoare pentru iniţiatori, există pentru aceştia ceva ce este interzis dacă e vorba să-şi creeze o imagine de apărători ai dreptăţii şi să-şi apere interesele lor şi interesele prietenilor lor? Omenirea îşi acoperă cu viclenie natura animalică, natură ce tânjeşte să-l ucidă pe altul. De aici, privind cursul istoriei, suntem martori că, prin diverse metode şi pretexte, războaiele se pornesc întotdeauna din nou. Jimmy Shea, purtătorul de cuvânt al NATO, a povestit mult şi detaliat pe la conferinţele de presă despre tot felul de motive. Engleza sa desăvârşită, cu accent britanic, a oferit o scuză bine gândită pentru "greşelile în bombardarea" civililor:

"Loviturile noastre sunt precise, cu un mare procent de ţintire. Însă nu suntem în stare să garantăm ochirea sută la sută. Din acest motiv greşelile sunt inevitabile."

În timpul bombardamentelor asupra Iugoslaviei, când într-o şcoală din Colorado s-a petrecut un masacru, preşedintele american, cu prudenţă şi dragoste părintească, s-a adresat naţiunii cu mesajul: "Trebuie să ne îndrumăm tinerii să folosească metode paşnice în rezolvarea conflictelor şi diferendelor dintre ei!" Oare nu deducem că, dincolo de această mască, se află un fel de gândire care, la întrebarea dacă să pornesc sau nu o acţiune militară, răspunde numai în concordanţă cu a şti că, în respectiva acţiune eu voi fi sau nu lezat personal şi că am sau nu interesele mele?

Astfel, în îmbătătoarea frumuseţe a Mediteranei, lângă Dunărea ce e în stare să provoace cântecul, în fiecare zi, fără oprire, timp de şaptezeci şi opt de zile, NATO a vărsat bombe, a lansat rachete teleghidate, totul în numele apărării: dreptăţii, adevărului, drepturilor omului, libertăţii, democraţiei... Avioanele de răboi, de vânătoare, de bombardament, elicopterele "Apache", toate au parcurs în zbor spaţiul aerian al ţării, care ar fi trebuit să fie plin de o frumuseţe poetic ţesută. Loviturile lor, ca o ploaie de vară ce cade fără încetare şi peste tot, au vizat: aerodromurile, cartierele urbane, aşezările periferice, drumurile, căile ferate, podurile, fabricile, staţiile de transformare, şcolile, spitalele.

Odată, ţinta loviturilor a fost o coloană de refugiaţi, iar Jimmy Shea spune că greşelile sunt posibile. Într-o clipă, zeci, poate o sută de refugiaţi care mai devreme şi-au pierdut

căminele şi înainte de a primi drept daruri de la America şi de la NATO dreptatea, libertatea, drepturile omului, democrația, au fost sfârtecați de bombe, iar leşurile lor au fost împrăştiate peste tot!

Altădată, un grup de oameni care iubeau libertatea razelor de soare şi care tânjeau după o plajă sigură, au plecat cu trenul spre mare. Deodată, pe la jumătatea drumului, s-a auzit ceva ca o lovitură de trăsnet şi şuierat de bombe. Capetele lor le-au fost distruse laolaltă cu visele. Nici nu au mai apucat să înțeleagă ce anume se întâmplă. Zeci de oameni au dispărut în limbile de foc din cuptorul de metal. Să împărtăşim acum amărăciunea unora care au fost nenorociți în Balcani. Voi face referire la poezia poetului iugoslav Dušan Pajin, care a venit în Taiwan să studieze probleme de estetică şi budism, o poezie pe care el mi-a trimis-o prin poşta electronică. Vă rog să priviți cu atenție la imaginea unor oameni nenorociți:

Căsăpirea refugiaților
Kosovo şi Metohia, 14 aprilie 1999.

În drum spre casă
Oameni pe neaşteptate
Făcuți în bucăți
De o mână crudă şi puternică
Au fost împrăştiați printre caii ucişi
Amestecați cu vesela sfărâmată
Nu vor ajunge niciodată acasă

Copilul în tricou galben
Plânge stând în căruța
Plină cu familia-i căsăpită
Galbenul devenit culoarea doliului
Culorile unite ale NATO.

Copilul ține hățurile
Dar îi conduce
Nu spre casă
Ci la cimitir
Ce rău i-au făcut ei
Imperiului Răului
Care a trimis avioane ucigaşe
Pentru a le apăra drepturile omului?

Topirea trenului
Clisura Grdelička, 12 aprilie 1999.

Grăbindu-se să ajungă la sigur
Trenul aleargă spre sud
Înspre țărmul însorit al Greciei
Să fugă de deochi,

Peste câteva ore
Se va salva din infern,
Pe neaşteptate
Din cer
Două rachete puternice
Cea mai recentă realizare
A Imperiului Răului
Au transformat vagoanele
În veselă pentru topit
Locomitiva
Şuieră spre cer
Nimicirea este desăvârşită
Nu lasă urme,
Trupurile prefăcute în pârloage,
Singurii martori:
Aparatul foto al ucigaşului
Şi Dumnezeu
Care vomită din ceruri

A trecut luna aprilie şi ploile ar fi trebuit să se oprească. Privesc Iugoslavia de departe şi nu zăresc ploaia deasă care cade peste munți, ploaia deasă care cade peste păduri, ploaia deasă care cade între pârâuri şi râuri, ploaia deasă care cade pe acoperişurile caselor, ploaia deasă care cade prin fața geamurilor, ploaia deasă care cade pe tandrele bucle ale fetelor. Aud doar atât: ploaia deasă care bate în inima mea acoperită cu o adâncă tristețe.

PRIMUL SARUT, PRECUM FRUNZA CE SE DARUIE PAMANTULUI, TANDRA ATINGERE

O însemnare imaginară despre
o reuniune poetică în veacul următor

Timpul: anul 2099.

Locul: oraşul culturii, Fake, care se află în vestul mijlociu al Republicii Viselor. Aceasta a fost întemeiată la finele secolului trecut ca o țară micuță. Are o poziție geografică deosebită: din trei părți este înconjurată de munți, iar din cea de a patra, de mare. Deşi nu posedă resurse naturale bogate, are o frumusețe naturală deosebită. Poporul său e simplu şi bun, cu rădăcini culturale adânci iubeşte literatura, poezia, muzica, arta plastică.

De la începutul acestui an, oraşul Fake se pregătea din plin să organizeze un festival cu genericul: "Festivalul cultural al Uniunii Europene". Membrele UE au plănuit ca

festivalul în cauză să se desfăşoare de fiecare dată într-un alt oraş-capitală culturală a unui stat membru ori altuia, şi, o dată la o sută de ani, să se ţină ca festival internaţional al culturii. Anul acesta, întrucât Republica Viselor abia a câştigat dreptul de a organiza acest festival în oraşul Fake, care, de altfel, este bogat din punct de vedere cultural, toţi, de la preşedintele republicii, ministrul culturii, membrii parlamentului şi până la puterea locală, slujbaşii acesteia, curierii, toţi erau foarte preocupaţi cu pregătirea festivalului. Minţile le erau pline cu diferite idei; pregătiţi să dea totul de la ei, să profite de acest prilej şi să arate adevărata faţă a acestei ţări, cu dorinţa de a-i întări poziţia în UE. Festivalul anterior al culturii UE fusese ţinut la Weimar. În anul respectiv, la finele veacului trecut, în Germania acelor vremuri, în care nu se scursese mult timp de la dărâmarea zidului berlinez şi unirea Germaniei de Răsărit cu Germania de Apus, încă nu fusese pe deplin întemeiată ordinea interioară şi relaţiile armonioase în interiorul societăţii. În plus, economia se afla în criză, starea socială instabilă, iar guvernul îşi pierduse prestigiul în rândul populaţiei. Mulţumită Festivalului culturii de la Weimar, a fost introdus un nou elan vital, care a schimbat soarta ţării din temelii. Acest eveniment cultural nu doar că i-a redat Germaniei poziţia deosebită în comunitatea europeană şi mondială după cel de al doilea război mondial, ci a revitalizat economia ce se afla într-o criză evidentă şi, în acest fel, i-a creat o serie întreagă de succese în istoria contemporană. Deoarece istorici de renume mondial, filosofi, antropologi, critici culturali, capi ai bisericilor creştine au susţinut cu toţii că festivalul de la Weimar a reuşit, cu toţii l-au lăudat, spunând că după "Umanism şi Renaştere" acesta a fost evenimentul cultural cel mai bine organizat din lume, "cea mai bine reprezentată deconstrucţie după postmodernism şi epoca postindustrială…" Anumiţi conducători au declarat că festivalul respectiv a arătat că la începutul următorului mileniu stăpâni a toate vor deveni pacea şi dreptatea, iar Hristos se va arăta din nou şi morţii vor reînvia…

Acum, înainte de sfârşitul secolului douăzeci şi unu, ceea ce au prevăzut capii religioşi înainte cu o sută de ani, spunând că festivalul culturii de la Weimar a fost ultimul mare eveniment în onoarea omenirii, că va veni Mesia cel atât de mult aşteptat de oameni, nu s-a adeverit. Pe parcursul secolului douăzeci şi unulea, planeta Pământ s-a aflat neîncetat sub imperiul neînţelegerii; economia a mers din criză în criză; focarele de război s-au propagat în continuare; conflictele au fost tot mai mari şi mai serioase; fricţiunile religioase şi naţionale au fost ca şi înainte; mediul înconjurător, tot mai poluat; iar dacă la aceasta adăugăm catastrofele naturale şi cele provocate de om, în ciuda a toate noile descoperiri cotidiene ale ştiinţei şi tehnicii, fericirea s-a aflat pe zi ce trecea tot mai departe. Viaţa omenirii a devenit tot mai grea. Oamenii erau vlăguiţi şi obosiţi de urmările luptei concurenţiale pentru noi produse. Apăreau numeroase boli noi de care nu se ştia mai devreme şi în faţa cărora medicii se dovedeau neputincioşi. În afară de asta, folosirea defectuoasă şi întrebuinţarea noilor produse au provocat un haos suplimentar şi noi pericole. Circumspecţia şi tot mai pronunţatele poziţii antagonice şi neîncrederea dintre oameni au atins punctul culminant. Se aşteptau oricând la un atac criminal. Însingurarea în mijlocul acestui veac, ştiinţele despre computere şi genetică, toate acestea au dus până la dezvăluirea celor mai intime aspecte ale naturii umane. Astăzi este îndeajuns să introducem în computer glasul cuiva şi imediat e posibil să descoperim activitatea endocrină a organismului şi să analizăm modurile de acţiune ce sunt impulsionate de secreţia internă, precum şi reacţia mediului şi relaţia altora faţă de persoana respectivă. Toate acestea s-au putut vedea pe ecranul computerului şi, fiind

efectiv vorba de o nouă tehnică, a ajutat să se dezlege numeroase taine care mai înainte păreau de nerezolvat. De exemplu, hotărârea privind dovada la vina cuiva a dezlegat cazuri criminale şi a făcut posibilă arestarea vinovaților. Sau se reducea timpul pentru cunoaşterea reciprocă şi comunicare. Se unea țelul cu metoda. Exemplul cel mai elocvent pentru aceasta este întâlnirea dintre bărbați şi femei. De cum îşi pronunțau numele, exista o lege potrivit căreia trebuiau să se anunțe unul pe celălalt în privința "semnăturii vocale", astfel ca amândouă părțile să cunoască dacă sunt unul pentru celălalt, dacă legătura lor maritală va dura multă vreme, dacă vor avea copii, dacă vor avea copii copiii lor, dacă, la rândul lor, copiii copiiilor lor vor avea copii, care va fi procentul de fertilitate al acestor copii etc. În luptele politice, acesta era un atuu şi mai puternic. De ar fi descoperit mai devreme un asemenea computer, America nu ar fi fost nevoită să cheltuiască aproape patru sute de mii de dolari, bani adunați ani de-a rândul, pentru a realiza un "impeachment". Şi ar fi permis ca preşedintele acela simpatic, pe nume Clinton, să repete, de mai multe ori, cu disperare, în fața întregii națiuni, minciuna aceea: "Nu am avut cu ea nici un fel de relații sexuale!" Acum, de este nevoie să se descopere vreun scandal, să se întâmple una ca asta oricui. Chiar dacă în secolul trecut a fost populară "cultura fără mâncare", de ce nu ar fi populară în acest veac "cultura scandalurilor rapide"?

În țara Viselor s-au avut în vedere cheltuieli mari, la fel şi greutăți în procurarea resurselor pentru festival, astfel că Ministerul culturii a hotărât să aplice un nou stil în organizarea acestei manifestări. S-a aranjat să fie omise tradiționalele activități ale gazdei, ca de pildă: cuvântările retorice, mesele rotunde, concursurile de scrierea eseurilor, reprezentațiile teatrale, concertele, show-urile, mascaradele, mersul pe picioroange, clovneriile, focurile de artifici, reflectoarele colorate, efectele de sunet şi lumină, marele număr al calculatoarelor legate în rețea… ş.a.m.d. S-a hotărât să fie utilizat un singur calculator care poate să traducă din toate limbile lumii. Care să primească poezii din toate colțurile planetei şi să aleagă cele mai poetice şi mai tulburătoare creații din ultima sută de ani. Acesta trebuia să fie momentul de vârf al acestui festival cultural. Premiul pentru poezia câştigătoare era o sumă de douăsprezece cifre exprimată într-o valută forte: euro. De cum a fost anunțată această ştire, ea a făcut înconjurul lumii şi a stârnit nu puțină emoție. Festivalul care, potrivit tradiției, se ținea doar în U.E., a fost extins de către de Republica Viselor pentru întreaga lume şi aceasta astfel încât nu a existat nici un fel de limitare de ordin lingvistic. Era trăsătura lui particulară.

Ultima zi a festivalului era prevăzută pentru decernarea marelui premiu, care era, de fapt, premiul pentru cea mai bună creație poetică. În seara aceea, Piața Republicii din oraşul Fake era scăldată de lumina unor reflectoare puternice. În mijlocul pieței se afla un computer uriaş. Aceasta în timp ce adia un vântuleț plăcut de aprilie, iar arcul lunii îşi împrăştia lumina tandră, făcând din seara de primăvară o seară ce respira a căldură şi linişte. Oamenii stăteau în piață adunați în grupulețe, în fața calculatorului. Majoritatea a preferat să stea acasă pentru ca, în intimitate, să elibereze un zid ce servea de fereastruică pentru Windows. Decorațiunea interioară a locuinței era diferită de cea din secolul anterior. Înainte, oamenii preferau ferestre mari şi acesta era un element de bază prin care vânzătorii îşi atrăgeau cumpărători şi-şi vindeau astfel casele. Oamenii îşi bazau bunul gust pe delectarea frumuseților naturii. Acum, în fiecare casă se găsea câte un Windows pentru computer, pe care putea privi fiecare în parte. În afară de faptul că pe el se putea vedea totul, acesta era favorabil şi adaptării şi sensibilizării imaginii, astfel că făcea

posibilă concentrarea omului asupra unui fragment al imaginii, asupra unui punct. Totul se putea mări de zeci de ori, ceea ce însemna o bună ocazie pentru vizualizarea detaliilor. Majoritatea celor adunați în Piața Republicii erau oameni însingurați, vagabonzi şi femei uşoare, mai concret, cei ce aparțineau păturii sărmanilor fără de case.

Multaşteptatul moment al anunțării câştigătorului competiției a venit. Pe marele ecran s-au ivit nişte forme ciudate de litere, poate prea mult spus "litere", mai aproape de adevăr e să le numim buchet de flori. Asta deoarece unele erau ca bobocii, cu petalele puternic adunate; unii, ruşinați, se desfăceau uşor; alții se desfăceau cordiali, neascunzând nimic. Dacă vorbim de culorile lor, este greu de apreciat despre ce culori este vorba, deoarece unii erau violacei, de un albastru luminos, alții albi ca laptele, galbeni ca şi caisele, de un violet închis, de un verde închis. Culorile erau diferite, în funcție de unghiul din care se privea, oferindu-i formei diferite aspecte, astfel că nu se ştia dacă trebuia să se citească "literele" de la stânga la dreapta, vertical sau orizontal. Împreună cu apariția acestor "litere" s-a auzit o voce feminină plăcută, atât de frumoasă şi atât de tulburătoare încât i-a adus pe oameni până la nebunie. Limpezimea ei, frumusețea dumnezeiască, profunzimea, delicatețea, misteriozitatea şi şi sensibilitatea adâncă îi fermecau pe oameni. Era plină de putere de viață şi aşa de transparentă încât atunci când a izvorât din gâtlejul ei, stelele au pornit parcă înspre oameni. Ca şi când clarul de lună ar fi căzut pe suprafața uşor unduitoare a unei ape…

Nu a trecut mult timp şi pe ecranul computerului a început deodată să apară fără încetare avertismentul:

"Această dungă/formulă nu pot să o descifrez!

După cinci apariții ale acestui avertisment, o voi şterge automat."

În Piața Republicii nu a fost instalată o imprimantă puternică, astfel că era imposibil să fie imediat tipărită poezia. Însă unii oameni, mai descurcăreți, de cum au văzut acest avertisment şi aflându-se la casele lor, au tipărit repede o parte a poeziei. Cinci minute înainte de scurgerea timpului prevăzut pentru votare, membrii comisiei alcătuite din reprezentanții tuturor statelor lumii au hotărât ca exact poezia aceasta să primească marele premiu al festivalului.

Lucrurile ciudate au început să se întâmple mai târziu. Întâi, autorul ei nu s-a anunțat şi, în ciuda a toate, nu era posibil să fie descoperită identitatea lui. În al doilea rând, poezia fusese trimisă prin e-mail, însă fără adresa expeditorului. Mai apoi a fost căutat vreme îndelungată, însă fără succes. În aceeaşi seară, printre oamenii din Piața Republicii se răspândeau diverse zvonuri. O vagaboandă a pretins că, în tinerețea sa, a fost pe o insulă micuță, din Oceanul Pacific, unde, după cum susținea, a văzut astfel de "litere" şi a auzit aceeaşi melodie a vocilor aidoma celei din poezie. Asta în vreme ce un cocoşat susținea că, de fapt, era vorba de limba unei alte planete întrucât, el, cocoşatul, posedă puteri ciudate şi vede astfel planeta respectivă în vise, fiind în stare să citească versurile poeziei premiate. Mulțimea, adunată în Piața Republicii, i-a cerut imediat să şi dovedească ceea ce susține. El a şovăit puțin şi, în cele din urmă, forțat de insistențele oamenilor, a spus tulburat că nu a reținut decât ultimul vers:

"Primul sărut, aidoma frunzei ce se dăruie pământului, tandră atingere."

Când a auzit asta mulțimea, s-a împrăştiat batjocuritoare. Cum autorul poeziei îşi ascundea identitatea, nu era posibil să fie înmânat nici premiul sumei formate din douăsprezece cifre. Ceea ce nu a scutit însă țara Viselor de mari cheltuieli. S-au anunțat peste o mie de cazuri în care s-au solicitat despăgubiri de la stat. Motivul era faptul că în

timpul etapei finale a concursului s-au ivit poezii foarte ciudate prin forma lor. Împreună cu apariția lor se înălțau în acelaşi timp o lumină scânteietoare şi un sunet puternic. Aceste neaşteptate efecte de sunet şi lumină i-au afectat pe unii spectatori. Unii au orbit efectiv. Era vorba de distrugerea serioasă a retinei, care era puternic afectată şi care, drept urmare, se rupea. Altora le era distrusă membrana auditivă şi aceştia au surzit. Cei mai uşor răniți s-au ales cu diverse alergii, ce se manifestau prin mâncărimi ale pielii. Alții au înnebunit, iar altora doar le-a slăbit puternic sistemul nervos, stare însoțită de defecte de vorbire. Alții au avut chiar atacuri de cord atât de puternice încât au decedat. S-au întâmplat multe alte asemenea lucruri. Guvernul statului Viselor nu s-a mai întâlnit niciodată de-a lungul istoriei sale cu atât de multe cazuri de cereri de despăgubiri. Nici măcar legile nu erau pregătite pentru asta; mai ales pentru unele diferende internaționale, prin care un mare număr de străini solicitau despăgubiri. Ba, mai mult, reprezentanții acestuia au trebuit să meargă la Tribunalul Internațional de la Haga şi au fost expuşi permanentelor critici ce veneau din întreaga lume.

La urma-urmelor, ce fel de foloase a avut Republica Viselor din acest festival şi de la "Mitingul poetic" ce s-a ținut în oraşul Fake?

Această întâmplare a provocat numeroase autocritici, dar şi responsabilitatea unui mare număr de funcționari lipsiți de încredere. Ministerul culturii şi-a dat demisia. De alte efecte pozitive nici nu putea fi vorba. Doar poezia acelei seri, tipărită la repezeală, încă mai circula pe la oameni. Rari erau aceia care, în liniştea nopții adânci, în timpul izolării sufletului lor, mai luau poezia ce apărea prin anii aceia şi o aduceau pe tandrele raze pe care le arunca arcul lunii pe pământ. Iar pe hârtia pe care era tipărită poezia se vedeau urmele unei strălucitoare lumini albastre ce lucea stins şi ale cărei raze se revărsau şi luceau pâlpâind dinaintea lor.